

**TÜRKİYE'DE
ÖZELLEŞTİRME GERÇEĞİ
SEMPOZYUMU III.**

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

Selanik Cad. No:19/1

06650 Yenisehir /ANKARA

Tel: 0312 418 12 75

Faks: 0312 417 48 24

Web: www.tmmob.org.tr

E-Posta: tmmob@tmmob.org.tr

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Dijle Göksoy Konuk

Baskı: Kardelen Ofset, 0312 435 37 90

Şubat 2010

2005 ve 2007’de düzenlediğimiz
“Türkiye’de Özelleştir(me) Gerçeği” Sempozyumlarında
Bizlerle birlikte olan
TMMOB ve Odalarının etkinliklerinde
Her zaman yanımızda bulunan
Bu sempozyumda da birlikte olmayı çok istediğimiz
Değerli Hocamız
Prof. Dr. Türkel MİNİBAŞ’ın anısına

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	7
Açılış Konuşması.....	9
BİRİNCİ OTURUM.....	19
<i>“Ülkemizde ve Dünyada Yaşanan Özelleştirmelerin Genel Bir Değerlendirilmesi”</i>	
İKİNCİ OTURUM.....	41
<i>“Özelleştirmelere KarşıYeniden Kamu ve Sosyal Devlet Anlayışı”</i>	
ÜÇÜNCÜ OTURUM.....	61
<i>“Yaşanan Küresel Ekonomik Kriz KarşısındaYeniden Kamu Girişimciliği”</i>	
DÖRDÜNCÜ OTURUM.....	79
<i>“Özelleştirmelerin Sonuçları ve Toplumsal Yansımaları”</i>	

SUNUŞ

TMMOB yaşıma ve geleceğimize yönelik çalışmalarına devam ediyor.

5 Aralık 2009'da "Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği III. Sempozyumu"nu gerçekleştirdik. Elinizdeki kitap bu sempozyumun konuşmalarını ve tartışmalarını içeriyor.

Bu etkinliğin gerçekleşmesinde emeği geçen herkese, TMMOB Özelleştirme ve Sonuçlarının Takibi Çalışma Grubuna, konuşanlara, emek ve meslek örgütlerine ve onların yöneticilerine, bilim insanlarına, yüreği emekten ve halktan yana atanlara çok teşekkür ediyoruz. Onlar olmasaydı biz bunu gerçekleştiremezdik. TMMOB çalışanlarına ve yayın birimimize de ayrıca ve özellikle teşekkür ediyorum.

Etkinliğimizi tarihin derinliklerine bu kitapla taşıdığımıza inanıyoruz. Türkiye demokrasi mücadelesi içinde yer alanlara bu etkinlikle ve bu kitapla katkı sunmuşsak, bundan da büyük bir onur duyuyoruz.

TMMOB bu tür çabaları sürdürmeye kararlıdır. Bunu herkes algılamalıdır.

Mehmet Soğancı

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

Şubat 2010

TMMOB Özelleştirme ve Sonuçlarının Takibi Çalışma Grubu

İlker Ertem	TMMOB
Mehmet Gölge	ÇMO
Erdoğan Karaca	ÇMO
Cengiz Göltaş	EMO
Kemal B. Ulusaler	EMO
Mehmet Bingöl	GIDA MO.
Atakan Sert	HKMO
Ülkü Kutlu	HKMO
Ata Can Kale	İÇMO
Pınar Çelebi	İÇMO
Musa Kaynak	JFMO
Zafer Sal	JFMO
Savaş Yılmaz	JMO
Hasan Soylu	JMO
Mehmet Besleme	KMO
B. Utku Hardal	KMO
Nadir Avşaroğlu	MADEN MO.
D.Yücel Özdamar	MADEN MO.
Bedri Tekin	MMO
Harun Erpolat	MMO
Kaya Özeren	METALURJİ MO.
Emre Madran	MİMARLAR O.
Ali Özkır	PEYZAJ MO.
Gözde Yücesan	PEYZAJ MO.
Tarık Şengül	ŞPO
Nevzat Uğurel	ŞPO
Fatih Taşdöğen	ZMO
Kadriye Kalınbacak	ZMO

AÇILIŞ KONUŞMASI

NADİR AVŞAROĞLU (*Sunucu - TMMOB Özelleştirme ve Sonuçlarının Takibi Çalışma Grubu Başkanı*) - Değerli konuklar, değerli katılımcılar, değerli akademisyenlerimiz, TMMOB'nin ve odalarımızın değerli yöneticileri ve üyeleri ve basın emekçisi arkadaşlarımız; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından bu yıl üçüncüsü düzenlenen Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumuna hepiniz hoş geldiniz.

Bilindiği üzere, tüm dünyada ve ülkemizde neoliberal politikaların bir uygulaması olarak devreye sokulan özelleştirme politikaları, ülkemizde de 1984 yılında çıkarılan bir kanunla uygulamaya sokulmuş. Bu yıl 25. yılını yaşadığımız bu politikaların bir fotoğrafını çekmek, bir değerlendirme yapmak, bunun sonuçlarını ve topluma yansımalarını irdelemek, buradan çıkan sonuçlarla ülkemizi tekrar değerlendirmek üzere TMMOB tarafından başlatılan bu sempozyumların birincisi TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, KESK, TTB ve KİGEM'le birlikte gerçekleştirilmiş; ikincisi 2008 yılında gerçekleştirilmiş ve üçüncüsünü de bugün hep beraber gerçekleştireceğiz.

İlk önceleri kamunun açıklarını kapatmak, zarar eden KİT'leri tekrar halkın yararına sunmak vesaire gerekçeler öne sürülerek başlatılan özelleştirmelere toplum bu şekilde inandırılmış, ikna edilmiş; ancak, günümüze geldiğimizde, bunların küreselleşmenin, neoliberal politikaların bir yansıması olduğu iyice açığa çıkmıştır.

Bugün bu Sempozyumda bunların değerlendirilmesi yapılacak. Özellikle yeniden kamu girişimciliğinin mümkün olup olmadığının değerlendirileceği oturumun sizlerin ilgisini çekeceğini düşünüyoruz. Bunları hep birlikte bugün burada değerlendireceğiz. Daha sonra da buradaki konuşmaları kitap şeklinde, bir TMMOB yayını olarak sizlerin bilgisine ve ilgisine sunacağız.

Başta sendikalar, meslek örgütleri ve özellikle KİGEM olmak üzere, TMMOB'ne ve bileşenlerine Çalışma Grubu adına teşekkür ediyorum. Emegi ve katkısı geçen tüm arkadaşlara huzurlarınızda teşekkür ediyorum.

Şimdi, açılış konuşmasını yapmak üzere, Sayın TMMOB Başkanı Mehmet Soğancı'yı kürsüye davet ediyorum.

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)

Değerli Konuklar,

Sevgili Arkadaşlar,

Türkiye’de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumumuza hoş geldiniz. Hepinizi TMMOB Yönetim Kurulu adına sevgiyle, saygıyla, dostlukla selamlıyorum.

Birliğimiz, küresel kapitalizmin bilinen deyimiyle emperyalizmin dünya ölçeğinde dayattığı özelleştirmelerin ülkemizde de insanımıza nelere mal olduğu konusunda bilim insanları, uzmanlar ve emek meslek örgütleri ile birlikte tespitler yapmaya devam ediyor. Öncelikle herkes tarafından algılanmalıdır ki: Türkiye’de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumları dizimiz; özelleştirme karşıtlarının bir buluşma platformudur. Yüreği insandan, halktan ve emekten yana atanların buluşma platformudur.

Ocak 2005’te Birliğimizin çağrısı ile bir araya gelen TÜRK-İŞ, HAK-İŞ DİSK, KESK, TMMOB, TTB ve KİGEM temsilcileri, yapılan bir dizi toplantı ile 26-27 Mayıs 2005’de 20. Yılında Türkiye’de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu’nu gerçekleştirerek bu sempozyum dizisini başlatmış oldular. Birinci sempozyumun birinci oturumunda bilim insanları “Küreselleşmenin önemli aracı özelleştirme” başlığı altında Dünya’da ve Türkiye’de kapitalizmin tarihsel değişimi, özelleştirme politikaları ve hukuksal savaşım konularındaki düşüncelerini ifade ettiler. İkinci oturumda 20. yılında özelleştirmenin Türkiye’deki bilançosu ortaya konuldu. Enerji, telekomünikasyon, kimya-petrokimya, metalurji, tek el, tarım, ormancılık, madencilik, arazi ve kıyı, kâğıt, tekstil, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve yerel yönetimler alanlarında hazırlanan sektör sunumları katılımcılarla paylaşıldı. 3. oturumda “20. Yılında Özelleştirmelerin Sorgulanması” başlığı altında bilim insanları görüşlerini paylaştı.

Türkiye’de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumunun ikincisi 13-14 Kasım 2008’de Ankara’da gerçekleştirildi. Bu sempozyumun açılış bildirisi ile “Türkiye’deki özelleştirme uygulamalarına toplu bir bakış” yapıldı. I. Oturumda “Türkiye’de özelleştirme olgusuna kamu hizmeti ve kamu mülkiyeti açısından kavramsal bakış” konuşuldu. II. Oturumda “Türkiye’de özelleştirme konusunda söylenenler, yapılanlar ve yapılması gerekenler” değerlendirildi. III. Oturumda çok değerli örgüt temsilcileri “Özelleştirmelere karşı neler yapıldı, neler yapılmalı?” sorusuna yanıt aradı. IV. Oturumda TMMOB’ye bağlı odaların yöneticileri “Özelleştirmelere karşı ne yaptık? Ne yapmalıyız?” sorusunu yanıtladılar. V. Oturumda bilim insanları “Özelleştirmelere karşı ne yapmalı? Kamu girişimciliği nasıl geliştirilmeli? Kamu hizmeti nasıl sunulmalı?” sorusuna yanıt aradılar.

Sevgili Arkadaşlar,

Türkiye’de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumlarıyla, özelleştirme karşıtlarını bir araya getiren Birliğimiz, 40. Çalışma Döneminde düzenlediği bu 3’üncü

sempozyumla da, kapitalist küreselleşmenin küresel krizinin yaşandığı kapitalizmin bu yeni döneminde, özelleştirmelerin yıkımı konusunu bir kez daha görünür kılmayı amaçladı.

2008 yılı sonlarında yaşanmaya başlanan küresel krizle birlikte kapitalist sistemin yeni bir noktaya evrileceği gerçeğinden hareketle, önümüzdeki dönem sistemin kendi alternatiflerinin de tartışılacağı bir dönem olacaktır. TMMOB, gelinen noktada, özelleştirme karşıtlarının entelektüel bir bakış açısıyla konuyu mevcut duruma göre değerlendirip, sosyal bir devlete doğru evrilmenin ne kadar acil bir ihtiyaç olduğunun tespiti yönünde yeni verilerle özelleştirme gerçeğinin bir kez daha vurgulanması gerektiğini biliyor.

Bu sempozyumda, özelleştirmenin günümüzde geldiği noktayı, “Ülkemizde ve Dünya’da Yaşanan Özelleştirmelerin Genel Değerlendirmesi”, “Özelleştirmelere Karşı Yeniden Kamu ve Sosyal Devlet Anlayışı”, “Yaşanan Küresel Ekonomik Kriz Karşısında Yeniden Kamu Girişimciliği” ve “Özelleştirmelerin Sonuçları ve Toplumsal Yansımaları” başlıkları altında değerli bilim insanları ile hep birlikte inceleyeceğiz.

Sevgili Arkadaşlar,

Hatırlatmam gerekirse, bu sempozyumun ilk ikisinde özetle şunlardan söz edilmişti:

“Özelleştirme” küresel kapitalizmin, ürettiği krizini aşmak amacıyla, özellikle 1980’li yıllardan sonra mal, hizmet ve sermayenin küresel ölçekte sınırsız dolaşımını sağlamak için “liberal reformlar” adı altında “dünya” ölçeğinde dayattığı, ekonomik, toplumsal, siyasal ve ideolojik boyutları olan küresel politika araçlarından birisidir.

Dar anlamda, “Devletin iktisadi faaliyetlerini gerçekleştiren kamu iktisadi teşebbüslerinin yani KİT’lerin mülkiyetinin özel sektöre devredilmesi”; geniş anlamda, “Devletin iktisadi faaliyetlerinin azaltılması ya da bu fonksiyonunun tümüyle serbest piyasa koşullarına devredilmesi”ni içeren “özelleştirme”lerin ülkemizde yasal altyapısının oluşturulmasına 1983 yılı sonrasında başlamıştır. 1984’te 293 sayılı Yasa çıkarıldı. Özelleştirmelerin uygulama alanının ve önceliklerinin belirlenmesi için, Dünya Bankası istemiyle 1985 yılında “Özelleştirme Ana Planı” hazırlandı. 1986’da 3291 sayılı Yasa, 1990-94 arası bir dizi KHK, 1994’te de eksikliklerin giderilmesi amacıyla 4046 sayılı Özelleştirme Yasası çıkarıldı.

Özelleştirme çalışmaları, 1984 yılında kamuya ait yarım kalmış tesislerin tamamlanması veya yerine yeni bir tesis kurulması amacı ile özel sektöre devir uygulamaları ile başlamış; 1986 yılından itibaren hız kazanan program çerçevesinde, günümüze kadar yüzlerce kuruluşta halka arz, varlık satışı, devir işlemi ve blok satış yöntemleri ile yapılan özelleştirmeler sonucunda çoğu

kurumda hiç kamu payı kalmamıştır.

Bu süreçte; doğal tekel alanlarında kamu işletmeleri parçalanarak, kamuya ait çimento, süt, et, yem, dokuma, orman ürünleri, gemi, gübre sanayileri, enerji santralleri, kimya ve petrokimya tesisleri, maden işletmeleri, demir çelik işletmeleri, kâğıt fabrikaları, telekomünikasyon hizmetleri, ulaşım hizmetleri ve bankacılık sektörü özelleştirilerek, alan uluslararası tekellere bırakılmış, ülkemiz daha da fazla dışa bağımlı duruma sokulmuştur.

1990’lı yıllardan itibaren, KİT’lerin dışında, Dünya Ticaret Örgütü kararları ve GATS hükümleriyle bağlantılı olarak eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve altyapı hizmetleri de özelleştirme saldırısına uğramaya başlamıştır. Emek ve demokrasi güçlerinin istemleri doğrultusunda değil, küresel sermayenin egemenliğinin bir aracı olarak gündeme getirilen “yerelleşme” politikaları ile su, toprak, orman, kıyılar ve madenler gibi doğal kaynaklar tüm yurttaşların yararlanacağı varlıklar olmaktan çıkarılmış, alınıp satılabilir “mal” konumuna dönüştürülmüştür.

Ortaya çıkan sonuç; işsizliğin artması, eşitsizliğin derinleşmesi, sosyal ve ekonomik dokunun zarar görmesi, göçlerin yaşanması, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve altyapı gibi temel yurttaşlık haklarının piyasalaştırılması, kamu hizmetlerinden yoksun kalma olmuştur. Kamu yönetiminin tüm sektörlerde kırıldığı veya tarım sektöründe olduğu gibi dağıtıldığı, kamu adına karar alma ve uygulama düzeneklerinin “yönetişim” modeliyle küresel sermayenin örgütlerine devredilmeye çalışıldığı süreçte, “katılımcılık”, sermayenin kurduğu “sivil toplum örgütleri”ne bırakılmıştır.

Ülkeyi “pazar”, devleti “tüccar”, yurttaşı “müşteri” konumuna getirmeyi amaçlayan ve ironik bir biçimde “AB’ye uyum” adı altında gündeme getirilen yasal ve kurumsal düzenlemeler ile küresel eklemlenmenin altyapısı tamamlanmaya çalışılmıştır. Ulusal kaynakları iç ve dış sermaye kesimlerine transfer eden borçlanma sisteminin doğal sonucu olarak borç sarmalı içine sıkıştırılmış ve üretimden koparılmış bir ekonomik sistemi kabul etmeye zorlanan insanlarımızın yaşam alanlarını doğrudan etkileyen bu süreç, “küreselleşmenin sorgulanması” bir yana, “neyin ne kadar özelleştirildiği” ve “özelleştirmenin ulusal ekonomiye ve topluma ne getirdiği” boyutlarında da yeterince sorgulanmamıştır.

“İdeolojiler öldü” savıyla “küresel kapitalist ideoloji”nin tek doğru olarak dayatıldığı bu dönemde, dünyada ve ülkemizde neo-liberal saldırılara karşı emekten yana güçlerin tepkileri de yeterince etkili olamamıştır. Bunu da burada belirtmek gerekir.

Sevgili Arkadaşlar,

Bunları hep birlikte söylemiştik. Söylediklerimizi yaşam hep doğruladı: İşte yaşamakta olduğumuz kapitalist küreselleşmenin kendi yarattığı küresel krizi!

Son 30 yıldır içine sokulduğumuz kapitalist küreselleşmenin sonuçları bugün

ortadadır: 1 milyar kişinin günde 1 dolardan az kazandığı, dünya nüfusunun zengin %2'sinin dünya servetinin yarısına el koyduğu bir dünyada yaşıyoruz. Kuzey ile güney arasındaki, kadın ile erkek arasındaki, varlıklarla yoksullar arasındaki fark gittikçe açılıyor. Ülkemizde de yoksulların daha fazla yoksullaştığı, siyasal yapıda pek çok değişimin gerçekleştiği biçimde yaşanan süreç, kapitalist küreselleşmenin küresel kriziyle karanlık yüzünü bir kez daha gösteriyor. Neo-liberalizmin kurallarının değişmez olduğu öngörüsü sarsılırken krizden kurtulmak için sistemin taleplerine cevap vermenin de doğru olmadığı ortaya çıktı. Piyasanın inisiyatifine bırakılmış bir ekonomi sürekli kriz üretmekte, faturası da emekçi halka, ücretliye, çalışana kesilmektedir. Özellikle Türkiye gibi kendi kaynaklarını kullanamayan, emperyalizme bağımlı ülkeler bu krizden daha da fazla etkilenecek, etkileniyor da.

İşsizlik rekorları kırılıyor bu ülkede. Yoksulluk ve sefalet almış başını gidiyor. Kapitalist küreselleşmenin küresel krizi emekçileri teğet geçmiyor. Üstüne üstlük, adaletsizliğin adaletsizlik olarak, açlığın açlık olarak sürüp gitmesini sağlamak için kapitalist küreselleşmenin bu düzenini korumaktan da utanmadan söz ediyorlar.

Onların sözlerinin tükendiğini son olarak geçtiğimiz aylarda İstanbul'da yapılan IMF ve Dünya Bankası yıllık zirvesinde gördük. 'İstanbul Kararları' olarak adlandırılan kararlarında az gelişmiş ülkelere daha fazla kaynağı emperyalist merkezlere taşımak dışında bir karar almadılar. Krizden çıkış için çareyi yine "sömürü katmerleştirmekte" buldular.

Dünyanın geleceği ile ilgili söyleyebildikleri tek şey; "önümüzdeki yıllarda işsizliğin ve yoksulluğun artacağı, yoksulluk nedeniyle savaşların yaşanabileceği" oldu. Bu kimsenin bilmediği bir konu zaten değil. TMMOB, DİSK, KESK, TTB olarak IMF ve DB Başkanlarına yazdığımız mektupta şöyle ifade etmiştik:

"Bugün yaşanan bunalım basit bir iktisadi kriz değildir. Bu artık tarihsel misyonunu tamamlamış bir üretim ve toplumsal sistemin yani kapitalizmin bütüncül bir krizidir ve yakın bir gelecekte derinleşmiş toplumsal krizlerle daha büyük yıkım ve acılara yol açması muhtemeldir. Bu nedenle sürdürmekte ısrar ettiğiniz sermaye yanlısı politikalar bugün olduğu kadar gelecekte de birer uygarlık suçu oluşturacaklardır."

Evet, Sevgili Arkadaşlar,

Biz mühendisler, mimarlar, şehir plancıları yaşamın her alanında. Bizler fabrikalarda, şantiyelerdeyiz, bürolarda, sokaklarda, alanlarda. Bizler Türkiye'nin her anında ve her yerindeyiz. Ve gerçekleri bütün çıplaklığı ile görüyoruz. Biz hurafelerin değil, aklın ve bilimin temsilcileriyiz. Biz "Kral çıplak" demeye devam edeceğiz.

İçinden geçtiğimiz süreçten, kapitalizmin küresel krizinden, bizlerin de

etkilenmemesi olanaksız. Kriz, tüm emekçi kesimleri olduğu gibi bizim örgütümüzün üyelerini de teğet geçmiyor. Türkiye’de ekonominin küçüldüğü; üretim, istihdam, ihracat ve ithalatının gerilediği bir dönemde üretimin direkt içinde yer alan mühendis, mimar ve şehir plancılarının bu durumdan etkilenmemesi düşünülemez. Mühendis ve mimarların bu süreci durdurmak için; daha örgütlü, daha bütünleşmiş, daha etkin ve insana seslenen, bilimsel, kültürel ve mesleki girdilerle zenginleştirilmiş daha politik bir tavra ihtiyacı bulunuyor.

TMMOB, böyle bir dönemde, tüm dünyadaki emekten ve halktan yana güçlere “daha demokratik, daha barışçı, gelirini adaletli paylaşan” bir dünya için büyük görevler düştüğünün bilincindedir. TMMOB ve bağlı odaları, örgütlü gücüyle birlikte sorumluluğun gereklerini yerine getirecektir.

Sevgili Arkadaşlar,

Sözlerimi bitirirken, bu sempozyumun oluşumunda görev alan “TMMOB Özelleştirmelerin ve Sonuçlarının Takibi Çalışma Grubu”na, görüşlerini bizimle paylaşacak bilim insanlarına, emek ve meslek örgütlerinin çok değerli temsilcilerine ve katılımlarınızdan dolayı sizlere birliğimiz adına çok teşekkür ediyorum.

Sevgili Arkadaşlar,

Özelleştirme kelimesini duyduğumda nedense aklıma hep Tevfik Fikret’in sözleri geliyor:

Bu harmanın gelir sonu, kapıştırın giderayak!

Yarın bakarsınız söner bugün çıtırdayan ocak!

Bugünkü mideler kavi, bugünkü çorbalar sıcak,

Atıştırın, tıkıştırın, kapış kapış, çanak çanak...

Yiye efendiler yiye, bu han-i iştiha sizin,

Doyunca, tıksınca, çatlayınca kadar yiye!

Hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- Sayın Birlik Başkanına açılış konuşması için ben de teşekkür ediyorum.

Arkadaşlar; Petrol-İş Sendikası'ndan gelen bir yazı var, müsaadenizle bunu sizinle paylaşmak istiyorum.

“TMMOB III. Türkiye’de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu Başkanlığına,

Yeni dünya düzenini hayata geçirmenin en önemli araçlarından biri olan özelleştirmelere karşı, Sendikamız, özelleştirme fikrinin ortaya atıldığı günden bu yana özelleştirmelere karşı ilkeli, tutarlı ve mücadeleci bir tavır ortaya koymuş; özelleştirmelerin ekonomik, sosyal ve toplumsal yıkıma yol açacağını dile getirmiştir.

Özelleştirmelerin 24 yıllık Türkiye uygulaması da göstermiştir ki; Türk toplumu, özelleştirmelerden ne iktisaden, ne de sosyal olarak hiçbir yarar görmemiştir. Tam aksine, toplumsal emeğimizin ürünü olan kamu kuruluşları yerli ve yabancı sermayeye kaynak olarak aktarılmış, sosyal devlet yıkıma uğratılmıştır.

Yıllardır dayanışma ve işbirliği içinde özelleştirmelere karşı omuz omuza mücadele verdiğimiz TMMOB’yi bu Sempozyumdan dolayı bir kez daha kutluyor; Sempozyumda konuşmacı olarak katkı koyan ve bizlerle beraber özelleştirmelere karşı mücadele eden değerli akademisyenlere, bilim insanlarına ve siz emek dostlarına, aranızda olmadığım için üzüntülerimi ifade ediyor, saygılar sunuyorum.

Mustafa Özataşkın, Petrol-İş Genel Başkanı”

Kendisine teşekkür ediyoruz.

Şimdi, Sempozyumumuzun ilk oturumuna geçiyoruz.

İlk oturumun konusu, “Ülkemizde ve Dünyada Yaşanan Özelleştirmelerin Genel Bir Değerlendirilmesi.”

Bilsay hocam, İzzettin hocam ve Korkut hocam; sizleri buraya davet ediyorum.

Buyurun lütfen.

I. OTURUM

**“ÜLKEMİZDE ve DÜNYADA YAŞANAN
ÖZELLEŞTİRMELERİN
GENEL BİR DEĞERLENDİRİLMESİ”**

Prof. Dr. KORKUT BORATAV- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, beni bu Sempozyumun ilk oturumunda sunuş yapma göreviyle yükümlü kıldı. Kendilerine teşekkür ediyorum ve bu görevi onur duyarak kabul ediyorum.

Hepinize saygılar sunarım.

Sayın Başkan aşağı yukarı mükemmel bir sunuş yaptı. Hatta dört büyük demokratik kitle örgütünün başkanlarının İstanbul'daki IMF-Dünya Bankası Toplantısı vesilesiyle emperyalist sistemin bu iki üst kuruluşunun başkanlarına hitaben kaleme aldıkları bir bildiriye de değindi, oradan kısa bir aktarma yaptı. O bildiriyi bu kitle örgütlerine üye olan ve demokrat, ilerici kamuoyundan herkesin bulup okumasını, tavsiye ediyorum. Emperyalist sistemi yönetmekle görevli IMF ve Dünya Bankası'nın geçmişteki ve bugünkü görevlerini, işlevlerini bu kısa metinden daha özlü ifade etmenin mümkün olmayacağını düşünüyorum. Eskiler şöyle söylerlerdi: "İyi bir tanım, efradını havi, ağyarını mani olmalı." Yani söylenecek her şeyi içermeli, ama lüzumsuz hiçbir şey söylememeli.

Sayın Başkanın açış konuşması, bana fazla birşey bırakmadı. Ama biraz da alışkanlıkla, bu konuda geçmişte söylediğim bazı şeyleri tekrarlamak riskini göze alarak, kısa bir sunuş yapmaya teşebbüs edeceğim.

Özelleştirme sürecinde acaba defter kapandı mı? Dar anlamda düşünersek, bir bakıma kapanmaya çok yakınız aslında.

Sadece devlet işletmeciliğinin tasfiyesi biçiminde anlarsak bunu; tasfiye edilmedik çok az şey kaldı. Ulaştırma sektörünün iki büyük devlet sermayeli kuruluşu, BOTAŞ, iki banka ve birkaç önemlice işletme ve kuruluş kaldı. Liman işletmeleri, elektrik dağıtımı gibi birkaç alanda da işi tamamlamaya gayret sarf ediyorlar.

Biraz daha büyütürseniz, "Kamu mülkiyetinin tasfiyesi de bunların gündeminde" dersiniz; bitmez tükenmez devlet mülkiyetinin söz konusu olduğu gayrimenkullar alanı var, orada da iştah devam ediyor.

Başkanın da söylediği gibi, özelleştirmenin bir boyutu da kamu hizmetinin ticarileşmesidir; o da devam ediyor. Bir türlü tam yapamıyorlar; ama adım adım sürdürüyorlar. Bu da özelleştirmeyi artık geniş yorumlamamız gereğini ortaya koyuyor. Bundan önceki toplantılarda da defalarca vurgulandı.

Nihayet, daha da geniş bir şekilde aldığımızda; bu süreç, emperyalizmin ve sermayenin dünyanın dört bir köşesinde sınırsız tahakkümünü sağlamayı hedefleyen kapsamlı saldırının bir parçasıdır. Yaşadığımız kriz içinde bir şaşkınlık veya belirsizlik aşamasından geçiyoruz. Ama bütün belirtiler gösteriyor ki, niyetleri eskiye aynen dönmektir, devamdır. Bu yüzden, geçmişin direnme alanları ve konuları devam edecektir. Eskiye, yani bu saldırının öncesine dönüşü katiyen gündemlerine almıyorlar, düşünmüyorlar, düşündürmek de istemiyorlar.

Dar ve biraz genişletilmiş anlamdaki özelleştirmenin niye yapıldığını tartışalım.

Defalarca tartıştık, ama hatırlayalım. Benim basit bir değerlendirmem var, onun dışında da yeni bir şey söyleneceğini sanmıyorum.

Bir kere, Başkan’ın da söyleşi gibi, bu süreç emperyalizmin kapsamlı saldırısının bir parçası olarak aşağı yukarı 1980’li yıllarda başladı. Ama 1982 Anayasamızda özelleştirme yoktur. Hatırlayalım ki bu Anayasanın özellikle ekonomik ve sosyal öğeleri Türkiye’deki sermaye çevreleri, iş çevreleri tarafından biçimlendirilmiştir. Bu Anayasa, o hükümler bakımından aslında Türkiye sermayesinin anayasasıdır. Fakat garip bir şekilde özelleştirme yoktur orada. O yüzden de daha sonra başlayan özelleştirme furyası zaman zaman Anayasa engelleriyle de karşılaştı. Nedeni, 1982’de özelleştirme doktrini henüz yerleşmemiştir. 1989 yılında, yani sürecin dünyada başladığı, Türkiye’de de birkaç yılı bulduğu bir dönemeç noktasında, ünlü bir dergi, World Developement dergisi bir özel sayı yaptı. Bu sayıya Dünya Bankası uzmanları dahil, her kanattan, her akımdan insan katkı yaptı. O özel sayıyı incelediğinizde görüyorsunuz ki, neoklasik iktisatçılar, Dünya Bankası uzmanları dahi sonunda şunu söylüyorlar: “Özelleştirmenin anlamlı bir ekonomik gerekçesi yoktur. Kamu mülkiyetinin tasfiyesinin teorik ve ampirik bir dayanağı yoktur; bu bir ideolojik ve politik tavidir, tercihtir. Halkın iradesini temsil eden iktidarlar, toplum isterse yapılır.” Bunu özelleştirme furyasının başladığı kritik bir dönemeçte sağ kanat söylüyor. Bir işletmenin özel veya kamusal mülkiyete tabi olmasının, kuruluşun başarı göstergeleri olarak kullanılan etkinlik göstergeleri bakımından fark etmediği; esas meselenin piyasa biçimiyle ilgili olduğunu kabul ediyorlar. Yani “Tam rekabete yaklaşan piyasalar etkinliğe de yaklaşır, tam rekabetten uzaklaştıkça bozulur. Mülkiyet önemli değildir; tam rekabetten uzaklaşmak özel mülkiyette de mümkündür.” Bu doktrini kabul ediyorlardı. O tarihten bu yana yeni gerekçeler oluşturulmaya çalışıldı ve bana göre, teorik planda hiçbir mesafe alınmadı.

Türkiye’de de çeşitli beyin yıkama operasyonları yapıldı. Mesela bunlardan biri de, 1991’de Türkiye’de özelleştirme konusunda kritik bir tereddüt anının söz konusu olduğu bir noktada, SHP-DYP Koalisyon Hükümeti döneminde Dünya Bankası yeni bir rapor yayınladı Türkiye için. O kritik siyasi dönemeç önemliydi; çünkü Özal defteri, ANAP iktidar dönemi kapanmıştı, Demirel-İnönü Hükümeti kurulmuştu ve SHP’nin özelleştirme sürecine henüz tam angaje olmadığı bir dönemeçteydik. Özelleştirme ve özerkleştirme tartışması yapılıyordu ve Hükümet programı da bu konuda kapıyı aralık tutuyordu, bağlamıyordu kendisini. Dünya Bankası’nın Türkiye KİT sistemi üzerine ayrıntılı bir rapor hazırlaması bu kritik tarihe denk geldi. Rapor, fevkalade yoğun bilgi malzemesi kullanıyor; Türkiye’den uzmanlar da kullanmışlar. Ne var ki, Rapor, aslında bilginin nasıl kötüye kullanılabileceğinin, ideolojik ve politik amaçların nasıl görüntüde bilimsel olan bir araştırmayı bozabileceğinin tipik örneğidir. Hedef aldığı kamuoyunu hiçe sayan, küçümseyen ifadelerle doludur ve teknik anlamda bir paçavradır.

KİT'ler ve sanayileşme üzerindeki bir kitap derlememizin bir bölümünde bu raporu ayrıntıyla inceledim, tartıştım, eleştirdim; fakat cevap veremediler, suskunluk komplosu denilen şeyle karşılaştık. Daha sonra, KİGEM'in katkısıyla, Türkiye'de KİT Sisteminin İktisadi Değerlendirilmesi diye bir araştırma raporu daha hazırladık. Burada da, dar anlamda özelleştirmenin gündemine giren KİT'lerin özelleştirilmesi için 1989'dan sonra da geliştirilen bütün argüman ve iddiaların dayanaksız olduğunu kanıtladık. Yani bizihi mülkiyetten kaynaklanan bir kaynak israfı söz konusu değildir. Özelleştirmeden sonra yapılan düzenlemelerin de kaynak tahsisini, etkinliği düzelttiği iddia edilemez. Bulgularla bunları aşağı yukarı kanıtladık. Ama dediğim gibi, bu konuları tartışmaktan sürekli ve sistematik olarak kaçındılar.

Beylik söylemler geliştirildi; denildi ki: "Devlet asli görevlerine dönsün." Hatırlıyorum, bir açık oturumda, o zaman galiba ANAP'lı bir bakanla oturduk, tartışıyoruz; "Devlet asli görevlerine dönsün" dedi. "Neymiş onlar?" dedim; "Adalet, emniyet, güvenlik, eğitim, sağlık" dedi. Ben de "kısa zamanda bunları da devredersiniz" dedim. "Olur mu, onlar devredilemez; onlar devletin asli görevleri" dedi. İşte hepiniz görüyorsunuz, eğitim, sağlık hızla aynı yola girdi. Emniyet denilen görev de yavaş yavaş özel emniyet şirketlerine devrediliyor. Adaletin ne olduğu yine ortada. Tabii, adaleti arayanın özelliğine göre, mafya var; töre sisteminin de adaleti var. Savunmaya gelince, bugün Irak'ta, hatta galiba Afganistan'da Amerika'nın operasyonlarına katkı yapan paralı askerler, üniformasız özel şirketlerin çalışanları üniformalıları aşmıştır. Bu kafayla devam ettikçe Türkiye de o noktaya adım adım gidecektir.

Değerli dinleyiciler; konuşmamı fazla uzatmayacağım, tekrar iki-üç saptama yapayım, ondan sonra sözü arkadaşlarıma devredeceğim.

Gerçek anlamda nedenlerini arıyorsanız söyleyeyim; ben, üç tane neden buluyorum.

Bunlardan birisi çok basit, en masum nedendir, o da şu: Burjuvaziyi, sermayeyi vergileyemeyen devlet, özelleştirmeyi, kestirme yoldan bir gelir kaynağı sağlamanın, yani devletin mali krizini kısa dönemde aşmanın yöntemi olarak kullanmaktadır ve satış hasılatını da çoğunlukla toplumun rantıye kesimlerine aktarmaktadır, faiz ve devlet borç finansmanına kullanmaktadır.

İkincisi, özelleştirme önemli bir vurgun ve avanta alanıdır. Türkiye toplumunun burjuvazisi devletin sırtından palazlanmayı bir hayat tarzı haline getirmiştir tarihsel olarak. Özelleştirme, bunun yeni baştan patlak veren, alternatif alanların hepsinin önüne çıkan, çok önemli bir vurgun ve avanta alanı olmuştur.

Üçüncü neden olarak da yeni yeni algılanan bir neden daha görüyorum: Biliyorsunuz, devlet mülkiyeti ve KİT sistemi geçmişte ve her yerde kapitalist sermaye birikimine de hizmet etmiştir, yani işlevseldir. Fakat bu yeni neoliberal furyanın sonunda, o işlevler son bulup, sistemin de tasfiyesine karar verildikten

sonra, bir şeyi daha algıladılar: Devlet aygıtının içinde oluşan emek süreçlerini de beğenmiyorlar. Dikkat ediniz, buradaki topluluğun önemli bir bölümü ve şurada oturan üç arkadaşımız ömürleri boyunca patron tanımamış insanlardır. Yani biz devlet çalışanları, devlette veya KİT’lerde çalışanlar, patron-işçi ilişkisi içinde değiliz. Biz, hiyerarşik bir ilişki içindeyiz, amir-memur ilişkisi içindeyiz. Dediğim gibi, o birimin insan ilişkilerinin veya kurallarının belirlediği ölçüde hareket serbestliğimiz patron-işçi ilişkisinden farklıdır. Bu ilişkinin de tamamen tasfiyesini istiyorlar. Sözümlü ettiğim sermayenin kapsamlı saldırısını yönlendirenler, insanların patronu olmayan bir emek sürecinde hayatlarını sürdürebilmelerin mümkün olabileceğinin de unutulmasını istiyorlar. Her yere o işçi-işveren ilişkisini ya doğrudan doğruya özelleştirerek yahut da yapay biçimde arka kapıdan dolaştırarak sokmak istiyorlar. Kamu hizmetlerinin ticarileştirilmesi denilen sürecin bir bölümü de bu ikinci hedefi içeriyor. Yani doğrudan doğruya kuruluşu özelleştirmeseler bile, iş ilişkilerine işçi-patron sürecini enjekte etmeye çalışıyorlar. Mesela, aile hekimliği diye bir düzenleme getiriyorlar; orada doktor işveren, hemşire de onun işçisi konumuna geçiyor. Dolayısıyla, hemşirenin ücretini düşürebildiği ölçüde doktorun kârı artacak. İşte bu dönüşüm de özelleştirme, ticarileştirme ardındaki üçüncü bir nedendir.

Türkiye’nin az gelişmiş burjuvazisinin bu kavrayışa ne kadar kendini kaptırdığını bilemem; ama dünya çapında burjuvazinin fikir babalığını yapanların arka planında bunun da önemli bir rol oynadığını sanıyorum.

Burada sözü arkadaşlarıma bırakıyorum.

Tekrar hepinize saygılar sunar, bu Sempozyumun başarılı geçmesini dilerim.

Sayın Bilsay Kuruç; buyurun.

Prof. Dr. BİLSAY KURUÇ- Hepinize saygılar sunuyorum.

Korkut Boratav’ın başta söylediği gibi, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin yılmadan yaptığı bu toplantıların bugünkü oturumunun başlangıcında Sayın Başkan her şeyi anlattığı için, aslında bir anlamda bütün toplantının sona ermiş olması lazım. Çünkü her şeyi güzel bir şekilde kapsadı, Korkut da onu tamamladı, bana biraz daha az kalmış gibi oldu.

Ben, bundan önceki toplantılarda da olduğu gibi, bu konu açıldığı zaman şunu hissediyorum: Daima bir kayıplar bilançosu çıkarıyoruz, bununla meşgulüz esas olarak. Bunun sonu yok, kayıplar bilançosu büyüdükçe büyüyor. Biz de bunun ne kadar adaletsiz olduğunu yahut da Korkut’un söylediği gibi, hiçbir bilimsel esasa dayanmadan yapıldığını tekrarlayıp yolumuza devam ediyoruz. Kayıplar bilançosu da kabarmaya devam ediyor. Dolayısıyla, bunun bir sonuna gelmek lazım. Sonu da artık bugündür. Önerim, bugünden sonra bir daha özelleştirme toplantısı yapılmamasıdır, başka toplantılar yapılmasıdır.

Her şeyi konuştuğumuz için, sizler de her şeyi bildiğiniz için, burada daha çok karşımızdaki ağırlık merkezleri nerelerdedir, ona göre bundan sonra nasıl bir yol izlemek doğru olur; o konudaki kanaatlerimi söyleyeyim.

Birincisi, bir yıldır yaşadığımız dünya krizi bize bazı şeyleri öğretmiş, bazı şeyleri de yeniden hatırlatmış olmalı. Bunların başında da nasıl bir genel model yahut da nasıl bir genel denklem içinde olduğumuz geliyor. Dünyanın idare tarzından, dünyanın modelinden gelen bir gelişmeyle bu özelleştirme meselesine geldik. 1970'lerin sonu, 80'lerin başından itibaren buraya geldik.

“Bu modelin özellikleri, yani ağırlık merkezleri nerelerde?” dediğimiz zaman, modelin özelliklerinde şu var: Servetin, gücün ve teknolojik üstünlüğün bütün dünyayı kapsayan bir finans desteğiyle büyüdüğü bir model bu ve kanaatimce, bir yıldır da bir tükeniş noktasına gelmiş durumda. Demek ki aşağı yukarı 30 yıldır bunun içindeyiz, dünya bunun içinde ve bir yıldır da bu tükeniş noktasına gelmiş durumda. Korkut'un da işaret ettiği gibi, model ve sahipleri devam edebilmek için mücadele veriyor şu sırada. Bu mücadelenin öteki yüzüne de kriz diyoruz.

Modelin adını koymak gerekirse; bu, aşağı yukarı 30-35 yıldır kuralsız bir kapitalizmdir. Kuralları yoktur, kurallarını sahipleri istediği gibi koymaktadır. Göbek adı ise bence Anglosakson kapitalizmidir. Ama son 30 küsur yılı kuralsızdır; yöneten, kendi kuralını koyarak ilerlemektedir.

Önemli bir özelliği; bu, kapitalizmdir, ama aynı zamanda bir ülkenin kapitalizmidir. Yani hem bir ülkenin dünya modelidir, hem de onun kapitalizminin dünya modelidir. Onun için, mutlaka ikisini birlikte düşünmek lazımdır. Sadece biriyle açıklamaya çalışırsak, içinde bulunduğumuz durumu tam kavrayamayabiliriz.

Bu kuralsız kapitalizmin öteki adına küreselleşme dedik. Küreselleşme bir genel denklemdir, içinde her şey var. Eğer bu genel denklemden, bu modelin 30 yıldır sahibi olan Amerika'yı çıkarırsak ne küreselleşme kalır, ne küreselleşme oyunu kalır, ne de bu oyunun belli başlı oyuncuları; ki onların başında Çin geliyor, ne de Çin kalır. Dolayısıyla, bu genel denklem böyle kapsamlı bir oyundur.

Neden böyledir?

Bu sistem ekonomik yönüyle borç ve likiditenin gitgide büyüyen nominal hacmiyle, ama bu büyümenin asimetrik oluşuyla belirleniyor. Yani kim yararlanıyorsa borcu o idare ediyor, borçlu olarak ve aynı zamanda sisteme likiditeyi, yani para hacmini de, para gibi kullanılabilen enstrümanları da yayan merkez oluyor. Dolayısıyla, sistem hem nominal olarak genişliyor -patlama noktasına geçen yıl geldi- hem de asimetrik olarak, idare edenin lehine işliyor. Asimetrik olarak işlediği için de dünyanın geri kalan kısımları, açık vermeyerek, fazla yaratarak o merkeze adeta kaynak desteği yapıyorlar.

Tabii, küreselleşme genel bir deyiştir; bunun damarları var, bu kuralsız kapitalizmin

damarları var. İşte, özelleştirme en önemli damarlardan biri; küreselleşmenin yahut bu son 30 yılın kurlsız kapitalizminin en önemli damarlarından biri. Bunlar eşzamanlı başladılar.

Korkut’un işaret ettiği gibi, 1982 Anayasamız bir tahakküm anayasası olma niyetiyle hazırlandı; ama erkendi. Yani, küreselleşmenin damarları oluşmadan, bu özelleştirme damarı oluşmadan hazırlandığı için şimdi sanki bize haklı şeyleri savunmak için tutamak noktaları verir gibi oluyor.

Burada bir tuhaflık var tabii; çünkü kapitalizm aslında ilerici bir sistem, yani eski çağları yırtıp yeni şeyler yaratan bir sistem. Fakat özelleştirme damarı bize şunu gösteriyor ki; yine Korkut’un işaret ettiği gibi, bir bilimsel esasa ya da iktisat teorisinin geliştirdiği, yine kapitalizme hizmet etmek üzere geliştirdiği önermelere uymuyor, onların dışında, kurlsız. Dolayısıyla şöyle bir tuhaf durumla karşı karşıyayız: Eski bir düşünürün, haklı olarak ortaya koyduğu gibi, kapitalizm, ilk döneminin özelliği olan bir ilkel birikime dönmüş gibi. Yeni kaynaklara ihtiyacı var ve olabildiği kadar parasız bir şekilde, bedava bir şekilde veya çok ucuz bir şekilde onlara el koymaya ihtiyacı var. Belki bir durgunluğa girdiği için böyle. Ama biz, gelişmeyi normal, doğrusal bir durum, hep böyle geliştirecekmış gibi düşünürken, tarih bize şunu öğretiyor ki; zaman zaman tıkanıklık noktalarında büyük geri dönüşler var. Sanki kapitalizm de ilkel birikim aşamasına dönmüş de, dünyanın henüz gelişmemiş veya azgelişmiş kaynaklarına gidip el koymak istiyor. Böyle bir şey var.

Hem kendi ülkesindeki birikmiş varlıklara, kamu varlıklarına el koyduğunu gördük son 30 yılda -Amerika’nın Reagan döneminde başlayan deregülasyon uygulamalarına falan bakarsak bunu görürüz- hem de dünyadaki birikimlere ve el değmemiş kaynaklara el koyma. İkisi aynı zamanda, peş peşe, adeta iç içe gerçekleşti.

Tabii, eskiden kullandığımız terimlerin bugün birebir çok güzel karşılıkları yok. Eskiden buna gasp denirdi. Özelleştirme damarının uygulanmasında karşılaştığımız şeylerin çoğu gasptır ve örneklerini Türk Telekom özelleştirmesinden başlayarak sizler benden daha iyi biliyorsunuz.

Tekrar etmekte yarar var tabii; iktisat teorisinin masum önermelerinden değil, kapitalizmin son 30 yıldır orantısız güç kullanabilme kapasitesinden ve bununla asimetri yaratma kapasitesinden kaynaklandı ve iktisatçılarımız da buna angaje oldukları ölçüde iktisadi inanılır olmaktan, güvenilir bir alan olmaktan, bilimsel olmaktan uzaklaştırdılar.

O yüzden, neoliberal sözcüğü de bana bu olguyu anlatmada biraz yetersiz gibi geliyor. Sanki ona bir merteye veriyoruz, yani onu bilimselmış gibi kategorize ediyoruz gibi geliyor. Bir ikna süreci, bir müzakere süreci yok bu özelleştirme damarının. Yani neoliberal falan dersek, sanki yeni bir süreç geliştirmiş kapitalizm de, bu yeni sürecin havası içinde bunlar olmuş gibi anlaşılır. Halbuki, bu, bizim

eskiden beri dediğimiz gibi, bir gasptır. Yani bunun bilimsel bir açıklamasını ne Korkut'a karşı çıkabilenlerin ağzından -ki kimse karşı çıkamadı- ne de uygulayıcılarının ağzından duyduk. Taraflara eşit söz ve hareket hakkı veren bir ortamda olmadı bunlar.

Burada önemli bir ağırlık merkezi de şu: Bütün bunlar, yeni bir siyasal sürecin keskin müdahalesiyle oldu. 1980'den itibaren, bu genel denklem içinde, dünyanın gelişmiş kapitalist ülkeleri içinde de siyasetin ağırlıkları değişti. Onun için, bu özelleştirmeler de veya küreselleşme içinde karşımıza çıkan bu damarlar da, damarların oluşumu da hep adeta cerrahi müdahalelerle oldu. Zaman içinde doğal gelişmelerle olmadı; devletin geri çekilmesi için daima cerrahi müdahaleler yapıldı. Ki özelleştirmenin önemli ölçüde devletin geri çekilmesiyle işlediğini biliyoruz. Bundan ibaret değil, başka boyutları da var ve onlar da gelecek; ama önemli ölçüde, yine Korkut'un işaret ettiği gibi, devletin geri çekilmesiyle oldu ve toplumun birikmiş varlığı ve hakları eritilmeye başlandı.

Yine bu dönemde siyaset, yeni oluşan zeminde yeni siyaset solu dışladı. Sol, ya dışlandı ya da içi boşaltıldı. Bunlar aynı sürecin, yani birlikte oluşan damarların, ama birbirini besleyen damarların gelişmesiyle ortaya çıktı. 1980'lerin başından 1990'ların sonuna kadar, demek ki aşağı yukarı 20 yıl bu zeminde yaşadık ve bu zemin, tekrar edelim, asimetriyi daima mümkün kılan, asimetriyi keskinleştiren bir zemin oldu.

Bu gelişme, kanımca, kapitalizmin yeni bir davranış biçimi içine girdiği bir dönemi açtı. Çok yönlü etkileri oldu ve her şeyden önce -bu nokta bence önemli bir ağırlık merkezi- hukuk ve haklar manzumesini elden geçirdi, eritti, yeni bir terzilik yaptı. Hakları kendine göre yeniden düzenlemeye girişti. Kuralsızlığa uygun, kapitalizmin kuralsızlığına uygun yeni ve bol bir elbise ortaya çıktı. Uluslararası hukuk müeyyidesiz kaldı ve güvenlik sağlamayan bir alan oluşturdu. Kuralsız kapitalizm, bu sayede kendine yeni siyasal ve askeri boyutlar oluşturdu. Müdahale, yani yayılmacılık mümkün oldu bu ortamda.

Genel denklem aşağı yukarı bu ve bu genel denklem günümüze kadar keskinleşerek geldi.

Genel denklemin özeline, özel denkleme gelirsek, yani kendimize gelirsek;

Bu, yarı sanayileşmiş ülkelerin denklemidir; Türkiye gibi, yarı sanayileşmiş bir ülkenin küreselleşmesidir. Modelin güç merkezinin küreselleşmesiyle orantısızdır. Çünkü o aktiftir, biz pasif durumdayız. Özelleştirme damarı sanayileşmenin değil, küreselleşmenin damarıdır. Ülkeyi yarı sanayileşmekte tutan damardır, "Orada kal, daha ileri gitme" diyen damardır. Bu "orada kal"ın önemli bir unsuru da, insan varlığını; yani sanayileşerek gelişebilme, kendine yeni yollar açabilme şansına sahip olan insan varlığını eline geçirmesidir. Bence en önemli noktası budur. İnsan varlığının kuralsız kapitalizmin eline geçmesi en önemli noktadır.

Birkaç gün önce galiba Hürriyet gazetesindeydi; bunlar çıkıyor zaten, haberler olarak çokça çıkıyor da, buraya gelirken dikkatimi çekmişti; bir otomobil şirketinin dünya CEO’su bir Türk. İftihar olsun diye haber veriliyor tabii, yarım sayfa. Adını unuttum, ama bir Türk. Diyor ki, “Türkiye bizim için büyük bir pazar; onu ihmal edemeyiz.” Yabancılaşmış; yani kurlsız kapitalizmin tarafına geçmiş. Özelleştirme damarının gelişmesiyle o tarafa geçmiş. Bu da normal aslında. Bugün dünyada şirketlerin çeşitli, şimdi CEO deniliyor, murahhas azaları var; normal bir şey. Ama yarı sanayileşmiş bir ülkenin gelişme şansına kavuşmuş insanı, henüz gereğince gelişmemiş Türkiye’yi yani içinden çıktığı ülkeyi büyük bir pazar olarak görüyor. Yarı sanayileşmiş ve daha çok şeye muhtaç bir ülke olarak görmüyor.

Buna karşılık, birkaç gün öncesinin Cumhuriyet gazetesinde, benim sanayi düşünürü ve tasarımcısı olarak beğendiğim bir insanın galiba tam sayfa mülakatı var; Jan Naum yani, bir Türk Jan Naum, “Yerimizde duramayız, yeni teknolojilere gitmeliyiz; yani yeni mücadeleler yaparak bunları elde etmeliyiz” diye, ki bildiğim kadarıyla yıllardır yaptığı bir mücadelenin geliştiği bir noktada konuşuyor.

İki CEO veya ötekine CEO, bizimkine murahhas aza diyelim. Bizim murahhas aza, yani Jan Naum ile öteki CEO arasında büyük bir fark var. Öteki, o damara girmiş; Jan Naum, damarın dışında. Türkiye’nin yarı sanayileşmiş olduğunun ve nelere muhtaç olduğunun farkında.

Bu örnekleri çoğaltabiliriz. Yani özelleştirmenin insan varlığını nasıl kurban ettiğini; elektrik mühendisi olabilecek bir insanın garson olmakla ömrünü tamamlayacağını veyahut da nükleer tıpcı olacağına tamirci olmakla ömrünü tamamlamaya mahkum kaldığını falan, böyle örnekleri çoğaltabiliriz. Ama esas nokta, özelleştirme damarıyla kaybettiğimiz esas nokta insan varlığındadır.

Bu ülkeyi bu yarı sanayileşmiş noktada tutmada önemli olan şey, bu ülkede kapitalizmin belirli bir gelişme aşamasına erişmiş olmasıdır. Yani ülke kapitalizminin gelişmeyi kavramış olması, yani biraz basitçe bir terim kullanırsak, büyük kapitalizm tarafından tımar edilmiş hale gelmesidir. Kavramış ve bu düzeyde kalmakla yetiniyor. Kendini sanayileşmiş sanıyor; yarı gelişmiş, yarı sanayileşmiş olduğu için kendini sanayileşmiş sayıyor yahut da öyle görülüyor, öyle olmadığı halde öyle görülüyor. Kısacası, o düzeyi benimsiyor ve daha üst gelişme düzeylerini, yani uzaya gitme, yeni keşiflerin, yeni icatların peşinde olmayı oraya bırakıyor, kendisi oraya katıyen yeltenmiyor. Daha üst düzey için bir rekabet şansı düşünmüyor. Rekabetten bol bol söz ettiği halde böyle bir şey düşünmüyor. Sıçrayabilme güdüsü yok, daha yukarıya sıçrayabilme güdüsü yok. O düzeyi kabul ediyor.

Böylece bu ülkede sürpriz olmayan bir gelişme; bu özel kapitalizmde, devletin hizmet alanından çekilmesiyle, hizmetler sektörünün çok çabuk gelişmesi ve bunun daha kolay, daha kazançlı bulunmasıdır. Dolayısıyla, böyle bir hizmetler

sektörünün geniş ölçüde sunduğu kazançları sorgulamıyor, yarı sanayileşmeden öteye gitmeyi sorgulamıyor.

Bu, rekabetin değil, daha çok bir uyumun tezahürüdür. Yani “Neredeyse orada kal ve bununla dünya ekonomisine katıl. Küçük bir alanda rekabet et, büyük alanda uyum içinde ol” anlayışına uyuyor.

Genel ve özel tablo ağırlık merkezleriyle böyle çıkıyor karşımıza. Burada önemli olan soru, “Bundan sonra ne?” sorusudur.

Programda bize sunulan çerçeveyi aşmayalım; ama söz buraya gelmişken, bundan da kısaca söz edelim.

Birincisi, genel denklemin sahibi olan kapitalizmin bundan sonraki, yani kurlsız kapitalizmin karşılaştığı krizle geldiği noktadan sonra gideceği yönde bizim bakımımızdan bir değişiklik olmaz. Onların bizim için düşüncelerinde bir değişiklik olmaz. Elde ettikleri pozisyonları geri vermek istemezler. Bunu bir kere bir kenara yazmak lazım. Dünya bir daha bu Keynesçi dönem denilen yahut da iktisatçı terimiyle, sermaye hareketlerinin serbest olmadığı dünyaya geri dönmez. Çünkü sermaye hareketlerinin serbestliği küreselleşmeyi, küreselleşmenin bütün bu senaryosunu karşımıza çıkaran büyük değişikliktir. Sermayenin bütün dünyada istediği yere gidebilmesi, seyahat serbestisi; her yere gidip, her yeri rant ve kâr alanına çevirebilmesi, ganimetleri elde etmesi ve sürekli olarak bu dünya seyahatine devam etmesi. Bu, sermayenin serbest dolaşımının önlenmesi dünya kapitalizmi tarafından bir daha söz konusu olmaz. Kapitalizm, eriştiği asimetri sayesinde kazandığı avantajları böyle radikal bir değişiklikle geri vermek istemez. Model sona erse de, yani bu Anglosakson kapitalizmi diye adlandırdığım model sona erse de, ilkel birikim, yani yayılmacılık ile ganimetçilik ihtiyacından vazgeçmez ve özelleştirmeyi sürdürmek ister.

Bizim için ne?

Bizde, 1980’den önce, kamu, ekonomide stratejik pozisyonlara sahipti; ayrıca çeşitli alanlarda önemli varlığa sahipti, önemli işlevlere sahipti. Peki, şimdi “Özelleştir-me!” dediğimiz zaman düşünebileceğimiz şey bunları geri almak mı, bundan mı ibaret acaba?!

Bu, bana sorarsanız, küçük bir hedeftir. Bu hedef için gerekli çabanın bile çok daha büyük bir ölçekte ortaya çıkması lazım. Eğer “Biz bunları geri almak istiyoruz” dersek; bu, bir bakıma, ülkeyi yine yarı sanayileşmiş pozisyonda tutmakla yetinmek demektir, ondan ötesini düşünmemek demektir. Ciddi bir değerlendirme bize bu yarı sanayileşme aşamasını aşmamız gerektiğini gösterecektir. O halde çok daha büyük bir kuvvetle itmek gerekiyor. Esas olması gereken, eski stratejik pozisyonları, kamu hakları için, kamu yararı için yeniden ele geçirmek değil; mutlaka yeni stratejik pozisyonlar üretmek, bunları tasarlamaktır. Yani mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı alanında yeni ürünler, yeni süreçler tasarlamak; sanayiye ve sanayi aklına hizmet edebilmek

için bunları yapmak gerekir.

Eğer Kamunun kaybettiklerini geri almaktan ibaret bir yol tutulursa, geri alınanla kalınır, orada kalınır. Eğer yarı sanayileşmeden çıkış hamlesi tasarlanabiliyorsa, işte o zaman, “Bunda sonra ne?” sorusuna bir yanıt bulunabilir.

Nasıl ki kapitalizmin özelleştirme damarı oluşturulurken, çok geniş kapsamlı bir yapı için bu damar oluşturulmuşsa, çok geniş kapsamlı bir dünya denkleminin bir parçasıysa, özelleştirmeden ibaret değilse; yarı sanayileşmeden çıkışın da bir yeniden inşa hamlesi olması lazım. Çünkü sanayileşme hareketi, hatırlarsak, bir geri kalmışlıktan çıkış hareketiydi. Şimdi, yarı sanayileşmeden çıkış ve mutlaka bir yeniden inşa hamlesi lazım; yani daha azı mümkün görünmüyor ve bunun bir manivelası olması lazım, bunun ancak güçlü bir hamleyle yapılabilir olduğunu düşünmek lazım.

Tabii, yine büyük denklemin sahipleri buna katiyen taraftar olmazlar, buna adeta Lozan’da karşımızdaki masada oturanlar gibi direnirler; ama bu göğüslenebilir. Göğüsleme, siyasal süreçte kimlerin yer alacağıyla ilgili bir şeydir, tamamen siyasal süreçle ilgili bir şeydir. Yarı sanayileşmeden çıkışı da ancak bir yeni siyaset sınıfı yaratabilir Türkiye’de; bugünkü siyaset sınıfı bunu yaratamaz gibi görünüyor bana. Çünkü böyle bir çıkış için ekonomiye müdahale gerekir ve bunun için de mutlaka bir sacayağı kuracaktır, Sayın Başkanın konuşmasında da işaret ettiği gibi. Böyle bir sacayağını kurmaksızın, bu sacayağıyla bu çıkışı eşleştirmeksizin yarı sanayileşmeden çıkılamaz diye düşünüyorum.

Bu sacayağında ne var? İlk ayakta hukuk var. İkinci ayakta sosyal program var; güvenceler ve haklar. Üçüncü ayakta da bilim ve teknoloji var. Yani, yeni bir denklem kurmak lazım mutlaka.

Hukuk ayağında geniş kapsamlı bir hukuk reformu lazım ve anayasa lazım. Ki anayasada kamulaştırma ve kamunun yeni görevlerinin neler olabileceği, kamu girişimciliğinin yeniden tanımlanabilmesi, yani kamu bakımından, daha doğrusu bütün halk tarafından bir dönüm noktasının nasıl olacağının hukuki esaslarının ortaya konabilmesi lazım. Kamu girişimciliği ancak bu sayede ciddi ve güvenli bir yer tutabilir. Kamu yararının iyi tanımlanması lazım. Dünya teknolojisindeki gelişmelerin düşünülmesi lazım ve bilime, Türkiye’de gelişecek olan bilime geniş bir taban oluşturacak şekilde bu anayasanın veya bu geniş hukuk reformunun düşünülmesi lazım.

Yine hatırlayalım, özelleştirmede dönüm noktası, eğer yanlışımıyorsam, 1999’daki uluslararası tahkim için yapılan anayasa değişikliğiyle, yani Danıştay’ın imtiyaz sözleşmelerindeki alanını daraltan değişiklikten sonra bir furya haline geldi. Korkut’un deyimiyle furya ondan sonra başladı, uluslararası tahkimle başladı. Demek ki hukuk zemini aslında en önemli zemin, ilk zemin.

Bu esaslar içinde, böyle bir hukuk zemini döşendikten sonra, hem tüm ülkede

kamu girişimciliğinin nasıl olabileceğini tasarlayabiliriz, hem de geri bölgelerimiz -ki geri bölgelerimizi benden iyi biliyorsunuz- için acilen neler yapılabileceğini tasarlayabiliriz.

İkinci ayakta bir sosyal program var, bir haklar programı var. Çünkü hukuk reformu haklar programı olmadan sağlam zemine oturamaz. Greve karşı olan insanların, ülkede grev yapıldığı zaman... Bakın, şu mektup gazetede tam sayfa çıktı geçen gün, şeker işçilerinin mektubu. Televizyonların nasıl hizmet verdiğini biliyoruz; “Greve karşısınız, değil mi?” gibi soru soran televizyonculara, greve karşı olduğunu, yani grevi desteklemediğini dile getiren insanların ülkesi olarak kaldıkça bir hukuk hamlesi yapılamaz. Sosyal hakkın farkında olmadan bir hukuk zemini kuramayız. Toplumun iyi şeylere kavuşma iradesinin ortaya çıkabilmesi lazım; ki bu da ancak sosyal devlet veya bir sosyal programla mümkün.

Üçüncüsü, Türkiye’nin, fen bilimlerinden başlamak üzere, dünya bilimindeki gelişmelerin ne kadar gerisinde, gitgide daha fazla gerisinde kaldığını hesaba katarsak, ki siz mühendisler, mimarlar olarak onu benden çok daha iyi biliyorsunuz; iyiye kavuşma iradesinin bilim alanında da mutlaka ortaya çıkması lazım. Daha doğrusu, bilim, iyiye kavuşma iradesinin militanlaşmasıdır. Çünkü bilim, çetin bir mücadeledir ve irtica ve yobazlıkla bağdaşması olanaksız olan en başta bilimdir. Çünkü gıdası yaratıcılıktır. Yaratıcılığın sürekli esirgendiği, tel örgülerle çevrildiği bir ülkede yarı sanayileşmeden çıkış mümkün olmaz ve bilimin olmadığı bir yerde hukuktan ve sosyal programdan bahsetmek de kendi kendimizi aldatmak olur.

Tabii, bütün bunlar için bir yapıcı düşünce seferberliği lazım. Yapıcılık için çeşitli öneriler geliştirebiliriz. Bunun pratik yolu, kanaatimce, şûralar düzenidir. Şûralar Önce bilim şûraları tabii. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin kendi özel çalışma komiteleri olduğunu biliyorum; ama kastettiğim bundan daha fazlasıdır, daha geniş bir düşünme kapasitesinin seferber edilebilmesidir. Ama burada da Birlik beyindir; Birlik, üzerinde titizlenmemiz gereken, korumamız gereken beyindir.

Sözü uzatmayayım. Böyle ağırlık merkezleri var karşımızda diye düşünüyorum. Dünya genelini ve Türkiye özelini bundan sonra daha yapıcı olarak düşünmemiz gerekir sanıyorum. Dünya için fazla bir şey yapamayız, dünyayı kurtaramayız; ama Türkiye için yapılacak çok şeyler var herhalde. Bu çok şeyleri de en çok düşünenlerin başında Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği geldiği için, kendilerini Başkanın şahsında kutluyorum. Sizlere de, tatil günü buraya geldiğiniz için, sabah sabah bizleri dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. KORKUT BORATAV- Teşekkürler.

Buyurun İzzettin bey.

Prof. Dr. İZZETTİN ÖNDER- Efendim, hepinize saygılar sunuyorum.

Ben de TMMOB’nin davetinden fevkalade büyük bir onur duydum. Ama şu anda işim iki açıdan çok zor. Birincisi, şekil açısından zor. Sayın Başkanın konuşması, iki değerli hocamızın konuşması hakikaten bütün meseleyi kapsamış ve kapatmış oluyor. Bu, işin görüntüsel zorluğu. Ama daha temelde bir zorluk var, o da şu: Doğrusu, bu Sempozyumun başlığının çok anlamlı olduğunu düşünüyorum; “Özelleştirme Gerçeği” ifadesi yer alıyor başlıkta. Başlıktaki “Gerçek” kelimesi burada çok önemli bir vurgu gibi geliyor bana. Bir gerçekle karşı karşıyayız; hiçbir şekilde yadsınamayacak, hiçbir şekilde küçümsenmemesi gereken ve eğer mücadele edilecekse -ki edilmesi gerekiyor tabii, en azından insanlık adına edilmesi gerekiyor- böyle bir mücadelenin de son derece gerçekçi olması gerekir diye düşünüyorum.

Nedir bu gerçeklik?

Bu gerçeklik, asırlardan beri içinde yaşadığımız, asırlardan beri emeği sömürerek; yani onun yarattığı değerın altında, çok daha altında, sadece değişim değerini emeğe vererek, sömürü üzerinden birikim yaparak gelişmeye çalışan, tamamıyla kan emici bir mekanizmayla gelişmeye çalışan, bu gelişmesini sürdürürken de krizlere savrularak kendisine yeni yollar bulan korkunç bir sistemin içinden geçiyor olmamızdır. Yani, o meşhur hikayede olduğu gibi, sanki bir timsahın içindeyiz, ama farkında değiliz.

Farkında olmadığımız çevresel koşul ile ilgili bir örnek olarak, mesela, biz krizleri sadece akut halde algılıyoruz; kriz patladığı anda durumu algılıyoruz. Oysa, devamlı kriz içindeyiz, yani kronik kriz yaşıyoruz. Yaşanan kronik krizleri de muhtelif şekillerde aşılıyor. Sistem, geçmişte sosyal devlet mekanizmalarıyla kronik krizi aştı; şimdi özelleştirmeyle ya da yeni dünya düzeniyle veya finans sistemiyle kronik krizleri aşmaya çalışıyor. Sistem krizleri aşmaya çalışırken, aşmadığı noktalarda yahut çok tılandığı noktalarda ya da artık kapitalizmin yaşaması için birilerinin kellesinin gitmesi gereken noktalarda akut kriz patlıyor ve biz de sadece bunu kriz olarak algılıyoruz. Gelişmeler bütün bir sistemi bize algılatmıyor, sadece sistemden parçaları gösteriyor.

Böyle baktığımda, “yeni dünya düzeni” ifadesinin muhtemelen bir reklam şirketi tarafından, belki milyarlarca lirayla bulunmuş bir kavram olduğunu düşünüyorum. Çünkü, bu sloganda “yeni” kavramı var ve bu kavram, sosyalistlerin kafasında olan, “sermaye nedir, nasıl oldu da tüm bu varlıklar bazı insanların eline geçti?” sorgulamasından uzaklaştırıyor bizi. “Yeni” sözcüğü ile, artık yeni bir durumun söz konusu olduğu ve geçmişe takılmanın gerekli olmadığı vurgulanmaya çalışılıyor. Sloganla ilgili ikinci nokta ise, “dünya düzeni” kavramının bizi dehşete düşürmesidir. Düzen zaten dehşet verici bir ifadedir, kaldı ki bütün dünyaya şamil bir dünya düzenidir bu!

Söz konusu kavramlarla yeni dünya düzeni içinde özelleştirmelerdeki el koyma

kavramının da üstü örtülmeye çalışılmaktadır. Şöyle ki, kapitalist sistemlerde güç dengesizliği nedeniyle vergi yükü emek üzerine oturmaktadır. Bu durumda, genellikle emek üzerinden vergi alınıyor derken bir gerçeği atlıyoruz; bu gerçek, emek sömürüldükten sonra kendisine kalan pay üzerinden ikinci bir sömürü payı alınıyor demektir aslında. Yani, emek üzerinden vergi alınıyor dediğimizde, sanki emekçi ekonomiye yaptığı katkıya göre hak ettiği parayı alıyor da, -marjinal ekolün ortaya koyduğu mekanizmalarla- bu pay üzerinden bir miktar vergi ödüyor. Böylece, emek üzerindeki vergi yükünü meşrulaştırdıktan sonra, emek gelirini savunur görüntüsü altında, “emek üzerindeki yük olabildiğince düşük olsun, ayırma kuralı uygulayalım” gibi teoriler geliştiriyoruz. Oysa, mesele bu kadar basit değildir. Emek üzerinde, yarattığına hakim olmadan ve ürettiğine yabancılaştırılıp sömürüden sonra kendisine kalan pay üzerinden vergi yoluyla ikinci bir sömürü oluşturuluyor. İşte bu ikinci sömürü ile sermayesinin büyük bölümünün oluşturulduğu KİT’ler yaratılıyor ve sermaye krizini aşabilmek için, özelleştirme politikası doğrultusunda, söz konusu değerlere el koyuyor. İşte, özelleştirme gerçeğinin altındaki temel sorunlardan biri budur; kim kimin birikimine nasıl ve hangi hakla el koymaktadır!

KİT dediğimizde, oradaki “K” harfi kamu mülkiyetini gösterir. “İ” harfi ise, bu kurumların faaliyetlerinin iktisadi nitelikte olduğunu, yani bu kurumların üretimlerinin piyasada satılabilir olduğunu ifade eder. Ama, üretim araçları mülkiyetine baktığımızda, sermaye vergilerden geldiğine göre, yani kaynak sermaye teşkili fonlarından geldiğine göre, bu kurumlar vergi verenlerin malıdır aslında. Bu vergilerin ne kadarı emekçiden alınıyor; buna baktığımızda, bu kaynakların emekçilerin üzerinden gerçekleştirilen ikinci sömürüden geldiğini görürüz. Dolayısıyla, bu kaynakların sahipleri kimdir, el değiştirirken bu kaynaklar kimlere geçmektedir! Bu konular önemlidir ve konu, maalesef, sermaye yönünde çözülmektedir.

Emek üzerindeki sömürüye dayalı olarak sermayesinin büyük bölümünün oluşturulduğu KİT’ler, özellikle bizim gibi kalkınmakta olan ülkelerde hükümetlerin borç -Korkut hocanın bahsettiği gibi- aczinden veya çaresizliğinden ya da siyasetin sermayeye, yani burjuvaziye teslim olmasından yararlanılarak el koyulmaktadır. Bu el koyma süreciyle de sömürü süreci nihayetlenmiyor diye düşünüyorum. Mekanizma, kendi içinde çok da tutarlı olarak, daha da ileriye gidiyor. Düşündüğümüzün aksine, siyasal alanda alınan “kamusal” kararlarda toplumlar, halklar devre dışı tutuluyor. Çünkü, kamusal kararlarda artık halkların sözü değil, sermayenin sözü geçmeye başlıyor. Böylece, devletin almış olduğu kararlar sanki meşru imiş gibi -ki zaten kapitalist sistemde devletin görevi sistemi meşrulaştırmaktır, hatta biraz da yumuşatarak meşrulaştırmaktır- gösterilerek sistem meşrulaştırılıken halka fazla da bir yarar sağlanmıyor.

İşte özelleştirme politikası ile asıl amacın, emeğin vaktiyle sömürülmesinden elde edilen birikime el koyarak devlete iyice hakim olmak ve böylece daha

geniş alanda daha fazla insanı sömürerek, bireyleri proleterleştirmek ve yoksullaştırmak mekanizması olduğunu düşünüyorum.

Sermaye gerçekten çok güçlü bir şekilde geliyor ve çok da güçlü oynuyor. Bizim bunu çok net olarak algılamamız lazım. Bu oyun, yani özelleştirme, kuralsızlaştırma, emek üzerindeki manevralar, esnek çalışma, esnek istihdam gibi uygulamaların hepsi sömürüyü artırma mekanizmalarıdır.

Burada benim aklıma iki soru geliyor: Sermaye neden buna ihtiyaç duyuyor, yani nasıl bu kadar zalim olabiliyor sermaye? Oysa sermayenin kendisi, yani sadece kendi başına sermaye insanların ve toplumların hizmetkârı olabilir, zira sermaye bize bir sürü hizmet sunuyor. Ama, sermayenin mülkiyet biçimine baktığımızda, yani sermaye belirli bir mülkiyet biçimine büründüğünde neden bu kadar zalim olabiliyor? Bu noktada ikinci soru kafamı kurcalıyor. Kapitalist öğretisi, yani başat iktisat öğretisi bu konuda bize niçin cevap veremiyor? Çünkü, başat iktisat öğretisi kafamızı kurcalayan bu tür sistemik sorunlara cevap vermemekle yükümlüdür aslında! Onun içindir ki, başat iktisat öğretisi ne özelleştirmeyi anlamlı bir iktisadî teoriye oturtabiliyor, ne de bu tür yolların ileride nereye evrilebileceği hakkında bir fikir veriyor bize. Çünkü, başat iktisat öğretisinin böyle bir görevi yoktur; onun görevi tam tersi bir yöndedir. Başat iktisat öğretisi bir habis sistemin, bir sömürücü sistemin işleyiş mekanizmasını anlatıyor. Bir insanın savurduğu yumruğun da öğretisi, hatta ekonometrisi olabilir. Ama sonuçta bu anlatım, sorgulamadan, bir yumruk vuruşunu ifade etmeden öte bir şey değildir. Dolayısıyla, başat iktisadın yaptığı şey de sistemin bütün habasetini kamufle ederek, bize salt oluşumu anlatmaktan ibarettir.

Tiptan bir örnek verelim. Hepimizin vardır bu tür sorunları, onkolojik sorunlarla karşı karşıya kalıyoruz. Bugün tıp anlamış vaziyettedir ki, bazı genetik hastalıklar apandisit falan gibi değil, genetik olgularla ilgilidir. Yani genetiği bilebilirsek, ileriye gidişleri görebiliriz, bundan sonraki oluşumları açıklayabiliriz. Eğer bir şeye müdahale etmek istiyorsak; birincisi bunu öngörebiliriz; ikincisi de, müdahale etmek istediğimiz bir şey varsa, nereye müdahale edebileceğimizi saptayabiliriz.

İktisadın genetiği başat iktisat öğretisinde yoktur. İktisadın genetiğini şöyle bir örnekle açıklayabiliriz. Dokudan bir hücre alıp, bunu patoloji laboratuvarına gönderdiğimizde, “Bu hücre nasıl bir hücredir, davranış kodları nedir?” diye sordüğümüzde, başat iktisat bu tür bulguları vermez bize. Böyle bir görevi de yoktur. Görevi, tam tersine, sistemin işleyişini perdelemekten ibarettir.

Hal böyle olunca, başat iktisat öğretisinde kavramlar da ona göre saptanır. Mesela, rekabet olumlu olarak anlatılır; piyasa denildiğinde hep tam rekabet okutulur, orada her şey dengededir; özel sektör kâr maksimizasyonu yaparken, sosyal refahın maksimizasyonu da tesadüfen gerçekleşir; ama talep biraz değiştiğinde hemen her şey bozulur. Dünyada da tam rekabet diye bir piyasa yapısı

yoktur zaten. Ama biz hep bunları okuturuz. O piyasanın sıfatını, yani tam rekabet mi, monopol mü, oligopol mü, bunları söylemeden piyasa dediğimizde, “piyasa fena bir şey değildir” diye algılarız. Rekabet diye bir şey yoktur aslında; rekabet ne ilaç sektöründe var, ne hizmet sektöründe var, ne uçak sektöründe var, ne otomotiv sektöründe var. Üstelik de piyasa uzun dönemde dengeyi sağlayan bir süreç de değildir. Piyasa uzun dönemde daima dengesizliği üreten bir mekanizmadır. Piyasa o denli dengesizlikler üretmiştir ki, bugün dev holdingler karşımızdadır.

Gelelim yine patoloji laboratuvarına. Gönderilmiş hücrenin tahlili yapılmış, bize rapor gelmiş diye düşünelim. Bakalım raporda ne diyor; bu hücre nasıl bir hücreymiş? Yumuşak doku hücresi mi; onkolojik olarak nasıl bir hücreymiş?

Baktığımızda, bu hücrenin bir amacı olduğunu görürüz. Bu hücre ne insanları düşünüyor, ne başka bir şeyi, hiç kimseyi düşünmüyor. Ülke, vatan vesaire, böyle bir şey var mı, yok mu; onu bilmiyor bu hücre. Tek bir şeyi düşünüyor, o da şu: kâr etmesi ve birikim yapması! Dolayısıyla, üretimi de kâr edebilmek için yapıyor, insanlığı sevdiğinden yapmıyor, insanlık hizmeti için yapmıyor. Bu hücre planlamayı da kabul etmiyor, kendi kurallarını koymaya çalışıyor.

Şimdi raporu okumayı biraz keseyim burada.

Planlamalar da gelişsin, evet; ama bugün plan yapılamıyor, yapılamaz da. Çünkü, artık hücre çok büyüdü, bütün dokuyu kapsamış vaziyette artık. Dolayısıyla, bugün, “bir plan yapalım” dediğimizde karşımıza dev kuruluşlar çıkar. Onlar bugün özelleştirme ve küreselleşme politikalarını kendi güçlerine dayanarak, kendi çıkarları için uygulamaktadır. Ben doğmadan evvel de -ki 1940 doğumluyum- Shell, Mobile buralara gelmişti. Ama, geçmiş dönemlerde sermaye git-tikleri ülkenin yasalarına göre yayılıyorlardı, zira henüz o kadar büyük canavar olmamışlardı ya da dünya çapında canavar olmamışlardı.

Mesela, Türkiye’de yabancı firma olarak ilk petrol istihraç eden firma Shell’dir Ama, yanılmıyorsam, onun istihraç gelirleri dışarı transfer edilemiyordu, sadece ticari gelirlerini transfer edebiliyordu. Ama 1980’lerden sonra tüm faaliyet alanlarındaki kârları transfer edilebilir oldu. Bugün gelen sermaye, “Benim kuralıma göre geleceğim, senin kuralına göre değil!” diyor. İşte artık saldırgan hücre yapısı tüm dokuyu sarmaya başladı.

Tekrar patoloji raporuna bakalım.

Rapora göre, bunlar kâr etmek istiyorlar. Kâr etmek için ne yapmak lazım; sö-mürüyü artırmak lazım, emeğin verimliliğini yükseltmek lazım, karşı sermayeyi öldürmek lazım. Yani sermaye, limit halde olabildiğince ürün piyasasında mo-nopol, faktör piyasasında ise monopson konumunda olması lazım, ki hem emeği inanılmaz şekilde sömürerek istihdam edebilsin, hem de tüketiciyi sömürecek şekilde kendi istediği fiyattan satışını yapabilsin.

Mesela, patent hakları diyoruz. Bakın, hak kavramı burada yanlış bir kavramdır; patent hakkı diye bir şey olamaz. Ama hak diye yasaya geçirmişlerdir. Bunlar hep bizi aldatma mekanizmalarıdır.

Tekrar gelelim rapora.

Sermaye kâr etmeyi ve birikim yapmayı amaçlayacaktır. Sermaye kâr ederken, karşı sermayeyle mücadele etmek için teknolojiyi geliştirmesi lazım. Sermaye, teknolojiyi geliştireyim derken de emeği üretim dışına atıyor. Dolayısıyla, bugün ortaya çıkan işsizlik sadece krizin yol açtığı işsizlik olmayıp, bir yönü ile teknolojik boyutlu işsizliktir ve bunun önlemesi çok da mümkün değildir. Çünkü, eğer teknolojiye girmek isteniliyorsa, bundan sonra yapılacak her bir ünite yatırım, eskiden yapılmış, diyelim ki 30 sene önce yapılmış bir ünite yatırım kadar emek istihdam etmeyecektir artık. Türkiye’de de bu böyledir, dünyada da böyle.

Sermaye bu devrim sürecini gerçekleştirirken kâr hadleri düşmeye başladığına göre -ki bu ayrı bir meseledir, buna sermayenin organik bilemişi deniliyor- sermayenin buna karşı tepkisi de şiddetli oluyor. Bu durumda hücrenin içinde değişimler yaşanıyor. Yani emek ile sermaye oranları değişmeye başlıyor.

Peki, sermaye dediğimiz olgu nedir? Tarih içinde birikmiş, sonradan ölmüş bir sürü insan dokusu var onun içinde; orada sömürü payları var. O birikmiş sömürü paylarının yarattığı sermaye, bugün onların torunlarını işten atıyor artık. Emek üzedrinden gerçekleştirilen sömürü payları, birikim sürecinde insanları işten atarken, kendisine yeni yollar bulmaya başlıyor. Yani, kâr hadleri sıkışınca sermaye tepki vermeye başlıyor; vergi vermek istemiyor, sosyal devleti yıkmaya başlıyor, dünyanın her tarafına açılmaya çalışıyor, emeği kualsız çalıştırmaya çalışıyor vs.. Hocalar çok güzel söylediler, özelleştirme sadece KİT’lerin satışı meselesi değildir. Bütün devlet hizmetlerinde, yani finansmanı kamusal olabilen hemen tüm alanlarda üretimin özel olması isteniyor. Yani kamusal finansman, ama özel üretim. Çöp toplamadan başlatabilirsiniz bunu, vergi toplamaya kadar götürebilirsiniz, hatta savunmaya, güvenliğe kadar da götürebilirsiniz.

Dolayısıyla, böyle baktığımız zaman, işimizin son derece zor olduğunu düşünüyorum. Bu mücadelede bütün bir kapitalist sistemi karşımıza almamız lazım. Yani salt sistemin parçalarını karşımıza aldığımız zaman hem mücadele gücümüz parça bölük olur, hem de başarı nasıl olur, onu da bilmiyorum.

Sermaye böyle bir mücadelede müsaade eder mi! Sermaye sosyal devlet politikalarının uygulanmasına müsaade etmişti. Bakın, sosyal devlet diyoruz. Sosyal devlet dediğimizde, yoksul insanlar veya bireyler ile devleti karşı karşıya getiriyoruz. Oysa, buna “sosyal hak” demiş olsak, bireyler ile sermayeyi karşı karşıya getiririz. İnsanın mücadelesi sermaye ile; bu mücadelede devlet bir araçtır sadece. Kapitalist sistemde devletin kimin hizmetinde olduğu ayrı bir tartışma konusudur, tabii. Devlet, toplumsal güç dengelerine (dengesizliğine) göre şekillenir ve hizmet sunar. Biliyoruz ki, kapitalizmde devlet, sosyalizmde, komünizmde

veya İslâm devletinde olduğu gibi “mülk devlet” değildir. Kapitalizmde devlet, varlıklardan yoksun, bir tür süzgeç devlettir; yani ne kadar vergi toplarsa o kadar harcama yapıyor. Üstelik, bu durumda bütçe tanımı da değişmiştir. Bireysel bütçe ile devlet bütçesini ayırırız biz. Bireysel bütçede ne kadar gelir varsa o kadar harcama yapılır; ama devlet öyle değildir, devletin vergi salma erki vardır. Ama, şu anda o da denilmiyor artık; “Devletin ne kadar parası varsa o kadar harcama yapar” deniliyor. Mesela, “Eğitime para yok” deniliyor. Eğitime ulusal çapta para olmayabilir, toplumsal kaynaklar kıt olabilir. Kıt kaynakların nasıl paylaşılması gerektiği ayrı bir olaydır. Ama devletin parası yok demek, tam anlamı ile kapitalistliktir. Ekonomide kaynak var da devlette kaynak olmadığı ileri sürülüyorsa, demek ki devlet vergi toplayamıyor ya da güçlüler vergi vermiyorlar devlete. Adı zaten vergidir bunun. Yani verirse verir, vermese de vermez aslında. Türkçe'sine baktığımızda, kelimenin kökü itibarıyla böyledir.

Böyle baktığımızda, mücadelenin çok boyutlu olduğu kanaatini taşıyorum.

Peki, kısa sürede ne yapabiliriz? Çünkü, sisteme karşı mücadele uzun vadeli bir iştir; öyle bir günde olacak gibi değildir. Bizim nesil de böyle bir mücadelenin sonucunu görecektir gibi gözüküyor. Kısa vadede ne yapabileceğimize baktığımızda, Bilsay hocanın dediğine katılıyorum. Bugün çok önemli bir gerekçemiz var; büyük bir kriz var ve Türkiye kalkınmamış bir ülkedir. Doğu ve Güneydoğu meselelerimiz var, etnisite meselemiz var, vs.. Bu ayrı bir tartışma konusudur ve kapitalizme etnisiteyi sokmak büyük bir tehlikedir. Ama, o bölgelerde geri kalmışlık sorununuz var. Yani Türkiye'nin, haydi batısını bir tarafa bırakacak olursak, gerçi orada da ekonomik kalkınmışlık düzeyi yeterli değildir, ama doğusunda bu düzeyde bile bir kalkınma yoktur.

Bir hikaye anlatayım.

Bir gün Batman'da, Tek Gıda-İş Sendikasının bir toplantısında'yım ve bundan daha büyük bir salonda konuşma yapıyorum. Bir genç kalktı, dedi ki, “Hocam, siz, yabancı sermaye sömürür diyorsunuz. Ben şu anda işsizim ve açım; gelsin, beni sömürsün, ben razıyım.” O çocuğa verecek cevabım yoktu benim. Çünkü, orada devletin bir yaprak işleme fabrikası varmış ve hükümet onu özelleştirmeye çalışıyordu, ki muhtemelen de kapamıştır şimdilerde. Hatta o fabrikadan bir çocuk da bana şunu söyledi, “Siz, olayların sakinleşmesini veya hızlanmasını ekonomik koşullara bağlıyorsunuz. Ben, şu anda fabrikada işçiyim; devlet bunu özelleştirirse benim dağa çıkmanı mı istiyor?” Ona da verecek cevabım yoktu. Hakikaten de bir yerde haklı idi gençler; işsizlik ortamında başka nasıl çare üretebilirler ki! Birileri bu gençlerin sırtını sıvazlar, etnisiteyi aşlar kafasına ve sonuç ortaya çıkar.

İkinci bir mesele de şudur: Ben de katılıyorum, devletin teknolojiye yatırım yapması lazımdır. Biz bugün ne yetiştiriyoruz; bankacı yetiştiriyoruz, finansçı yetiştiriyoruz. Boğaziçi Üniversitesi MBA programına, yani işletme mastır

programına elektronik mühendisleri alıyor. Biz, 4 sene boyunca elektronik mühendisliği öğrencisine borsada hokkabazlık yapsın diye mi mühendislik bilgisi veriyoruz! Bundan daha büyük bir kaynak israfı olabilir mi! Ama bu kişiler aynen tank yürüten er gibidir; emir karşı tepe alınacaktır. Askerin alacağı tepeyi niye aldığını da bilmemesi gerekir. Bu insanlar çok iyi oynarlar, hesabı iyi yaparlar, ama ekonominin sürüdüğü yerde, mesela portföyünü boşalttığı zaman, akşam gider, onu şampanyayla kutlar. Portföyünü boşaltarak zarar etmekten kurtulduğu için kutlama yapan bu zavallı, ilmiği kimin boynuna geçirdiğinin farkında bile olmaz. İşin özünü anlamadan hesabı iyi yapan kişide Freudyen bir ayak bağı sürtüşmesi olmaz; onun için böyle bir kişi hakikaten iyi oynar.

Sermayenin böylesi tavırları bir habasettir, habis dokunun işlemidir bu; sıkışıkça bize bunları yapacaktır. Biz, o dokunun mülkiyet biçimini değiştirmek zorundayız. Dokunun kendisi zararlı değildir, ama sermaye mülkiyet çemberi içine girdiği zaman sonuçlar bu şekilde ortaya çıkıyor. Sermaye bütün toplumları ve insanları kendi emri altına alıyor. Bugün özelleştirme dediğimiz, esnek üretim, esnek çalışma dediğimiz olay sömürünün daha da şiddetlendirilmesidir, bireylerin yoksullaştırılmasıdır.

Bugün küreselleşme derken, ne küreselleşti acaba? Evet, üretim üniteleri küreselleşti belki; üretici ajanlar dünyaya saçıldı. Ama, temel emperyalist karar üniteleri merkezileşti. Yani, küreselleşmede paradoksal bir şey var; bize sadece üretim yapan ve kârı merkeze transfer eden sermaye uzuvlarının, yani büyük bedenlin eli veya kolunun nereye gittiği gözüküyor. El kol gitmiştir; bize de gelen fabrikalar var, diğer çevresel ekonomilere de giden fabrikalar var, vs.. Ama, dünyaya saçılan tüm üretici ajanların kararları bir merkezden alınıyor. Yaptığımız arabalara bakın, hepsi yabancı marka arabalardır; hepsinin bir yerlerde merkezleri var, Türkiye’de değil bunların merkezleri. İşte CEO’lar hakkında Bilsay hocanın söylediği de bununla bağlantılıdır. Doğru, hoca çok haklı, katılmamak elde değil; ama bu şizoid mizaç, yani şahsiyet parçalanması bir yerde zorunlu olarak da yaşanıyor. Çünkü, o CEO merkezin adamıdır artık. Çünkü, karar merkezileşti artık. Buradaki arabanın üretimi de merkezileşti artık. Yarın muhtemelen elektronik de, başka alanlar da öyle olacak.

İleride arkadaşlar konuşacağından dolayı fazla detaya girmeden, kısa vadede yapılabileceklerle ilişkin bir kaç şey söylemek istiyorum: Bu toplantıyı çok anlamlı buluyorum. Bu toplantı salt özelleştirme olgusu üzerinde durmamakta, aynı zamanda özelleştirmelerle ekonominin nereye savrulduğu sorgulanmakta ve gelecek ile ilgili program taslakları üzerinde zihinsel araştırmalar yapılmaya da yöneliktir. Bizim sermayeyi korkutmamız lazım. Sermayeyi korkutursak, siyasal karar vericilerin sermayeyle birleşmesinin arasını açıyor olabiliriz, gibi geliyor bana. Kapitalist devletin görevi, özel birikime katkıda bulunmaktır; hiç başka bir görevi yoktur. Kapitalist devletlerin kaynak dağılımı, gelir dağılımı gibi klâsik öğretilerde devlet görevi olarak sayılan görevleri, hatta sosyal görevi de yoktur. Devlet bazı sosyal faaliyetlerde bulunur. Kapitalist devletler bu tür görevleri

sistemi meşrulaştırmak için, insanların fikrini çelmek için, bazen de sermayeye piyasa açmak için yapar. Sosyal devlet böyle bir şeydir. Onun için sosyal devlet dedirtiyorlar, sosyal hak dedirtmiyorlar. Dikkat edelim, tarihte sosyal haklardan hep sermaye yararlanmıştır, biz yararlanamamışızdır, söz konusu uygulamalar dönemlerinde haklarımızın hepsini de alamamışızdır. En büyük hak, ürettiğimiz kısmın ne kadarı yatırıma gidecek, ne kadarı kamu birikimine gidecek, ne kadarı tüketime gidecek, ona hakim olma hakkıdır. Dolayısıyla, kapitalizm olduğu sürece, buna hakim olmadığımızdan birinci sınıf demokrasi yok demektir. O zaman da birikimin üzerinde biz söz sahibi değiliz demektir. Birikimin üzerinde söz sahibi olmadan nasıl bu kaynaklar bulunacak; yani teknolojiye yönelme açısından, teknoloji yoğun yatırımlar açısından, hatta belki bazen emek yoğun yatırımlar açısından bu kaynaklar nasıl bulunacak? Devletin böyle bir görevi de var aslında; çünkü bir yerde geçiş aşamasında hepimiz bu fedakarlığı çekeceğiz. Belki biraz verimlilikten fedakarlık yaparak çekeceğiz, belki biraz kaynaklarımızdan ya da tüketimden fedakarlık yaparak çekeceğiz. Bu anlamda belki iki neslin biraz fedakarlığa katlanması lazım. Çünkü, Batı'nın geldiği yer hiç de öyle azımsanacak bir yer değil. Dolayısıyla, bunlar için, toplumun adına devletin üretim araçlarını mutlaka ve mutlaka elinde tutması gerekmektedir.

Ben, korkmadan, çok açık söylüyorum; kapitalist sistemin baştan beri bir habis sistem olduğunu, ama bugün sistemin saldırganlığı ve habaset derecesi çok büyüdüğü için bizim bunu fark ettiğimizi düşünüyorum. Haliç'in kirlenmesi gibi bir olay yaşıyoruz. Haliç baştan beri kirleniyordu. Bugün kirlenme çok büyüdüğü için, artık içimizi, canımızı çok yaktığı için, kirlenmeyi algılıyoruz. Sosyal devletin çok büyük bir manevra olduğunu da retrospektif olarak görmemiz lazım. Sistem zaman içinde devinirken farklılaşıyor muş gibi bir görüntü vermekle beraber, sermayenin amaç ve hedefleri arasında zamanlararası hiçbir fark yoktur. Yani, sermayenin 150 sene evvelki amacı ile bugünkü amacı arasında fazla bir fark yoktur. Ne var ki, zamanla sermaye büyümüş, sorunları ve etki derecesi artmıştır. Kısacası, sermayenin zamanlararası devinimindeki farklılık niteliksel değil, nicelikselidir. İnsan yaşlanırken saçları beyazlaşıyor, böbreği değişiyor falan, ama insan aynı insandır. Sonuçta göz bakışı katıyen değişmez o insanın. Kapitalizmin de göz bakışı, nereyi hedeflediği katıyen değişmemektedir. Ama geçmişte sermaye daha zayıftı, henüz büyümemişti, başka koşullar vardı; Sovyetler vardı, yani tarih başka türlü evriliyordu, bugün ise artık farklı koşullar söz konusudur.

Şu hale göre, bugün işimiz daha zor; ama ne olursa olsun, bir kere, birinci adımda sermayeyi korkutmamız lazım. Korkutmak için de, hiç çekinmeden, bundan sonrası için yeni bir sistemi tartışmalıyız. Biz, sistemi tartışmadan, bundan sonra nasıl bir yol bulabileceğimizi tartışmadan sermayeyi korkutamayız ve geleceğe kendimizi hazırlayamayız. Sistem de bu fikirlerden faydalanabilir, ama özde değişmez. Sermaye demokratik görüntü de verir; ancak sert çekirdeğin içine bizi sokmaz. Bir demokratik görüntü oluşturur sermaye, karşıtlardan alınacak bir fikir varsa alır, yapılacak ufak değişiklikler varsa onu da yapar, biraz halkın

havasını almış olur, o kadar. Bizim bunun ötesine geçmemiz lazım. Çekirdeğe gireceğiz artık. Yani, eğer biz üretiyorsak, biz yaratıyorsak, ürettiğimizin nasıl kullanılacağını, ne kadarının kamusal olacağını, ne kadarının yatırıma gideceğinin, hangi yatırıma gideceğinin, ne kadarının tüketime gideceğinin kararını biz vermedikçe birinci sınıf demokrasi yoktur. Ne seçim önemlidir, ne Anayasa Mahkemesi önemlidir, ne de sivil toplum. Zaten sivil toplum örgütünü “sistemin temel örgütü” (STÖ) diye anlıyorum ben; hep zenginlerin doldurduğu örgütlerdir bunlar. Bu tür örgütlerde ne işsiz vardır ne de yoksul. Bu örgütler de sivil görünümlü bir yolla yine sermayeyi ve devleti desteklerler.

Onun için işimiz zor biraz. Olabildiğince kamu mülkiyetine girmek lazım bundan sonra. Özelleştirilmiş kurumları alabilecekseniz alalım bence, çok da zararı olmayabilir; ama tabii orada kalmamak koşuluyla. O konuda Bilsay hocaya katılmamak elde değil, mutlaka teknolojiye girmek mecburiyetimiz var.

Devleti değil, ama sermayeyi korkutmalıyız biz. Sermayeyi korkutmak çok önemlidir. Zaten sosyal demokrasi iki defa sermayeyi korkutmuştur. Birincisi, Paris Komününden sonraki dönemdir; ikincisi ise, İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemdir. Bu dönemde Sovyetler vardı, Kızıl Çin vardı, sermaye bu gelişmelerden korktu. Ama bizim oradan ilerlememiz lazım. Sosyal hakla yetinmememiz lazım. Çünkü eğer onunla yetinirsek; bu durum, sömürüyle bizden çalınanların ancak bir kısmını geri alıyoruz demektir, o da belki geçici bir süre için!

Saygılar sunuyorum, teşekkür ediyorum.

SUNUCU- Sayın hocalarıma katılımlarından ve konuşmalarından dolayı biz de teşekkür ediyoruz.

Değerli katılımcılar; Sempozyumumuzun İkinci Oturumu saat 13.00’de başlayacak. 13.00’e kadar antrede ufak bir yemek aramız olacak. Saat 13.00’de tekrar salonda görüşmek dileğiyle...

II. OTURUM

**“ÖZELLEŞTİRMELERE KARŞI
YENİDEN KAMU ve SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI”**

SUNUCU- Sayın konuklar, değerli katılımcılar; Sempozyumumuzun İkinci Oturumuna geçiyoruz. İkinci Oturumda, Özelleştirmelere Karşı Yeni Kamu Girişimi ve Sosyal Devlet Anlayışı konusu tartışılacak.

Bu tartışmayı yürütmek üzere, Sayın Prof. Dr. İşaya Üşür, Sayın Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu ve Sayın Doç. Dr. Filiz Çulha Zabçı'yı buraya davet ediyorum.

Prof. Dr. İŞAYA ÜŞÜR- Efendim, herkese merhaba. Hoş geldiniz.

Sabahki güngörmüş, bilgili insanların konuşmasından sonra, kendi adıma söyleyeyim, konuşmak kolay olmayacak.

Bilinç düzeyi itibarıyla, böyle bir toplantıyı düzenlemek, içinden geçmekte olduğumuz süreçte çok az kurum ve kuruluşun yapabileceği bir şey. Ama hepinizin çok yakından bildiği üzere, TMMOB, bunu yıllardan beri yapıyor. İyi ki var TMMOB! Naçizane beni de çağırdığı için, kendi adıma, teşekkür ediyorum TMMOB camiasına, Sayın Başkanına.

Şimdi biraz şikayet edeyim: Sayın Başkan hep öyle yapıyor; rol çalıyor, bizim söyleyeceklerimizi söylüyor. Hatta ben, sevgili dostuma dedim ki, "Yahu, söyle-necekleri söyledi Mehmet Başkan; iyisi mi, biz artık gidelim."

Sayın Başkana, o güzel konuşması için teşekkür ederim; güzel kulaklarınız için sizlere de teşekkür ederim.

İzin verirsiniz, biraz daha farklı bir sunuş yapacağım. Umarım, sizleri çok fazla sınırlandırmem, kızdırmam. Böyle bir konuşma yapmama müşşevik olan, teşvik eden Sayın Başkanın kendisi oldu. Biraz da sabahki gün görmüş insanlardan birinin, sevgili dostumuzun konuşması beni bir hayli cesaretlendirdi. Doğrusunu itiraf etmemi, samimi itirafta bulunmamı isterseniz, söyleyeyim, konuşmamın bazı yerlerini de onun için hafiften değiştirdim.

Efendim, isterseniz biraz veciz bir ifadeyle başlayayım: Her şeyi bir şeye dayandırırsanız, o bir şey yıkıldığında her şey yıkılır. Zannediyorum, şu an içinden geçmekte olduğumuz süreç de her şeyin bir şeye dayandırıldığı bir süreç. Umut ve temenni ederim ki, o bir şey yıkılsın da, her şey de onunla birlikte yıkılsın. Bu, sosyal devlet için de geçerli.

Bir kriz aşamasından geçiyoruz, krizin içinden geçiyoruz. Kriz üzerine epey bir konuşuldu. Doğrusu, krizin bu sosyal devlet üzerindeki etkilerini tartışmak isterdim; ama müsaadenizle, konuşmamı çok daha farklı bir konsept üzerine oturtmak istiyorum.

Sosyal devlet, genellikle bilinen şekliyle şöyle bir formül içinde anlatılabilir zannediyorum: Toplumsal politikalar, devlet müdahaleleri, mali düzenlemeler ve benim şahsen çok önem verdiğim ideoloji. Gerekirse bunların teker teker hepsini açarım; ama bunları topladığımız zaman, toplam bütünü sosyal devleti

ortaya çıkarır. Yine genellikle iddia edildiği üzere, sosyal devlet 19. ve özellikle de 20. Yüzyılın bir ürünüdür; ağırlıklı olarak da Keynesçi politikaların uygulanması sonucu ortaya çıkan bir olgu, toplumsal/iktisadi bir rejimdir. Tabii, soldan konuşan insanlar, solculuğuna çok da hanel gelmesin diye olacak, buna bir de sınıf mücadelesini; 1929 öncesi, sonrası falan sınıf mücadelesini de eklerler. Oradan da sosyal devletin sınıf mücadelesinin bir sonucu olduğunu vurgulamış olurlar. Dolayısıyla, solculuğumuzla da övünebiliriz; hanel getirmemeye çaba sarf etmiş oluruz. Genel olarak bilinen şekliyle sosyal devlet kabaca bu.

Ben, pek o kanaatte değilim. Tabii, bu verdiğim formülün önemlice bir kısmı doğru. Doğru, ama bu işin hikayesini 19, özellikle de 20. Yüzyılın başından itibaren anlatmaya kalkarsak veya hikayeyi sadece 19. Yüzyıl, 20. Yüzyıl ve sosyalizmin etkisi çerçevesi içinde ele alacak olursak, hikayeyi eksik, yarım, o nedenle de biraz yanlış anlatmış oluruz kaygısını taşıyorum.

Genellikle zannedildiğinin aksine ve 20. Yüzyıldaki gelişmeleri -teker teker hepsine girmemiz gerekmiyor- göz önünde tuttuğumuzda, sınıf mücadelesinin sosyal devletin getirdiği birtakım kazanımlar üzerindeki etkilerini göz ardı etmemize gerek yok; fakat mesele sadece bundan ibaret değil, bu kadar basit değil. Böyle olsaydı, sosyal devleti bir mücadele alanı olarak görmek ve sosyal devletin peşinden gitmek meşru sayılabilirdi. Gelin görün ki, ben, sosyal devletin peşinden gitmenin çok da meşru bir hat olduğunu düşünmüyorum. Bunu da tarihini biraz uzatarak açıklayacağım. Ama merak etmeyin, sizleri çok fazla sıkmayacağım; her ne kadar tarihini epey gerilerden başlatacak olsam da, o aşamaları teker teker anlatmayacağım, ana noktalarını sergileyeceğim. Göreceğiz ki, sosyal devlet sadece 19. ve 20. Yüzyılın bir ürünü değildir; bu terim her zaman kullanılırsa bile, içeriği bugün söylenilen biçimiyle aşağı yukarı 14. Yüzyıldan sonra, 15. Yüzyıldan itibaren çıkmıştır.

Peki, nedir bu 14 ve 15. yüzyılların sırrı?

14. Yüzyıl, feodalizmin krizi olarak bilinir. Dolayısıyla, Batı Avrupa tarihi açısından baktığımızda, feodalizm krize girer ve bu çözülme süreci içinde bir taraftan da kapitalizm gelişmeye başlar. Ama değerli dostlar; kapitalizm sadece ve yalnızca bir iktisadi sistem değildir. Hatta bu iktisadi yönden ağırlık kazanmasıyla birlikte ve ondan biraz daha önce, feodalizmin iç çelişkileri nedeniyle, 15 ve 16. Yüzyıldan itibaren karşımıza kapitalist devletin belirmeye başladığına, 17. Yüzyıldan itibaren de bunun belirgin hale geldiğine tarih tanıklık etmektedir. Dolayısıyla, modern devlet -genel olarak devletten bahsetmiyorum, lütfen dikkat buyurunuz- kapitalist devlet yeni bir üründür, 16-17. yüzyılların bir ürünüdür.

“Modern” devletle birlikte karşımıza yeni bir kavram çıkıyor; yurttaş kavramı. Bu modern devletin tebaaları değil, serfleri değil, köleleri değil; yurttaşları, vatandaşları, bir diğer deyişle bireyleri. Karşı karşıya kalınan durumu stilize bir şekilde ortaya koyacak olursak; bir tarafta yurttaş var, öbür tarafta devlet var. Bir tarafa yurttaş, öbür tarafta “modern” ya da kapitalist devlet dediğimiz devlet

söz konusu. Yüz yüze gelen iki olgu. Karşı karşıya kavramını kullanacağım, ama yanlış anlamalara yol açabilir bu; zaman zaman karşı karşıya da geliyorlar.

Mesele şu: Bu yurttaş ile devletin veya vatandaş ile devletin bütünlüğünü, ahenk içinde olduğunu nasıl göstereceğiz? İşte, ideoloji burada devreye girecek, daha sonra başka üretme biçimlerinde de gözleneceği üzere.

Yine ara aşamaları atlayalım. Baktığımız zaman, bu modern devletin, kapitalist devletin, liberal devletin kendisini esas itibarıyla iki görevle sınırlandırdığını ve meşruiyetini bu temel üzerine kurduğunu; bu “temel”in gereklerini yerine getireceğine söz verdiğini veya bunu sözleşmeye bağladığını görüyoruz. Kendini iki görevle yükümlü sayıyor. Bu görevlerden bir tanesi, güvenliğin temini. Diğeri ise belirsizliğin ortadan kaldırılması, hiç değilse minimize indirilmesi, en aza indirilmesi.

Kişi hayatında, yurttaş hayatında güvenliğin sağlanması ve belirsizliğin giderilmesi bir korumayı gerektirir. İşte bu, daha baştan itibaren modern devletin temel işlevini karşımıza çıkarır; bu da koruyucu devlettir. Belki bazı dostlarımıza ters gelebilir; ama modern devlet, kapitalist devlet başından itibaren bir korumacı devlettir. Bütün hikaye de bu korumacı devlet üzerine inşa edilecektir.

Bunu çeşitli düşünürlerde temellendirmek mümkün. Örneğin, Hobbes’ta, örneğin Locke’ta temellendirmek mümkün. Mesela, Hobbes’a baktığımızda, Leviathan’dan söz eder Hobbes. Bu, mitik bir yaratık, Kutsal Kitap’ta falan da yer alıyor. “Bu canavardan kurtulmak lazım” diyor Hobbes. Yani “Devlet esas itibarıyla bir kötülük, ama o olmadığı zaman da başka kötülükler çıkıyor” diyor. İddiası o. Hobbes’un deyimiyle, her bir insan tekinin diğer bütün insanlarla mücadeleye, kavgaya girdiği bir karmaşalıktır toplum. O halde bunun önlenmesi lazım. Nasıl önlenecek? Devletin varlığını bu şekilde meşru kılıyor. Locke, buna toplumsal sözleşme diyor; diğer düşünürler de buna ilişkin şeyler söylüyorlar. Sözleşmeye bağlanmasının gereği de işte bu noktada ortaya çıkıyor.

Tabii, devletin temel işlevi, daha doğrusu koruyucu devletin temel işlevi yurttaşlık tanımıyla sınırlı. Aşağı yukarı Roma Devletindeki “vatandaşlara” benzeyen bir biçimde modern devlette bireyi gerçek, hakiki vatandaş kılan da mülkiyetin mevcut olmasıdır. Dolayısıyla, bir karmaşanın çıkmaması için, bir kaos durumunun ortaya çıkmaması için herkesin, tercihen her bir bireyin mülkiyet hakkı olmalıdır. O halde, devlet neyi koruyacak; bireylerin bu mülkiyet hakkını koruyacak.

Tabii, mülkiyeti, bireysel, kişisel eşyalardan tutun, üretim araçları mülkiyetine kadar genişletebiliriz; Fakat esas itibarıyla sermaye denilip duruyor, sermaye birikimi denilip duruyor. Bütün amaç da, biraz sonra farklı bir düzeyde belirteceğim gibi, gelişme yolundaki, iktisadi kalkınma yolundaki aktörlerin, yani kapitalistlerin, burjuvazinin mülkiyet konusu. Kişisel kullanıma yönelik mülklerinin değil, üretim araçları üzerindeki mülkiyetinin korunması.

Peki, bu mülkiyete herkes sahip olur mu? Devlet de bunun farkında, herkes de farkında ki, herkes sahip olamaz. O halde ne yapmak lazım; gerçek yurttaş olabilmeleri için onları da yarı mülkiyet sahibi kılmak lazım. Yani bir şekilde bunları mülkiyete kavuşturmak lazım veya mülkiyet dolayısıyla -dikkat buyurun, bölüşüm meselesi de, gelir dağılımı meselesi de çıkıyor- ortaya çıkan gelirden mahrumsalar, o geliri bir şekilde telafi etmek suretiyle mülkiyet sahibi kılmak lazım.

İşte, cumhuriyet dedikleri bu. Örneğin Hobbes’ta, Locke’ta, Rousseau’da cumhuriyetin temel görevlerinden biri -bizde de bir yerlerde asılı- olarak sahipsizlerin sahibi olmasının arkasında yatan temel fonksiyonlardan, işlevlerden bir tanesi benim görebildiğim kadarıyla budur. İşte, koruyucu devlet derken farklı bir anlamda söylemiyoruz, bunu söylüyoruz.

Şimdi, bu noktada, izin vererseniz, sosyal devlet kavramının refah devletiyle birlikte 20. Yüzyılda nasıl ortaya çıktığına biraz değineyim. Esas itibarıyla Hitlerci uygulamaların biraz öncesi ve sonrasında savaş devleti hikayesi çıkmıştı ortaya. Fakat savaş esnasında ve sonrasında, bu savaş devletinin çok ideoloji yüklü olduğu, insanlığın hayrına da bir şey olmadığı görülünce; buna karşılık yine ideoloji yüklü bir başka kavram üretildi, o da refah devleti, sosyal devlet. Bunun deyim olarak hikayesi de kabaca bu.

Bu sosyal devlet, bekleyeceğiniz ve takdir edeceğiniz üzere, metamorfoza uğramak suretiyle bugüne kadar geliyor. Bu metamorfozun bugüne kadarki bütün aşamalarını yine anlayacağınız biçimde, sabrınızı da fazla zorlamadan ve bir-iki alıntı yaparak göstermek istiyorum.

Bunlardan bir tanesi, 18. Yüzyılda yayınlanan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesidir. Bu Bildirgenin 21. Maddesine lütfen dikkat buyurunuz: “Kamu yardımları kutsal bir borçtur. Toplum, ya iş vererek ya da çalışacak durumda olmayanlara yaşayabilecekleri olanakları sağlayarak, muhtaç yurttaşların geçimini sağlamak zorundadır.” Sanki bugün söylenmiş gibi, değil mi; halbuki 18. Yüzyılda, devrimden sonra söyleniyor, Fransız Devriminden sonra söyleniyor. Biraz önce söylediğim gibi, Roma’daki yurttaşın muadilini yaratmak için, mülkiyeti olmayanlara da bu şekilde mülkiyet hakkı veya olanağı tanınmış oluyor veya tanınmak isteniyor.

İkinci bir uğrak, Konvansiyon, yine Fransız Devriminden sonra.

İngiltere’den de örnekler verebilirim, Almanya’dan da örnekler verebilirim; ama bunlar çok tipik olduğu için bunları seçtim.

11 Mayıs 1794 tarihli Konvansiyon. Bu daha radikal. Buyurun, bakın. Baerre Raporu denilen bir rapor var, aynen şöyle diyor: “İyi düzenlenmiş bir cumhuriyette her yurttaşın mülkü vardır. Cesaret sadaka ile gölgelenmez, dilenci sözcüğü tanınmaz ve yalnızca cumhuriyet, bilgece düzenlemeler ve akılcı bir ekonomi

yoluyla büyük evrensel hayırseverlik konumunu uygulayabilir.”

Bunu bugün ben söyleseydim, “Solcu bir hoca bunları söylüyor” diyebilirdiniz; ama bunu bir solcu hoca söylemiyor, 1794 Konvansiyonundaki Baerre Rapo-
rundan alınan bir şey bu.

Devam ediyor:

“Evet, bir demokraside her şey, yurttaşların tümüne temel gereksinimlerinden daha fazlasını vermeye yönelmelidir. Bu hedefe sağlıklı yurttaşların çalışması, çocuklarının eğitim görmesi, yaşlı ve sakatların ise kamusal yardımlardan yararlanması yoluyla ulaşılabilir.”

Bunu da solcu bir hoca söylemiyor; 1794 Konvansiyonunda dile getirilen görüşlerin devamı bu.

Bir-iki nokta daha var; bugünkü uygulamalara ışık tutabileceği için onları da belirteyim.

Efendim, 18. Yüzyılın sonlarında ve 19. Yüzyılda çok belirgin hale gelen bir şey var; artık toplumun algılaması da belirgin bir biçimde metamorfoza uğruyor. Bunu da ekonomi politikçiler, yani bugünün terminolojisiyle söylersek iktisatçılar, teknik deyimle klasik iktisatçılar sayesinde başarıyor kapitalizm. İsim vermek gerekirse, birçoğunuzun duyduğu Smith, Ricardo vesaire var ya, onlarla birlikte -onların öncülü de var, ama şimdi girmeyeyim o şeylere- toplum iki parçadan müteşekkil gibi algılanıyor ve öyle sunuluyor.

Bunlardan bir tanesi, sivil toplum, diğeri de politik toplum. Sivil toplum kavramı bugün de çok kullanılıyor; ama bugün kullanıldığı anlam şimdi söyleyeceğim anlamdan çok farklı bir şey.

Sivil toplum ve politik toplum. Politik toplum, kabaca devlet. Peki, sivil toplum; sivil toplum da ekonomi alanı. Burada mülkiyet konusu, burada kendi çıkarı peşinden koşan insanlar söz konusudur. Dolayısıyla, toplumun ilerlemesini sağlayan ekonomidir, yani sivil toplum alanıdır. Burada kutsal olan nedir; kutsal olan mülkiyettir, özellikle üretim araçları üzerindeki mülkiyettir. Dolayısıyla, bu politik toplumun yapması gereken bir işlev, bir fonksiyon varsa, o da mülkiyetin korunmasını sağlamalıdır, düzenin korunmasını sağlamaktır; işleyişe müdahale etmemelidir. Burası da zannediyorum açık.

Diğer bir aşama da, devletin meşruiyetinin gösterilmesi, yani ideolojik bir şey. Malumunuz, meşruiyet krizi içine giren bir devlet mevcudiyetini sürdüremez. Eskiden meşruiyet nasıl gösterilirdi; beşerin üstünde ve ötesinde bir varlıkla meşru kılınırdı devlet. Bu, tek tanrılı dinlerde tanrı olur, diğerlerinde de yine bir “kutsal” olur. Modern iktidarda, özellikle yöneten-yönetilen ilişkisinde bu meşruiyet artık “kutsal”dan alınmaz, beşerin üstünde ve ötesinde olan o güçten alınmaz, doğrudan doğruya insana verilir. İşte, cumhuriyet de budur, laikliğin temeli de budur. Bunlar benimseniyor.

Bakın, bu konuda da çok güzel alıntılar var. Ama burada burjuva devletinden bahsettiğimi unutmayın lütfen; kapitalist devletten bahsettiğimi ya da daha “nötr” bir deyim olarak modern devletin niteliklerini sayıyor olduğumu gözden kaçırmayın.

Bu hareketle birlikte, tanrı inayeti olan sadaka yerine sosyal yardımı, yani devletin yurttaşlarının, yani cumhuriyetin yurttaşlarının inayetini ikame etmek suretiyle eski devletin tüm kırıntılarını da ortadan kaldırmış olursunuz. Yani artık sadaka yerine, inayeti tesadüfe bağlı, belirsizliği bünyesinde taşıması zorunlu olan sadaka yerine yurttaş inayeti geçiyor. Öyle ya, sadaka ister verilir ister verilmez; inancı tamsa, “Gelirin bu kadardır” der, o kadar verir veya vermez. Cemaatler yaparsa yapar, yapmazsa yapmaz. Yaptığı zaman da sonuçları ne olur vesaire, o ayrı bir şey. Ama şimdi bu izleri silmek için ne yapmak lazım; onun yerine, o sadakayı kaldırıp, tanrıyla temellendirilmiş sadakayı kaldırıp, deminden beri çizmeye çalıştığım manzara içindeki yurttaşın devleti olan cumhuriyetin harcamalarını bununla ikame ederseniz, karşınızda sosyal devletin bir diğer unsurunu bulursunuz.

Tabii, bütün bunların sonucunda başka bir şey daha çıktı: ideoloji. Devletin ideolojik kurumları da üniversiteler, çeşitli akımlardan düşünürler, yargı kuruluşları, filozoflar ve benzerleri bu devletin savunusunu bir şekilde yapmak durumundadırlar. Hatta buna muhalefet edenler de çıkacaktır. Bunlara da sosyal devletin o demokrasi kisvesi altında çok daha fazla ses çıkarmayacağı açıktır. Mülkiyete dokunmadığınız sürece, toplumun dokusuna, kapitalist dokuya dokunmadığınız sürece devletin de demokrasi anlayışı içinde buna bir şey demeyeceği açıktır. Eğer solcular bunun peşinde koşacaklarsa, akıllı bir devlet, demokrat bir devlet buna karşı çıkmaz.

Burada bir başka nokta ortaya çıkıyor. 19. Yüzyıla, 20. Yüzyıla baktığımızda, bütün bunlar Marksizm’in gelişmesiyle, sınıf mücadelesinin yoğunluk kazanmasıyla birlikte hikaye başka bir biçim almaya başlayınca, meşhur sosyal demokrasi tartışmaları gündeme gelir.

Düzenin içinde reform yapmak suretiyle, devlet harcamalarını, yani sosyal devleti hayata geçirmek suretiyle sistemin mevcudiyetini sürdürmeye çalışırsınız. Ama bu sürdürme esas itibarıyla sermaye birikimini sürdürmeye yöneliktir, dolayısıyla meşruiyet sorunlarını ortadan kaldırmaya yöneliktir. Eğer hem meşruiyeti, hem de birikimi sürdürebiliyorsanız sosyal devlet işler. Nitekim, diğer uygulamaları bir tarafa bırakırsanız, kabaca 1950 ile 80'lere kadar işlemiştir. Fakat kabaca 1980'lerden sonra sosyal demokrasi de çıkmaza girmiştir.

Bunun iki nedeni var. Çünkü artık sosyal harcamalar -ki onlara girmeyeceğim, muhtemelen bizden sonraki konuşmacı dostlarımız bu sosyal harcamaları anlatacaktır- devletin üzerinde ciddi mali baskılar oluşturmaya başlar. Hatta bu konuda epey bir tartışma da olmuştur; devletin mali krizi diye, bizde de, dışarıda da bir

sürü tartışmalar olmuştur. Onlara girmenin gereği yok. Aşırı yüklenmiş devlet diyoruz buna. Yani devlet harcama yapıyor, biraz da popülist uygulamalara falan da başvuruyor; ama bir yerde tıkanıyor, borçlanıyor vesaire. Bu bizim başımıza da, yani Türkiye'nin başına da geldi. Bu sefer, haklı mı, haksız mı tartışmasına giriyoruz. Neyin tartışmasına girdiğimize dikkat edin. "Efendim, yok ki, neyin harcamasını yapayım?! Olsa harcayacağım; ama yok. Bak, borçlandık, verdik; bunun sonu yok, bir yerden kaynak bulmak lazım. Zaten görüyorsunuz, verimsiz de bu işletmeler" deniliyor. "Peki, ne yapalım?" "Bunları kapatalım" deniliyor. Biz de gariban solcular olarak, "Verimli mi, verimsiz mi; harcamaları artıralım mı, artırmayalım mı?" tartışmasına giriyoruz; özelleştirme alıp başını gidiyor. Sadece bizde değil, dünyada da böyle oldu.

Sosyal demokratlar olmasa bile, o ayrımı artık kesinlikle yapmak durumunda olduğumuzu düşünüyorum. Bu tür şeylerden hiç hazzetmememe rağmen. Benim işim teorilerle. Teorik bir tutum ortaya koymak bakımından, sosyal demokrasi dışı sol, yani daha akademik ve bilimsel terimiyle Marksist sol, birçok konuda olduğu gibi bu konuda da sosyal demokrasi ile kendisini farklılaştırmalıdır. Yani "Devlet mi, piyasa mı ya da devletleştirme mi, özelleştirme mi; ülke ekonomisi, yani ülke kapitalizmi mi, küresel kapitalizm mi?" tartışmasının peşinden mi gideceğiz, yoksa bu ikilemi, yani özelleştirme-devletleştirme ikilemini de aşan, devlet ile bireylerin sınırını yeniden belirleyen; daha yaşanır, daha insanca, doğrudan doğruya insanların kendilerinin nasıl yaşayacaklarına karar verdikleri bir sosyalizm ütopyasının peşinden mi koşacağız, onun mücadelesini mi vereceğiz?

Tabii, şimdi şöyle düşüncelerin içinizden geçtiğini duyar gibi oluyorum: "1989, daha önce olmasa bile 91'den itibaren sosyalizm itibar kaybetti." Doğru, itibar kaybetti; ama bir tür sosyalizm itibar kaybetti. Ama kapitalizm onun yerine itibar kazandı mı şu 30 yıllık deneyimlerde; hayır. Öncesine gitsek, hiç itibarlı bir tarihi yok. Peki, biz, onun yerine, bu itibarsızlaşan şeyin yerine şimdi sosyal devleti koyup, onun peşinden mi koşalım? Deminden beri onun için anlattım liberal devletin özelliklerini. Bakın, liberal devlete yabancı şeyler değil bunlar. Şimdi, onun yerine, bu itibarsızlaşan şeyin yerine sosyal devleti koyup, onun peşinden mi koşalım? Bu bir tercih. Kimseye karışmak istemem. Burada amacım kimsenin tercihinə karışmak ya da eleştirmek değil; sadece aklımın erdiğince, bilgimin yettiğince birtakım akademik ayrımları ve kanaatimce doğru olan ayrımları ortaya koymaya çalışıyorum.

"Sosyal devlet krizde" deniliyor; doğru değerli arkadaşlarım, bence de krizde. Ama bu kriz sadece ve münhasıran küreselleşmenin krizi biçiminde değil, sadece ve yalnızca devletin mali yükünün artması anlamında bir kriz değil; devletin ideolojik krizinin, meşruiyet krizinin bir başka ideolojik perdeyle, yurttaşlarının artık fiziki bedenlerinin değil, çalışma koşullarının değil, ütopyalarının, hayallerinin, tahayyüllerinin, tasavvurlarının çalışmasına da müdahale ederek, güzel bir geleceğin tahayyül ve tasavvurunun önünü kapatma krizidir. Solun krizi de

budur bence. Demin bahsettiğim anlamda solun yaşadığı ideolojik bir krizdir bu ve sol, bu ideolojik krizi aşmalıdır.

Peki, bu doğrultuda hangi yol doğru? Tabii, bu çok farklı bir tartışmanın konusudur. Benim kendi düşüncem var, o ayrı; ama izin verirseniz şunu söyleyerek kapatayım: Bunun tek bir yolunun olması gerekmiyor. Zaman içinde çok farklı biçimler düşünebiliriz, çok farklı yöntemler deneyebiliriz, denenmelidir. Hem teorik, hem pratik olarak. Bugünün koşulları içinde de pratikler deneyebiliriz. Örneğin, daha bugünden siyasi iktidar amacını göz önünden bir an olsun ırak tutmaksızın, hayatın her alanında sosyalizme giden taşları döşeyebiliriz, bunun için kurumlar oluşturabiliriz, oluşturmamız. Tekrar ediyorum; toplumun katılımıyla birlikte, siyasi iktidarı bir an için dahi aklımızdan çıkarmaksızın. Bunun sosyal demokrasiden çok farklı bir anlayış olduğunu tekrar belirtmem gerek yok. Dolayısıyla çok ve farklı yolların olabileceğini de söylemiş oluyorum. Bundan sonrası bir tercih meselesidir. Soldan gelen biri olarak ve kendince, karınca kadarince sol bir entelektüel olarak, soldan bir hoca olarak böyle düşünüyorum.

Sabırınız için çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

Prof. Dr. HAYRİ KOZANOĞLU- Merhaba arkadaşlar.

Aslında İşaya arkadaşımız iyi bir çığır açtı ayakta konuşarak ve gün görmüş hocalarımızdan bahsetti. Hani bizim gibi yeni yetme hocalar böyle ayakta konuşuyorlar diye düşünmeyin. TMMOB’li değerli arkadaşlar bizi öğle yemeğinde ağırladılar, şimdi oturduğum yerde bir ağırlık çökmesin, ayakta daha iyi hitap ederim size diye düşündüm.

Öncelikle, ben de bu toplantının, TMMOB’nin bu tip inisiyatiflerinin önemini vurgulayarak başlamak istiyorum.

Gerçekten, fikri takip çok önemlidir. Vurgulandığı gibi, bu, özelleştirme konusunda üçüncü sempozyum oluyor ve bu yola çıkanlardan, bu mücadeleye sahip çıkan, en azından en kararlı sahip çıkan olarak TMMOB’yi görüyoruz. Bilindiği gibi, gelecek hafta da 9. Sanayi Kongresi düzenleniyor. Bunu da sadece sanayileşme değil; sanayileşme, kalkınma ve planlama fikriyatına sahip çıkmak olarak düşünürseniz, gerçekten TMMOB’nin fikri takibi çok çok önemlidir. Belki de bu son kale düşene kadar devam etmelidir. Hatta bunun ötesinde de belki devam etmelidir.

Açık söylemek gerekirse, topluluğa baktığım zaman, çok fazla erkek, yaş ortalaması biraz yüksek bir topluluk görüyorum burada. Keşke daha fazla kadın olabilse, keşke daha fazla genç olabilse, keşke daha fazla doğrudan doğruya özelleştirme süreçlerinden canı yanan insanlar olabilse! Bu anlamda, bu tip toplantıları genişletmenin, katılımı artırmanın yollarını da aramalıyız. Ama TMMOB’nin çoğunlukla kendi üye katılımlarıyla bu mücadeleye sahip çıkması da çok çok önemlidir.

Baktığımız zaman, mühendis-mimar odaları veya mühendislerin, mimarların, şehir plancılarının temsil edildiği bir kurum, sonuçta meslek sahibi, orta, orta-üst sınıf kesimlerin çıkarlarını savunan bir örgüt akla getirir, ki dünyanın birçok örneğinde böyledir. TMMOB, kendi dayandığı tarihsel geleneğin bir sonucu olarak da gerçekten emek, demokrasi mücadelesinde her zaman önemli olmuştur.

Benim diğer bilim insanı arkadaşlarımdan bir farkım var. Onlar gerçekten TMMOB'ne bilim insanı kişilikleriyle büyük katkıda bulunuyorlar; ben, aynı zamanda TMMOB'nin bir üyesi olarak da bir görevi yerine getiriyorum. Bu sözleri söylemeyi de bir görev biliyorum.

Bu neden önemlidir? Hükümetler, devletler, kontrol edemedikleri, egemenliklerine geçiremedikleri kuruluşları, diz çöktüremedikleri kuruluşları tasfiye ederler, güçsüzleştirirler, yetkisizleştirirler. TMMOB için de böyle planlar olduğunu duyuyoruz. Onun için örgütümüze gözümüz gibi sahip çıkmamız gerekiyor; bunun çok çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Buradaki bileşenlerden bahsettim; eğer son kale dahi düşse, belki sınıf toplantıları gibi, oturup da konuşabiliriz. Ama bu mücadeleler bitmez. Niye bitmez; çünkü buradaki hedef, bütün kamu kuruluşları, bütün sosyal alanlar özelleştirilse dahi, bunları tekrar kamulaştırmayı, bunları tekrar kolektif mülkiyete geçirmeyi hedef olarak önünüze koyduğunuzda, her zaman uğruna mücadele edilecek anlamlı bir hedefiniz vardır.

Korkut Boratav, IMF-Dünya Bankası Toplantısı sırasında, TMMOB'nin de imza koyduğu, kamu emekçi sendikalarının, işçi sendikalarının, TTB gibi meslek örgütlerinin imza koyduğu, hakikaten yenilir yutulur olmayan bir metinden bahsetti. Bütün dünya düzenini, kapitalizmi karşısına alan bir metinden bahsetti. Bence, yurttaşlar olarak, bu kurulların üyeleri olarak bizler de fikri takip içinde olmalıyız. Ben, TMMOB'nin imanından eminim. Diğerlerinden de şüpheli değilim; ama o kuruluşlar da sendikal mücadelede, politik mücadelede o söylediklerinin arkasında gerçekten duruyorlar mı, durmuyorlar mı; zaman zaman böyle mi söylüyorlar, zaman zaman rüzgara göre söylemlerinde değişiklikler oluyor mu; bunu da sorgulayalım, arkasını bırakmayalım diyorum.

İşaya arkadaşımızın konuşmasını çok önemsiyorum. Şu açıdan önemsiyorum: Kendisi, mülkiyet, devlet, sosyal devlet, refah devleti, yurttaşlık kavramlarını tarihsel bağlamı içerisine oturtarak bir perspektif çizdi, bize bir ufuk çizgisi gösterdi. Bu neden önemlidir? Türkiye'de ve dünyada son dönem tartışmalarında, liberaller ile tarihsel materyalistlerin, liberaller ile emekten yana bu tartışmalara katılanların farkını vurgulamak açısından çok önemlidir. Çünkü liberaller, kendi görüşlerinin, tezlerinin evrensel olduğu, tarihin her döneminde geçerli olduğu vehmine kapılırlar ve Türkiye'de de son dönemde şahit olduğumuz üzere, bugünün değerleriyle, bugünün tarihsel dengeleriyle Türkiye tarihini ve dünya tarihini yeniden yazma girişimlerinde bulunurlar. Buna karşı cevabımız,

tarihe sahip çıkararak, tarihsel gelişmeyi, sınıf mücadelelerini göz ardı etmeksizin değerlendirmeler yapmak olmalıdır. O bakımdan, başlangıç anlamında İşaya arkadaşımızın sunuşu çok yararlı oldu; kendisine teşekkür ediyorum.

Tek tek kamu işletmelerinin çok verimli olup olmadığı tartışmasından öte, bu özelleştirme tartışması, sosyalizm ile kapitalizm arasında, emekten yana olmak ile sermayeden yana olmak arasında temel bir tartışma noktasıdır. Siz, kolektif değerlere, paylaşmaya, dayanışmaya mı inanıyorsunuz; ki bu durumda kamu ekonomisinden yana, kamu mülkiyetinden yana, kolektif mülkiyetten yana olmalısınız. Yoksa rekabete, kâr dürtüsüne, çıkara mı; insanın doğasının kâra yönelik, rekabete yönelik olduğuna mı inanıyorsunuz; ki o zaman da özel mülkiyetten, rekabetçi ekonomiden yana olmalısınız. Eğer gerçekten buradaki insanların çoğu gibi sosyalizme inanıyorsanız, emeğe inanıyorsanız, insanın doğasının paylaşımcı, dayanışmacı olduğuna inanıyorsanız, özelleştirmenin karşısında olmanız gerekir.

Hepimizin hatırlayacağı gibi, Türkiye örneğine de baktığımız zaman, aslında kapitalizmin, piyasacıların kendi temel tezleri açısından da kamu işletmelerinin nasıl perişan bir duruma düşebileceğini okumamız zor olmaz. Nedir bu? Dayandıkları en önemli tezlerden biri şu: Agency theory, Türkçe’si asil-vekil teorisi, asil-vekil ilişkisi denilen teze göre, işletme yöneticileri de gerek özel sektörde, gerek kamu sektöründe vekillerdir, yani belli bir misyonu yerine getirmek için görevlendirilmiş kişilerdir.

Bu, özel sektörde sadece kâr açısından tartışılır. Yani işletme yöneticilerinin davranışları, hisse senedi sahiplerinin refahını maksimum kılmak, onları en fazla zenginleştirmek için kullanılıyor. Bunun için de onları işten atma tehditlerinden ikramiyelere kadar uzanan bir dolu düzenleme yapılır. Ki dünyada bunlar çok da tartışılıyor, onlara girmeyeceğim. Ama bir kamu işletmesi yöneticisi olarak düşünüp, Türkiye’nin yakın tarihini şöyle bir okuyun; 1983’ten itibaren bu tartışmanın gündemimize düştüğünü, 84’ten itibaren yoğunlaştığını düşünün ve o zamandan beri gelen hükümetleri, başbakanları gözünüzün önünden bir geçirin. Özal’dan başlayıp, SHP-DYP dönemindeki bocalama, kararsızlık döneminin arkasından, Çiller’i, Yılmaz’ı, Gül’ü, Erdoğan’ı düşünün. Asil bunlardır, kamu işletmesi yöneticilerine görev veren bunlardır. Bunlar şöyle bir kamu işletmesi yöneticisi mi bekliyorlardı: “Ben kendi işletmeme sahip çıkıyorum. Ben, kolektif değerlerle, çalışanlarla bilgilerimi paylaşarak, demokratik bir yönetimle bu işletmeyi verimli bir hale getireceğim” demeleri mi isteniliyordu; yoksa, “Kamunun hali perişan. Şunu bir an önce satalım, kurtulalım, millet de kurtulsun, biz de kurtulalım” mı demelerini istiyorlardı. Dikkat edin, televizyonlarda gördüğünüz, gazetelerde demeçlerini okuduğunuz kamu işletmesi yöneticileri hep ikinci türdendi. Neden; çünkü yönetimler onlara bu misyonu vermişti.

Bu tartışmalarda çok katkısı olan, şu anda bu oturumda bulunmayan bir meslektaşımızı hatırlayalım; değerli bir hocamız Öztin Akgüç. Kendisi, 70’li yıllarda

Sümerbank yöneticiliği yaptı. Aziz arkadaşım ile birlikte çalıştık, devlet yatırım bankası olan Eximbank'ta birlikte çalıştık. Onun üst düzey yöneticiliğini yaptı. Kendisi, kamu işletmelerine sahip çıkılması gerektiğini, kamu işletmelerinin halka hizmet götürmesi, mal ve hizmet üreterek hizmet götürmesi gerektiğini düşünen bir zihniyete sahipti. Ama 80'lerde, 90'larda, bugün bu tip bir işletme yöneticisi görmemiz mümkün değil; çünkü kendilerine tanımlanan misyon bu değil.

Kamu işletmelerini de sadece bir iktisadi işletme, mal ve hizmet üreten birimler olarak görmemiz çok doğru değil bence. İlk aklıma gelen örnek, yakın zamanlarda Adana Demirspor ile Livorno, ırkçılığa karşı bir maç yaptılar. Ben de çocukluğumda Adana Demirspor'a sempati duyan -şimdi de sempati devam ediyor- bir insan olarak da bundan sevinç duydum. Adana Demirspor, demiryolu işçilerinin takımı değildi, emekçiler orada futbol oynamıyordu; ama sonunda, o zamanın işletmeleri, benim de top oynadığım gençlere futbol sahası sunuyordu. O zaman için turizmin gelişmediği bir dönemde, Demirspor tesislerinden sıradan insanlar da yararlanabiliyordu. Kamu kampları Türkiye'de önemli bir örnek olmuştur.

Bunları neden hatırlatmak gereğini duyuyorum? Liberallerin çokça kafamıza kaktıkları bu çevre-merkez anlayışı, bir tarafta radikal, cumhuriyetçi, militan, laik bürokratlar; öbür tarafta halk anlayışı tam Türkiye gerçeğini yansıtmıyor. Bunlar belki çok eşitlikçi kuruluşlar değildi, herkes çat kapı girmiyordu; ama mesela, kamu kamplarına ben de birey olarak katılan biri, yaz tatillerini yıllarca orada geçiren biri olarak söylüyorum ki -sizin de böyle anılarınız vardı- genel müdürle odacının aynı mekânda tatil yaptığı, aynı yemeği yediği dönemlerdi bunlar...

Prof. Dr. İŞAYA ÜŞÜR- Sevgili Hayri dostum; ben, senin hakkını gasp ettim. Şimdi üçüncü konuşmacı arkadaşla zaman ayırmak durumundayız. Onun için, toparlarsak iyi olur galiba. Ben, nasıl olsa hepinizin hakkını gasp ettim. Bir-iki dakika içerisinde toparlarsak iyi olur. Arkadaşımıza da zaman kalsın.

Prof. Dr. HAYRİ KOZANOĞLU- Arkadaşlar bazen söylediğimi çok iyi anlayamadıklarını ifade ettiler bu kavramları kullandığım zaman. Bir kez daha söyleyeyim: Ben, işlevsel hiyerarşiye inanan biriyim, toplumsal hiyerarşiye karşı çıkan biriyim. İşlevsel hiyerarşi nedir? Uçağa bindiğiniz zaman, oradaki hiyerarşide pilot önde gelir. Pilot, sizinle çok tartışmaz, "Acaba sis nedeniyle inmeyi denesek mi, geri dönssek mi?" diye tartışmaz sizinle, orada kararı o verir; ama dışarı çıkınca, örneğin, HAVAŞ'a binerken veya kapıdan çıkarken, "Buyurun pilot bey" demek durumunda değilsiniz.

Buradaki işlevsel hiyerarşide de Başkanımız İşaya. Ama ben, İşaya'nın da 10 dakikaya itiraz etmediği izlenimini aldım.

Son anlattıklarımla vurgulamak istediğim şeydu: Biz, bir arada yaşamı savunması

gereken insanlarız. Yani etnik farklarımız da olsa, mezhepsel farklılıklarımız da olsa, yaşam tarzı farklarımız da olsa, bir arada yaşamayı savunması gereken insanlar olduğumuza inanıyorum. Ama bir arada yaşamın bir şartı da ortak yaşam alanlarının olmasıydı. Türkiye, benim genç olduğum, çocuk olduğum dönemlerde de oldukça eşitsiz, oldukça haksız, adaletsiz bir ülkeydi. Biz, zaten gençliğimizden beri bunlara karşı çıktığımız için o günlerden bugünlere geldik; ama bu kadar değildi. Mesela ben, ilkokul sıralarında, çok yoksul aile çocuklarıyla aynı sınıfta okudum, Adana’nın en zengin aile çocukları da aynı sınıftaydı. Bu, en azından o sınıf ısınabilsin, o sınıfın kapısı tamir edilebilsin diye bir ortak hedef duygusu yaratırdı. Türkiye’de de, dünyada da gerçekten bu süreçlerle; yani neoliberalizmin özelleştirme, liberalleştirme, kuralsızlaştırma uygulamalarıyla birlikte, insanların yaşam alanları da birbirinden koptu. Sadece gelir ve servet farkları artmadı, yaşam alanları da birbirinden çok ciddi bir şekilde koptu.

Zaten bu içinde yaşadığımız özelleştirmeyi krizle biraz bağlantılandırırsak, finansallaşmayla çok yakından ilişkili olduğunu görmemiz gerekiyor. Neden? Özelleştirme, sonunda bir sınıf projesiydi. Özelleştirmenin, genel olarak neoliberalizmin uygulandığı dönemlerde, işsizlik bütün dünyada azalmadı, büyüme hızları artmadı; tam tersine, düştü. Ama herkes, özellikle mülk ve güç sahipleri bu işten çok mutlular ve neoliberalizmin ideolojik hegemonyasını kafamıza bütün medya bombardımanı ile yaymaya başladılar. Neden; çünkü gelir onların lehine değişiyor, servet onların lehine değişiyordu. Ama iktisadın temel bir kuralı şu: Mal ve hizmet ürettiğiniz zaman, onun bir de alıcısı olması lazım. Yoksul sınıfların da gelirlerinin düşmesinden, refahlarının düşmesinden dolayı karşılaştıkları mağduriyeti finansallaşmayla; onları da, Türkiye’de de bizim bildiğimiz tüketici kredileriyle, kredi kartlarıyla, dünyada çok yaygın olan mortgage konut kredileriyle, üniversiteye giden çocuğunu borçlandırarak, bu sistemin bir parçası haline getirdiler.

Krizle ilgili tartışmalar çok daha detaylıdır, buna girmeyeceğim; ama şunu vurgulamamız gerekiyor: Toplumsal mücadele içerisinde bulunan örgütler ve kişiler olarak, bu krizin bizler açısından en önemli kazanımı, neoliberalizmin ideolojik hegemonyası sarsılmıştır. Bankaları kurtarmak için müdahale ettikleri zaman, ki bunlar bizim cebimizden çıkan müdahalelerdir; ama öbür taraftan da tekrar istihdam için, sosyal hizmetlerin gelişmesi için, eğitim ve sağlık için mücadele etmeyi daha savunulur, daha meşru bir hale getirdi.

Size bir örnek vereceğim; bunun önemli olduğunu düşünüyorum. 2009 Nobel ödülleri... Tabii, şunu dersiniz haklı olursunuz: “Hocam, 2009 Nobel ödüllerinden bahsetme. Obama’ya Barış Ödülü veriliyorsa, o ödülün meşruiyeti nedir?” Bu, şuna benziyor: Bir futbolcu saha kenarında ısınıyor, daha oyuna girmemiş, “Sen, yılın futbolcusu seçildin” diyorlar. Adamın, “Ben zaten oyuna girmedim” demesi gerekir, ama adam da sevine sevine ödülü aldı. Böyle bir ödül. Ama bu ödüller biraz da meşruiyetlerini toplumdaki yaygın kanaatten alırlar. Bu yılın

Nobel Ödülünü iki kişi aldı. Ben, özellikle birisi üzerinde duracağım. Diğeri de konumuz olabilir, ama bir tanesi üzerinde duracağım; Elenor Ostrom. Çok karikatürize etmeyeyim, ama 77 yaşında bir öğretim üyesi. Eşi de 90 yaşındaymış. Sabaha karşı telefon çalıyor, kadıncağzı koşuyor, kocası da “Hayrola, ne oldu?” diye geliyor arkasından. Diyorlar ki, “Nobel Ödülü aldın.” Kadın merak ediyor “Hangi dağda kurt öldü?” diye; çünkü kamusal çalışmalar yapan, birebir de iktisatçı olmayan, politika biliminden gelen biri. Uzun yıllardır, Hindistan’dan Nepal’e, Afrika’dan Latin Amerika’ya kadar değişik ülkelerde çalışmalar yapmış, özellikle de özelleştirilsin diye talep edilen doğal varlıklar üzerine bu çalışmalarını yapmış; meralar, ormanlar, kıyılar, balık avlama alanları. Şu sonuca varmış: Oradan yararlanan insanların ortak inisiyatifleriyle oralar yönetilirse; yani kâr hırsıyla değil de, kolektif dayanışmayla yönetilirse, çok daha verimli oldukları sonucuna varmış.

Bir broşürden bir noktayı okuyacağım. Özelleştirme broşüründe, “Ülkeyi pazar, devleti tüccar, yurttaşı müşteri olarak gören küresel kapitalizmin uygulayıcılarının, Avrupa Birliğine uyum yasaları adı altında getirdikleri düzenlemelerle, eğitimden sağlığa her alana yayılan özelleştirme uygulamalarında bugün sıra suya, toprağa, ormanlara, kıyılara gelmiştir.” TMMOB’nin bu saptamasına cuk diye oturuyor. Araştırmalarıyla, özelleştirmenin buralarda kâr motifinin daha etkin bir yönetimi getirmediğini, insanların kolektif dayanışmayla bu kurumları daha iyi yönetebildiklerini gösteriyor.

Son sözüm şudur: İşaya arkadaşımızın da gayet yerinde vurguladığı gibi, biz, özelleştirme-devletleştirme ikilemi arasında kalmamalıyız. Kamu mülkiyeti derken, evet, mülkiyet özelde olmayacak, değişik kolektif mülkiyet biçimleri olacak; ama burada, “Devletin bürokratları yönetsin, karar versin” demiyoruz. Çalışanların söz sahibi olduğu, üretim alanına göre tüketicilerin söz sahibi olduğu, çevre halkının söz sahibi olduğu; mesela, okullarsa öğrenci ailelerinin, hastanelerse hasta yakınlarının söz sahibi olduğu, uzmanlık alanına göre TMMOB gibi meslek kuruluşlarının söz sahibi olduğu demokratik bir yönetim-denetim anlayışından yana olmalıyız. Bu, uzun bir tartışmadır. Çalışanların yönetimi mi olmalıdır, çalışanların denetimi mi olmalıdır? Bu tartışmaları sürdürelim. Ama özelleştirmeye karşı çıkarken, bunu devletleştirme şeklinde değil; kolektif mülkiyet, kamu mülkiyeti ve demokratik karar süreçleri temelinde tartışmak durumundayız. Kısaca söylüyorum; TMMOB, bu anlamda doğru bir yoldadır. Bildiğimiz yoldan şaşmayalım arkadaşlar.

Prof. Dr. İŞAYA ÜŞÜR- Çok teşekkür ederim Hayri arkadaşımıza.

Efendim, bir cümle söylememe izin buyurunuz lütfen. Dikkat ettiyseniz, bu kamu kavramından ben kaçındım. Nedeni de şu: Önümüzdeki ayın 8 ve 9’unda, yine TMMOB’nin bir odası, Elektrik Mühendisleri Odası, “Yeniden Kamu” başlığı altında iki günlük bir sempozyum düzenliyor. Zannedildiğinin aksine,

kamu, sadece solcuların kullandığı bir kavram değil, Marksistlerin kullandığı bir kavram da değil; liberallerin de kullandığı bir şeydir bu kamu. Yani kamu ne anlama geliyor? Zamanınız olursa, biraz önce bahsettiğim sempozyuma da teşrif ederseniz, onu tartışabiliriz.

Filiz hocamız konuşacak şimdi.

Buyurun efendim.

Doç. Dr. FİLİZ ÇULHA ZABCI- Ben de TMMOB’ye, Hayri Kozanoğlu’nun çok güzel bir biçimde adlandırdığı gibi, bir fikri takip olan bu 3. Sempozyuma beni davet etmiş oldukları için teşekkürlerimi sunarak konuşmama başlamak istiyorum.

İşaya hocam, aslında kamu kavramını burada gündeme getirmediğim ben. Daha sonraki sempozyumda bu kavram işlenecek. Ama benim bildirim, bu anlamda bir korsan bildiri olacak şimdi. Çünkü oturum başlığı olarak “Özelleştirmelere Karşı Yeniden Kamu” başlığını görünce, bu kamu kavramına bir gireyim dedim. Dolayısıyla, sunuşumu esas itibarıyla kamu yararı kavramı üzerinde çizmek gerektiğini duymuştum. Bu konuşmam çerçevesinde, aslında çok tartışmalı bir kavram olan, çok disiplinli bir yaklaşım içerisinde ele alınan bu kavramı, şematize etme tehlikesini içinde barındırmakla beraber, olabildiğince özetleyerek ele alma çabası içine gireceğim.

Şöyle bir sorudan başlayabilir miyiz acaba diye düşündüm: “Neoliberal saldırıya, neoliberal ideolojiye, hayatımızın her yönünün metalaştırılmasına karşı çıkarken, bu yönde bir siyasi ideoloji mücadele verirken, acaba kamu ya da kamu yararı kavramı bizim için bir kalkış noktası olabilir mi, bu mücadelenin bir unsuru olabilir mi?” gibi bir sorudan hareket etmenin iyi olacağını düşündüm. Buna şimdiden çok kesin yanıtlar vermek zaten mümkün değil, ama en azından bu kavramı gündeme getirerek tartışabiliriz. Hem İşaya hocamın, hem Hayri Kozanoğlu’nun belirttiği devletleştirme-özelleştirme karşıtlığını hem tartışmak, hem de aşmak açısından, kamu yararı ve kamu kavramlarının aynı zamanda işlevsel olabileceğini de düşünüyorum.

“Böyle bir mücadelenin, yani neoliberalizme karşı bir mücadelenin bir hattı, bir basamağı olabilir mi kamu yararı kavramı?” diye sordum başlangıçta, ama buna hukuksal mücadele içerisinden zaten bir yanıt verebiliriz. En azından benim görebildiğim kadarıyla, özelleştirmelere karşı verilmiş olan hukuksal mücadelede kamu yararı kavramı çok önemli olmuş. Yani hem özelleştirme işlemlerinin yürütmesinin durdurulması için açılan davalarda, dilekçelerde, özelleştirmenin kamu yararına aykırı olduğu -temel iddia, temel gerekçe bu- iddiası var; hem de yüksek mahkemelerin almış olduğu kararların temelinde, özelleştirmenin kamu yararına aykırı olduğu anlayışı var. Yani özelleştirmeler esas itibarıyla kamu yararına aykırıdır. Bu, hukuksal olarak tescil edilmiş bir şey. Bunlardan birkaçını örnek olarak söyleyeyim. TÜPRAŞ, ERDEMİR özelleştirmesi, PETKİM

özelleştirmeleri gibi özelleştirmelerin durdurulması kararlarında, mahkemeler bunların kamu yararına aykırı olduğu gerekçesini öne sürmüşlerdi ve bu gerekçeyle bu işlemlerin durdurulması sonucuna varmışlardır.

Dolayısıyla, bu özelleştirmelere yönelik bir gerekçe, bir neden olarak kamu yararı öne sürülebiliyor. Ama aynı zamanda kamu yararı, bir yasanın Anayasaya uygunluğunu denetleme açısından da öne sürülebiliyor. Bu da siyasi yaşamımız için önemli. Mesela, hemen yerel seçimlerden önce alınmış bir kararda, bazı belediyelerin kapatılması, bazı belediyelerin kurulması yönünde bir kanun değişikliği vardı; CHP, bu değişikliği içeren kanuna yönelik iptal davası açmıştı Anayasa Mahkemesinde. Anayasa Mahkemesi de, bu kanun değişikliğinin kamu yararına aykırı olduğu yönünde bir karara varmıştı ve yasal işlemlerin kamu yararına uygun olması gerektiği yönünde bir sonuca varmıştı. Yani yapılan herhangi bir yasal işlem, bir yasa faaliyeti, esas olarak kamu yararına uygun olmalıdır. Anayasa Mahkemesi bu sonuca varmıştır ki, bu çok önemli bir şey.

Kamu yararıyla ilgili hukuksal anlamda söyleyebileceğimiz bir diğer şey, bireysel hakların sınırlandırılmasında bir neden olabiliyor; yani kanunların Anayasaya uygunluğunun denetiminde bir neden olabildiği gibi, bir ölçüt olabildiği gibi, bireysel hakların sınırlandırılmasında da bir neden olabiliyor. Yani mülkiyete ilişkin sınırlandırmalarda, mesela 61 Anayasasında, devletleştirme, kamulaştırma gibi maddeler içerisinde, bireysel hakların, mülkiyete ilişkin hakların sınırlandırılmasında, kamu yararı anayasal bir neden olarak çıkıyor karşımıza. 82 Anayasası bunu çok daha genişletmiş, hakların genel sınırlandırılması içerisine sokmuş kamu yararını. Daha otoriter bir anayasa olduğu için, genel sınırlandırma kapsamı içine almış; yani temel hakların sınırlandırılmasında kamu yararı kullanılıyor.

Bir hukukçu olmadığım halde, hukuk kararlarıyla başlamak istedim konuşmama. Çünkü siyaset bilimi içerisinde, siyaset teorisi içerisinde kamu yararına ilişkin gelişen tartışmaların birer somut örneği gibi duruyor bu hukuksal kararlar, cisimleşmiş hali olarak duruyor. Siyaset bilimi içerisinde de bu kavram çok geniş kapsamlı olarak kullanılan bir kavram, çok yönlü bir kavram ve esnek bir kavram, her yöne doğru çekilebilen bir kavram. Mesela, bir devletin meşruluğunu korumak için de kullanılıyor, ama bir devletin yapmış olduğu bir yasanın veya bir işlemin hukuka uygunluğunu ölçmede de kullanılabiliyor, temel hakların sınırlandırılmasında da kullanılabiliyor, aynı zamanda temel haklar içerisinde de gösterilebiliyor ve tanımlanması çok zor. Zaten Anayasamızda da tanımlanmış değil bu; kamu yararına ilişkin bir başlık söz konusu olmasına rağmen, tanımlanmış değil.

Kamu yararı kavramı, Fransız Devriminde çok önemli bir kavram ve anayasalarında geçiyor. Kamu hukukunda çok temel bir kavram. Bizim hukukumuz da Fransa'yı örnek aldığı için, kamu yararı kavramı aynı zamanda önem taşıyan bir kavram; ama tanımlanması çok fazla mümkün olmuyor.

Anayasamızda, kamu yararının ayrı bir başlık altında düzenlendiğini söylemiştik. İlginçtir, 82 Anayasası, kamu yararını “Temel Haklar ve Ödevler” başlığı altında, “Sosyal Haklar ve Ödevler” bölümünde düzenlemiş; yani sosyal haklar ve ödevlerle ilgili olarak, bir alt başlık şeklinde düzenlenmiş kamu yararı. Yani anayasa yapıcılar tarafından, bir hak olarak düzenlenmiş kamu yararı. Bütün o otoriter vasıflarına rağmen, olumlu bir özellik gibi görülebilir diye düşünülebilir bu; ama 1999’da yapılan değişikliklerle, özelleştirme başlığı da kamu yararı başlığı altına alınmış. Yani kamu yararı başlığı altında yer alan çeşitli şeyler var, “Kıyılardan yararlanma, toprak mülkiyeti, tarım, hayvancılık, kamulaştırma ve devletleştirme” alt başlıkları var. 99’da yapılan değişikliklerle beraber, devletleştirme alt başlığına özelleştirme de eklenmiş, özelleştirmenin kanunla yapılabileceği yönünde bir ek düzenleme yapılmış; ama işin ilginç olan tarafı, özelleştirmenin de kamu yararı içerdiğine yönelik bir sonuç ortaya çıkmış. Yani Anayasada şöyle bir sonuç çıkıyor: “Özelleştirme de kamu yararına uygun olarak yapılan bir işlemdir.” Çünkü kamu yararı başlığı altında ele alınmış.

Bu, hukukçular açısından tartışma yaratacak bir şey olabilir; ama esas olarak, özelleştirmeye sadece yasallık değil, aynı zamanda bir meşruluk kazandırmanın da yolu açılmış oluyor bu düzenlemeyle beraber. Ama “Bu, nasıl mümkün olabilir?” diye sorabiliriz. Doğası itibarıyla kamu yararını ortadan kaldıran, kamu hizmetlerini ortadan kaldıran bir uygulamanın kamu yararıyla bağdaştırılması hukuken nasıl mümkün olabilir? Bu soruyu belki başka şeylerde yanıtlamak mümkün olabilir ya da hukukçular daha iyi yanıtlayabilir; ama tabii ki, soruyu yanıtlamak için, karşımıza başka bir şey çıkıyor; kamu yararı nedir, nasıl tanımlanabilir? Yani özelleştirmelere karşı verilen bir hukuk mücadelesi içinde veya neoliberal saldırıya karşı verilen bir toplumsal mücadele içerisinde kullanılabilir bir şey bu, kamu yararından hareket edebiliriz; ama nasıl tanımlayacağız kamu yararını? Bu, çok tartışmalı bir şey. Bu tartışmayı uzatmadan, birkaç noktadan hareket ederek birtakım ipuçları sunabiliriz diye düşünüyorum.

Bunlardan bir tanesi, kamu yararını daha da somutlaştırmak için, kamu hizmeti ve kamu mülkiyeti gibi kavramlardan hareket edebiliriz. Biraz önce Hayri Kozanoğlu da söyledi aslında; kamu mülkiyeti, hepimizin yararlandığı, ortak sunuma açık olan, herkesin yararlanabilmesine açık olan bir mülkiyet, dolayısıyla aslında herkesin eşit olarak yararlanmasına olanak sunan bir mülkiyet. Kamu hizmeti için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Kamusal mekânlar ortak mekanlardır. Sağlık, güvenlik, eğitim gibi hizmetler, en azından kitap üstünde, teoride, herkesin eşit bir biçimde yararlanabilmesine açık olan hizmetlerdir. Zaten kamu kavramının da içeriğinde böyle bir şey var; herkese açık olması, herkesin ortak olarak kullanabilmesi, eşit bir biçimde kullanabilmesi. Yani kâr güdüsüne bağlı olmadan sunulan hizmetlerdir bunlar, herkese açıktır ve insanlar birbirleriyle rekabete girmeden bu hizmetlerden yararlanırlar, eşitlik ilkesi esastır. Kamu yararını düşünürken bu önemli.

Bir ikincisi, yine çok tartışmalı olan bir şey, devlet çıkarıyla kamu yararını

birbirinden nasıl ayırabiliriz; yani bu ikisi birbiriyle özdeş midir, yoksa farklılaştırmak mı gerekir? Her durumda devlet yararıyla kamu yararı örtüşür mü birbiriyle? Marksist bir bakış açısından bakıldığında, devletin en azından nesnel, tarafsız bir kurum olmadığını biliyoruz. Dolayısıyla, devlet çıkarına olan şeyler her zaman kamu yararına ve kamu çıkarına değildir, çoğu zaman da çelişir bunlar. Çünkü devlet, bir kaynak dağıtım mekanizmasıdır esas olarak, toplumsal gelirlerin bölüştürülmesini sağlayan bir siyasal aygıttır ve bunu emekçi kesimlerden, halk kesimlerinden yana kullanmaktan çok, güçlüden yana kullanır. Dolayısıyla, kamu yararına, toplum yararına olan bir şeyin her zaman devletle bağdaşabilecek bir yönü olmadığını söyleyebiliriz.

Bir diğer şey ise, kamu yararıyla bireysel yararın birbirine karşıt olduğu iddiası vardır; liberaller bunu özellikle çok fazla dile getirirler. Ama bunu da aslında aşmak gerekiyor. Bireysel yararın kamusal yararlar ortak olarak gerçekleşebileceğini, birbirinin var olma koşulu olduğunu göstermek gerekiyor. Sadece kolektif irade- bireysel irade karşıtlığı açısından değil, 2 bin 500 yıllık siyaset teorisi açısından bakıldığında da şunu görüyoruz: Antik Yunan düşünürlerinden itibaren, kamusal bir irade göstermek, kamusal yararın peşinden gitmek; bireysel yararı değil, kamu yararını ön plana çıkarmak, insanın insan olmasının koşullarından bir tanesi. Antik Yunan'dan beri bu düşünce özellikle dile getirilir. Yani insanın bireysel çıkarını aşarak, kamu çıkarına, toplum çıkarına yöneliyor olması; ortak mekanlarda, kamusal mekanlarda ortak kaderi, ortak yararı üzerine düşünüyor, konuşuyor, tartışıyor ve kolektif bir irade oluşturuyor olması, onu insan yapan özelliğidir. Yani insanın insanlaşması açısından zorunlu bir şeydir bu. Düşünürler bunu çok önemli bir nokta olarak dile getirmişlerdir. Dolayısıyla, bugün de en azından bizim açımızdan, kamu yararını gerçekleştirmenin, rekabet, kâr güdüsü, yarış gibi, insan doğasına ait olduğu düşünülen şeyleri aşıp, insani bir var oluşa, insani olarak özgürleşebildiğimiz bir var oluşa sahip olma açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Tabii, burada kolektif bir irade oluşturmak, birtakım kurumsallaşmalar ve örgütlenmeler yoluyla sağlanabilecek bir şey. Bu anlamda, örgütlenmelerin ve kurumsallaşmaların çok önemli bir rolü var. Bir tartışma daha var; ona çok fazla girmeyeyim. Aslında önemli bir tartışma. Kamu yararıyla ya da kamu çıkarıyla sınıf çıkarını acaba birbirinden ayırmak mümkün olabilir mi? Yani kamu yararı dediğimizde, her sınıftan, her kesimden insanların içinde bulunduğu daha amorf bir bütünün yararından söz ediliyor. Esas olarak liberal düşünce içerisinde de böyle bir şey var. "Peki, sınıf çıkarı, sınıf yararı bunun neresinde?" gibi bir soruyla karşı karşıya kalıyoruz, ama şunu söyleyebiliriz: Her kavram aslında ideolojik mücadelenin bir tür oyun alanıdır. Yani kavramların içeriğini doldurmak ve tanımlamak, ideolojik mücadelenin bir parçasıdır, sınıfsal mücadelenin bir parçasıdır aslında. Dolayısıyla biz, kamu ve kamusal kavramlarını burjuvazinin ve liberalizmin tekelinden çıkartıp, daha sosyal adaletçi, eşitlikçi, özgürlükçü bir düşüncenin içine doğru çekebiliriz.

Demin söylediğim gibi, kamu yararı kavramının ya da kamu kavramının liberalizmin ve burjuva ideolojisinin tekeline çıkarılması ki, yapılmayan bir şey de değil bu; ama toplumsal mücadelelerin, eşitlik mücadelesinin, özgürlük mücadelesinin bir parçası olarak kurulabilmesi söz konusu. Bu açıdan bakabiliriz kamu yararı kavramına diye düşünüyorum.

Prof. Dr. İŞAYA ÜŞÜR- Efendim, kendi adıma, arkadaşlarım adına hepinize teşekkür ederim.

SUNUCU- Biz de TMMOB adına sizlere teşekkür ederiz hocam, sağ olun.

III. OTURUM

“YAŞANAN KÜRESEL EKONOMİK KRİZ KARŞISINDA YENİDEN KAMU GİRİŞİMCİLİĞİ”

SUNUCU- Sayın konuklar, değerli katılımcılar; Sempozyumun, “Yaşanan Ekonomik Kriz Karşısında Yeniden Kamu Girişimciliği” başlıklı Üçüncü oturumuna geçiyoruz.

Bu bölümde sunuş konuşmasını Prof. Dr. Aziz Konukman yapacaklar. Konuşmacı olarak da Prof. Dr. Mustafa Sönmez ve Prof. Dr. Sinan Sönmez yer alacaklar.

Buyurun.

Prof. Dr. AZİZ KONUKMAN- Arkadaşlar; özellikle Sempozyum Düzenleme Komitesine teşekkür ediyorum. Gerçi Komitede ben de vardım, kendime de teşekkür ediyorum. Tabii, TMMOB Yönetimine de teşekkür ediyorum.

Arkadaşlar; bütün krize rağmen çok olumlu bir konjonktürdeyiz. Hani belki çok sevimli bir laf değil fırsata çevirmek lafı, çok rahatsız olduğum bir sözcük; çünkü inşaat şirketlerinin reklamına döndü bu iş, “Krizi fırsata çeviriyoruz” diye. O benzetmeyle algılamayın lütfen; ama krizi gerçekten de bir fırsata çevirebiliriz.

Gunter Frank’a biraz gönderme yaparak, şöyle düşünüyorum: Biliyorsunuz, bu çevre ülkeleri ve metropol ülkeler ilişkilerini anlatırken Gunter Frank da değinir, ki o daha çok uydu tabirini kullanıyor; metropol merkez ülkeleri krize girdiği zaman ya da metropol ülkeler kendi dertleriyle uğraşırken, aradaki boşluk ciddi anlamda çevre ülkeler için bir fırsata dönüşebiliyor. Yani çevre ülkeleri o bağımlılık ilişkilerini kırarak, kendileri için yeni bir süreç başlatabiliyor. Bu, hem ideolojik hegemonyayı kırma, hem de reel olarak yeni bir kalkınma stratejisi izleyerek gerçekleştirilebiliyor. Bu ikisi çok önemli. İdeolojik hegemonya kırılmadan yapılacak olan şeyler çok olumlu sonuçlanmayabiliyor. Latin Amerika’da örnekleri var. Dolayısıyla şöyle söyleyelim: Yaşanan kriz, az gelişmiş ülkeler için çok ciddi bir olumlu konjonktür sunuyor. Bunu bir kere not edelim. Dolayısıyla da şu meşhur sözcük, delinking dedikleri, yani bu süreçten kopma, o bağımlılık ilişkilerinden kopma -dünya pazarıyla da ilişkili tabii bu- mümkün olabiliyor ve bu kopma üzerinden de bir kalkınma stratejisi çizilebiliyor.

Zaten kriz de bir ölçüde fiilen bunu sağlıyor. Krize bakarsanız, mesela Türkiye’nin ticari partnerleriyle olan ilişkilerine bakarsanız görürsünüz, hem ihracatında, hem ithalatında çok ciddi bir gerileme var. Yani fiilen de zaten bu mümkün. Ama şöyle diyelim: Türkiye ve benzeri birçok ülke fiilen bu durumu yaşamakta; ancak, bu fiili kopuş delinking için gerekli, ama yeterli değil. Burası çok önemli; gerekli, ama yeterli değil. Ayrıca, her fiili kopuş durumu bir delinking arayışı da değildir. Mesela şu an yaşadığımız fiili durumda Hükümetin hiç de böyle bir derdi yok. En azından neoliberal ideolojinin hegemonyasıyla bir çatışması söz konusu değil. Tam tersine, ideolojik düzeyde o hegemonyaya bağımlılık müthiş bir şekilde devam ediyor. AKP sözcülerine bakarsanız, bu da çok net bir şekilde gözüküyor. Böyle bir ideolojik söylemin de zaten bir kalkınma söylemi yok arkadaşlar. Biliyorsunuz, 1950’ler ile 80’ler arasında ya da 1970’lerdeki OPEC krizine kadar taşıyalım isterseniz, orada bir kapitalizmin altın çağı vardır. Özellikle

İkinci Dünya Savaşından sonra bağımsızlığını kazanan ülkelerin ciddi bir kalkınma stratejisi izlediklerini görüyoruz. En azından az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelerin o metropol bağımlılığının biraz dışına çıkabilmişlerdir,

1980’li yıllarla birlikte özellikle bir yandan yapısal uyum programları, bir yandan stand-by anlaşmalarıyla, Türkiye’nin de içinde bulunduğu birçok ülke, bırakın KİT falan tartışmasını, iktisat politikalarından bile uzaklaştırılmıştır. Yani kendi özgün iradeleriyle oluşturabilecekleri iktisat politikaları kendi kontrol araçlarından tamamıyla uzaklaşmıştır.

Biliyorsunuz, iktisadi planlamada amaç değişkenler, araç değişkenler ayrımı vardır. Amaç değişkenler genellikle kendi iradenizle gideceğiniz büyüme patikasını seçmeye karşılık gelir. Araçlar ise bağımsız değişkenler, yani dışsal değişkenler arasından sizin kontrolünüzde olan değişkenlerle o amaca ulaşmanızı ifade eder.

Görüyoruz ki, 1980’li yıllardan sonra, bu küreselleşme süreciyle beraber, bu demin saydığım politikalarla, bu irade tamamıyla siyasal iktidarların elinden gitmiştir. Bu iktidarların siyasi kimliği hiç önemli değildir; sosyal demokratır, MHP’lidir, milliyetçidir, şudur budur, hiç önemi kalmamıştır ve hatta programlar homojenleşmiştir, birbirlerinin tamamen benzeri hale gelmiştir. Niye; çünkü programın esas planlayıcıları başkalarıdır da ondan. Artık devreye ulusal düzeydeki iktisat politikaları değil, emperyal ülkelerin çizdiği, dayattığı ve IMF ve Dünya Bankası kanalıyla yönlendirdiği, denetlediği politikalar girmiştir.

Dolayısıyla, şu konjonktür en azından bunun sorgulanabileceği, bununla ilgili karşı seçeneklerin geliştirilebileceği bir zemin yaratıyor. Bunun altını özellikle çiziyorum. Türkiye’de bu şansı şu an yakalamış durumda. Ama dediğim gibi, bu ideolojik hegemonyayla hesaplaşmadığınız zaman yapacağınız şey bellidir. Nitekim, bizim Orta Vadeli Program olsun, TOBB ile birtakım kuruluşların ortaklaşa düzenledikleri kampanyalar falan olsun, onlara bakarsanız, genellikle iç talebe ağırlık veren politikalar söz konusu. Fiilen böyle oluyor; bir politik tercih değil bu, yani onların kendi iradeleriyle olan bir şey değil. Dış talep tıkanınca iç talebe ağırlık veren politikaları gündeme getirdiler.

Orta Vadeli Programa bakarsanız, özellikle özel tüketim ve özel yatırım ağırlıklı, yani efektif talebin iki unsuruna ağırlık veren bir yapılanma vardır. Şöyle de bir zımni varsayım var: “Bir süre sonra dünya ekonomisi açılacak, büyüme trendine girecek, oradan da bize bir şey düşecek.” Buna iktisatta da güzel bir isim bulmuşlar; trical down economies, sızıntı ekonomisi. Yani “Birilerine bir şey gelir, bize de düşer veya komşuda pişer, bize de düşer” hikayesi. Orta Vadeli Program resmen bunu söylüyor. Yani bu belki amiyane tespitimiz; ama hakikaten bu anlama gelen bir şey yapıyor.

Tabii, bunun iç talebi canlandırarak bir büyüme patikası yaratabilme şansı yok. Şundan dolayı yok: Hangi gelirlerle bu mekanizmaları çalıştıracaksınız?

Tüketim harcamalarını yukarıya çekebilme şansınız yok. Özel sektörün bırakın yeni yatırım yapmayı, mevcut kapasiteleri kullanamadığı bir konjonktürde, ona, “Yeni fabrika aç, sermaye birikimini geliştir” deme şansınız yok. Belki dünya ekonomisinde V şeklinde bir dönüş olursa, oradan belki sıcak para gelişleri ve benzeri şeylerle bu dönüşüm olabilir.

Yani bizim iktidarlarımız şu an 2009 öncesi, 2008, 2007 koşullarına dönmeyi umut eden programlarla durumu idare ediyorlar. Bu, fiili duruma çok fazla uyum gösteren, onu pek fazla aşmaya çalışmayan bir politika. Yani bizim dediğimiz o delinking süreciyle yakından uzaktan ilişkisi olmayan bir durum.

Peki, ne yapılabilir? Bunun aşılabilmesi için kısa ve orta vadede yapılacaklar vardır. Bir kere, kesinlikle, kısa vadede, kamunun öncülüğünde, maliye politikaları olabilir, para politikaları olabilir, ki esas olarak tabii ki maliye politikaları ağırlıklı olur; bunlar gerçekleştirilmeli. Bununla ciddi anlamda planlı bir kalkınma stratejisinin acilen -arka planda kalacağını varsayarak- o uzun vadeli planı oluşturacak çabalar hemen ortaya konulmayabilir, ama en azından o arka planda kalacak şekilde, kısa vadede talebi gerçek anlamda yukarıya çekebilecek; yani AKP’nin yaptığı gibi, sadece sınırlı bir kesimi, tuzu kuru tüketicileri harekete geçirecek iç talep canlanması değil, ekonominin topyekûn canlanabileceği bir yapı gündeme getirilebilir.

Bu, özel sektörün de son tahlilde itiraz edebileceği bir şey değil. Çünkü Sayın Babacan’ın bütün itirazlarına rağmen, bu tür durumlarda kamu yatırımları özel sektör yatırımlarını hiçbir zaman dışlamaz. Çünkü resesyon durumları, kriz durumları bu tartışmayı devre dışı bırakmıştır. Genellikle bu dışlama etkisi büyüyen konjonktürlerde olur. Yani o büyüyen konjonktürlerde eğer siz kamu borçlanmasıyla yapıyorsanız bunu, çok ciddi bütçe açıkları veriyorsanız, o bütçe açıkları fonlar yönünden bir baskı oluşturur ve faizleri yukarıya doğru çeker; faizlerin yukarıya çekildiği bir durumda da özel yatırımlar geri planda kalır. Halbuki böyle bir şey söz konusu değil resesyon durumlarında. Tam tersine, burada kamu yatırımları özel sektörü tamamlayıcı nitelikte bir şeydir. Yani kamu yatırım yaptıkça özel sektör yatırım yapar hale gelir. Bunu bir not olarak düşelim. Özellikle iktisat teorisinde de, burjuva iktisatçılarının da kabul ettiği bir gerçekliktir bu.

Nitekim, bu tür politikaları yapan gelişmekte olan ülkeler var. Hiç uzağa gitmeyin, Hindistan bunun tipik bir örneğidir, Brezilya da öyle. Şöyle bir yapı söz konusu bunlarda: Bunlar, dünya ekonomisi krize girmeden önce zaten iç talebe dayalı büyümelerini yapıyorlardı kamu öncülüğünde. IMF’in kendi projeksiyonlarında bile, 2002-2007 büyüme sürecinde pozitif büyümeleri dünya ortalamasının çok üzerindeydi. Bakın, krizden önce. Krizde ise dünya ekonomisi negatif büyürken, bu ülkeler yine pozitif büyüme sürecine gireceklerini öngörüyor projeksiyonlar. Ben söylemiyorum, IMF’in kendi projeksiyonları söylüyor. Ha, kimler negatif büyümeyle gidecekler; iç talebi kamu öncülüğünde yapmayanlar,

IMF’in kuyruğuna takılıp, stand-by anlaşması yapanlar. Sırbistan’ından tutun da Letonya’sına, Macaristan’ına... Macaristan’ın Başkanı da bir tuhaf; seçime gidecek ya, uyanık, IMF’e diyor ki, “‘Yahu, geri kalan krediyi kullanmayacağız, yeni gelen hükümet kullansın. Bizim durumumuz iyi, IMF’lik bir durumumuz yok.” Halbuki IMF’i otomata bağlamış, stand-by’ı imzalamış ve arkasından, tam seçim arifesinde cinlik yapmaya kalkıyor.

Görülüyor ki, IMF’le bu programları sürdürenlerin negatif büyümelerle karşılaşması kaçınılmaz. Projeksiyonlar da bunu gösteriyor.

Türkiye de IMF’siz yola devam ediyor; ama bakın, IMF politikalarıyla devam ediyor. Yani IMF’siz IMF politikaları. Çok enteresan. Yani kendisi yok, ama o politikalar sürüyor.

Kısa dönemde ne yapılabilir? Bir şansımız da var arkadaşlar. Örneğin, Çin’de bu şans yok. Bilsay Kuruç hocamız bilir, geçenlerde Yılmaz Akyüz çok önemli bir tespit yaptı, dedi ki, “Çin’in müthiş bir ihracata bağımlılığı var. Ürettikleri ürünlerin büyük bir kısmı iç piyasaya dönük değil, dışarıya dönük. Dolayısıyla, kriz anında bunları iç piyasaya yönlendirebilme şansı yok.” Yani Barbi bebeklerini satamazsınız. Ezan okuyan bebekler falan yapmışlar, imamlar var -ben de eski bir imamdım, cami hocası- onları içeriye, Çinlilere satamazsın. Ama Türkiye’nin özellikle ihraç ürünleri ile içeride satılan ürünlerin benzerlik endeksleri Türkiye’nin müthiş bir şansı olduğunu gösteriyor. Yani dış pazar kapalı bile olsa, Türkiye, kamu öncülüğünde efektif talebi harekete geçirerek çok ciddi bir iç büyüme patikası izleyebilir. Bu şans var. Ama dediğim gibi, AKP, böyle bir politikayı kullanmıyor.

Kısa dönemde özellikle nihai talebi canlandıracak bu demin söylediğim para ve mali politikaları devreye girdikten sonra, özellikle iç talebin sektörel yapısında da çok ciddi değişiklikler yapabilirsiniz. İthalat yerine yurtiçi ürün girdi kullanımını destekleyen kaymalar yaratabilirsiniz. Bu, çok önemli. Çünkü sevgili Mustafa Sönmez’in yaptığı çalışmalar, benim bağımsız yaptığım çalışmalar, dahili işleme rejimi kapsamında görüyoruz ki, bizim bir sürü yerli üreticimizin ihracat yapması durumunda yüzde 65’ler, 66’lar -sektörlere göre değişiyor- düzeyinde bir ara girdi bağımlılığı ortada. Yani üretime sevinemiyorsunuz, ihracata sevinemiyorsunuz. Çünkü net döviz etkisi ihracat gelirleri kadar olmuyor; onu aşağı doğru çeken bir şey. Dolayısıyla, bu yapılabilir.

Toplumsal ve ekonomik getirisi yüksek alanlarda yatırım yapmak; yani yatırımları tahsis ederken özellikle sosyal fayda-maliyet analizi yapıcı bir yönetime gidilebilir. Devlet Planlama Teşkilatı, bir ara, 1980 öncesinde bu tür çalışmaları, ulusal ekonomi açısından proje değerlendirme tekniklerini geliştiriyordu, Burada DPT’den bir arkadaşımız da var, hatta onlar bir çalışmanın içerisinde de bulunmuşlardı. Ama görüyoruz ki şu an, bu neoliberal teslimiyet bu tür süreçlerden DPT’yi tamamıyla uzaklaştırdı.

Bu kısa dönemde ciddi anlamda transfer harcamalarını artırabilirsiniz, bu imkanınız var. Özellikle düşük gelir gruplarına, en azından hiç geliri olmayanlara bir yurttaşlık geliri temin etme şansınız var. Bunu bir sosyal hak olarak; iane devletin bir parçası olarak değil, bir sosyal hak olarak verebilirsiniz. Sevgili işaya Üşür sosyal devleti biraz eleştirecek, ama biliyorsunuz, sosyal devlet sadece yukarıdan dayatılan bir şey değil, sadece mülkiyetin meşruiyetine bir zemin oluşturan bir şey değil; aynı zamanda işçi sınıfının büyük mücadelelerinin, özellikle Sovyetler Birliğinin o dönemde, reel sosyalizm de olsa, eleştirilecek tarafları da olsa, burjuvazinin üzerinde Demokles'in Kılıcı gibi sallanmasının da bunda çok önemli katkısı var. Yoksa, sosyal devlet, bir sabah kalktığımızda bize yukarıdan iane şeklinde gelmiş değil. İşçi sınıfının bunun için de çok büyük kavgaları var. Tabii ki sermaye, bu kavgaları, kendisine meşruiyet kazandıracak, mülkiyet sisteminin devamını sağlayacak, kapitalizmi meşrulaştıracak yönere çekebilecektir.

Sonuçta, kısa vadede bunlar yapılabilir.

Uzun vadede ise ulusal tasarrufları artırıcı politikalar, yüksek ithalat eğilimi altında neredeyse işini kaybeden KOBİ'leri destekleyen politikalar yürütülebilir. Bakın, sadece işini kaybeden işçiler yok, işini kaybeden, o süreçlerin dışına çıkan KOBİ'ler var. Özellikle bu Çin'den gelen ucuz ürünler nedeniyle, döviz kurunun bugünkü yapısı nedeniyle, aşırı değerli ulusal para politikaları nedeniyle bu noktalara gelinmiştir. Burada eğer tekrardan bir planlama ve kalkınma süreci başlatılabilirse, burada özellikle kamunun öncülüğünde... Bu iki boyutludur arkadaşlar; bir taraftan kamunun yatırım yapıcı, bir yandan kamunun müdahaleleri, bir yandan da KİT'leri yeniden yapılandırarak geliştirilmesi gereken bir süreç bu. Eski yapılarla bunu götürmeniz mümkün değil. Yani orada artık özerklik mi dersiniz, işçilerin yönetime katılması mı dersiniz, denetim mekanizmalarında emekçilerin olduğu süreçler olarak mı tanımlarsınız, bunları tartışırız. Bunlar biraz daha işin teknik tarafları; ayrı oturumlarda, ayrı çalışma gruplarında daha da detaylandırılıp bir programa dönüştürülebilecek olan şeyler. Bir de mutlaka sermaye hareketlerini kontrol edici yöntemler geliştirilmeli. Bunları yeniden keşfetmeye gerek yok; herkesin aklına Tobin Vergisi geliyor, ama başka bir sürü kontrol yöntemleri var. Sevgili Erinç Yeldan, bir literatür taraması yaparak, sermaye kontrolüyle ilgili bir liste koymuş bir makalesinde ve bunların performanslarını araştırmış. Dolayısıyla, Türkiye'nin bu demin söylediğim kalkınma stratejisinin bir parçası olarak bunlar da hayata geçirilebilir.

Ama bütün bunların yapılabilmesi için, politik ortamın, siyasal ortamın bu zemine uygun bir yapılanması olması lazım. Çünkü arkadaşlar; biz, KİT falan derken, KİT'in ayrıntılarını tartışırken bu arka planı unutursak, bu kalkınma stratejisini ortaya koyamazsak, kusura bakmayın, bu mikro reformlarla sınırlı kalır, yani mikro düzeyde bir şeyler yapmış olursunuz. Onun da çok fazla bir anlamı olmaz.

"Ne olabilir?" diye baktığımız zaman; dediğim gibi, planlama ve kamu işletmeciliği

ön plana çıkıyor. Mesela, stratejik sektörler belirleyebilirsiniz. Hiç de öyle Amerika’yı yeniden keşfetmeye gerek yok. Hirschman’ın ileri-geri bağlantıları yüksek olan sektörleri kilit sektör olarak belirlediği yöntemle; sırayla, geri bağlantısı düşük, ileri bağlantısı yüksek, ileri bağlantısı düşük, geri bağlantısı yüksek ve en sonunda da ileri ve geri bağlantısı düşük sektörleri belirleyip, en az kaynağı en arkadakine ayırarak, en kıt kaynaklarınızı kilit sektörlerle ayırarak ve bunlarda kamu işletmeciliğini yeniden canlandırarak bu işleri yapabilirsiniz. Yani Amerika’yı yeniden keşfetmeye gerek yok.

Bunların yapılamaması, o demin söylediğim ulusal kalkınma stratejisinin tanımlanamaması, özellikle yapısal uyum programları, stand-by’larla zaten tarihin çöplüğüne gitmesi, yani o mekanizmaları harekete geçirecek araçları yok etme-nizden kaynaklandı. Ama o araçlar iktisat teorisinde tanımlanmış; onlara tekrar vücut kazandırmak, yeniden devreye sokabilmek öyle çok da zor değil.

Mesela, bu ayrımı yaptığınız zaman... Ki UNIDO’nun ayrımı var, biz de bir çalışmada DPT’nin yöntemini kullandık, Bilsay hoca biliyor. İleri teknoloji, ileri düzeyde, orta düzeyde diye ayrılan var; yüksek teknolojileri daha farklı sınıflandıranlar da var. Ama sonuçta şu çıkıyor: Kilit sektörlerin büyük bir kısmı biyoteknoloji, mikroelektronik, iletişim ve daha çok üçüncü sanayi devrimi dediğimiz sanayi devrimi ürünlerini özel sektörün yapabileceğini beklemek hakikaten beyhude bir çabadır. İsteseyiz de özel sektörün böyle uzun vadeli bir misyonu yok. Çünkü onlar çok dar kâr hedefiyle kilitlendikleri için, uzun vadeli yatırımlara ne kaynak bulabilecek durumdadır, ne de... Yapabilirler; ama o zaman Ar-Ge’sini çokuluslu şirketlerin yaptığı bugünkü otomotiv sektöründeki duruma gelirsiniz. Yani yaparsınız, otomobil üretirsiniz; ama 100 dolara sattığınız otomobilin 80 doları katma değer olarak başkalarına gider. Dolayısıyla, bu tür stratejik sektörlerde mutlaka KİT’lerin devrede olması lazım.

Nedir yapılması gereken o zaman? Demek ki ekonomi politikasında uzun dönemli amaçları belirleyebilecek bir ulusal devlet -beğenelim beğenmeyelim, adına burjuva devlet deyin, ne dersiniz deyin- olmadan iktisat politikaları araçları tanımlamak mümkün değil. Zaten bu güç IMF ve Dünya Bankasının eline geçtiği için, bu güç daha çok uluslararası şirketlerin ve onların yönetimindeki kadroların belirleyiciliğinde gittiği için, devletin küçültülmesine çok ciddi şekilde hız verildi Türkiye’de. Biliyorsunuz, devlet üç alandan çekilmeye başladı. Düşük bütçeler, sosyal harcamalara son derece kaynak ayırma, yatırıma son derece düşük kaynak ayırma, KİT’leri tasfiye etme ve deregülasyon; yani iyi kötü kapitalizmi bugüne kadar düzenleyen, onu dizginleyen bütün düzenlemeler tasfiye edilmeye başladı. Yani meşhur kuralıslaştırma süreci.

Böyle bir yapılanmada siz zaten iktisat politikaları tarif edemezsiniz, öyle bir şansınız yok. İşte o ulusal devleti tekrar geri çağırıp, bu arenada politikaları emeğin doğrultusunda yönlendirebilme şansını zorlamak gerekiyor. Ha, bu şuna da dönüşebilir: Ulusal devleti çağırabilirsiniz; bu, faşizan bir devlete de dönüşebilir.

Franco İspanya'sındaki devlet gibi olabilir, Hitler'in devleti gibi olabilir.

Burada, sabahki oturumda Filiz hocanın söylediği şey çok önemli; devleti bir arena, bir mücadele zemini olarak düşündüğümüzde, işçi sınıfının verilecek mücadeleyle orada emekten yana kazanımları elde edebilmek ve politikaları emeğin doğrultusunda yeniden yönlendirebilme şansı var.

Arkadaşlar; bu, devletleştirme ya da devletçi olmak demek değildir. Tam tersine, o şansımız da artık çok fazla bulunmuyor. Çünkü onun için milli burjuvazi diye bir burjuvazinin olması lazım. Ama o evlere şenlik. O artık TÜSİAD ve benzeri taşeronluğa soyunmuşlar. Onlar, büyük çokuluslu şirketlerin buradaki temsilciliğine soyunmuşlar.

“O halde, KİT'in maddi temelleri var mı?” diye sorduğunuz zaman, şöyle söyleyeyim: Küreselleşme bu maddi temelleri, maddi zemini inanılmaz bir şekilde genişletti. Bir arkadaşımınla beraber, araştırma görevlisi Cemil Çiftçi'yle beraber, küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileriyle ilgili son bir çalışma yaptık, son verileri kullanarak. Durum vahim. İnanılmaz bir polarizasyon var. Polarizasyon iki türlü. Bir, sınıfın kendi içinde polarizasyon; bir de ülkelerin kendi aralarındaki polarizasyon. Müthiş bir kutuplaşma var.

O zaman, neler yapacağız?

Bir, bölgesel gelişmeye ihtiyacımız var. Mustafa, yazdığı yazıların çoğunda Güneydoğu'ya dönük olarak bir sürü sosyal projeler falan öneriyor; orada aile reisi olarak kadınlara para verilmesi falan. Bu bölgesel gelişmede mutlaka ve mutlaka kamunun öncülüğü gerekiyor. Oradaki özelleştirilmiş bir sürü kuruluşu tekrar kamulaştırmak gerekiyor; arsaları varsa arsalarını sahiplerinden yeniden almak, kamulaştırma bedellerini ödemek gerekiyor.

Özellikle bu öncü sektör dediğimiz kilit sektörlerde yeni KİT'ler oluşturmak gerekiyor. Yani bırakın KİT'leri tasfiyeyi, yeni KİT'ler, yani yeni Ar-Ge ağırlıklı KİT'ler oluşturmak gerekiyor. Bir de KİT'lere bu tür görevler verirken, açık ve belli işlevler verilmeli.

Arkadaşlar; geçmiş KİT modelinde her şey vardı. Devlet babaydı, sosyal devretti, ekonomik olarak görevleri vardı vesaire vesaire. Bu kadar çorba edilmiş amaçlar olamaz arkadaşlar. Bunların daha hassaslaştırılıp, ihtisaslaşmanın daha öne çıktığı şeyler olması gerekir. Mesela, eski modelde bir sürü KİT'i hiç ilgisiz bir alanda özel sektöre ortak ediyordunuz. Bana ne kardeşim; ben, özel sektöre niye iştirakçi olayım?! Mesela bu tür şeyleri durdurabilirsiniz ve tabii özerk yönetimleri oluşturabilirsiniz. Başarı göstergelerini de işlevine uygun verirsiniz. Mesela, “Zarar ediyor” deniliyor. Edecek kardeşim; görev zararı. Sümerbank gibi oluşumlara yeniden hayat vereceksiniz. Çünkü bunların çok ciddi bir sosyal işlevi var. Ücret malları bunlar arkadaşlar; emekçilerin mallarını üretiyor bunlar. Dolayısıyla, sistem içerisinde sınıflar arasındaki uzlaşmayı daha tolere edilebilir noktalara getiriyor. Burada zarar edecek adam; zarar etti diye adamı

cezalandırmanın, yaptırım uygulamanın bir anlamı var mı?! Tam tersine, görev zararını aştığı zaman ona maddi bir zarar tespiti yaptırabilirsiniz. Görev zararlarının altında kalıyorsa ona maddi teşvikler verebilirsiniz; yani onu geliştirici performans kriterleri oluşturabilirsiniz.

Mustafa beni dürtüyor, haklı; geri kalan konuları sorular bölümüne bırakayım.

Saygılar sunuyorum.

Bu arada Sinan kardeşimizin bu literatüre katkılarını da söylemeden geçemeyeceğim.

Evet, şimdi sözü Mustafa’ya veriyorum.

Prof. Dr. MUSTAFA SÖNMEZ- Herkesi saygıyla selamlıyorum.

Ben de biraz devletin ekonomideki rolü üzerine, özellikle kapitalizmde, sermaye birikim sürecinde devletin rolü üzerine birtakım teorik göndermeler yapma ihtiyacı hissediyorum. Oradan bugüne, krize ve daha güncel meselelere gelmeye çalışacağım.

Özellikle bu kamulaştırma, özelleştirme karşıtlığı gibi kavramlar bana meseleyi anlamamıza yetmeyen kavramlar gibi görünür hep ve bize ait kavramlar değil, onu söyleyeyim. Kamulaştırma, özelleştirme kavramları sosyalist literatüre ait kavramlar değil. Bunları böyle alıp kullandığımız zaman da bir sürü sorunla karşılaşırız. Çünkü mesele sadece kamunun ya da kamu demeyelim isterseniz, kamu mu, devlet mi, bunlar da iç içe giriyor. Kamu iktisadi teşekkülleri demek mi doğrudur; yoksa devlet işletmeleri demek mi doğrudur; yoksa bunlar devlet kapitalizmi midir? Burada bir dizi kavram kargaşası ortaya çıkıyor.

Ama özü nedir bunun? Özü, aslında kapitalizmdir. kapitalizmin sermaye birikim sürecine devletin müdahalesidir. Yani ilk birikim dönemlerinden beri kapitalist devlet hep ekonominin içinde vardır, sermaye birikim sürecinin içinde vardır. Bugün de vardır, bundan sonra da olacaktır. Yani bakmayın, biz, “Devleti küçültüyorlar ya da devlet ekonomiden çekiliyor, çekilmek isteniliyor” falan diyoruz; ama devlet çekilmiyor, biçimleri değişiyor sadece. Devlet, kamu iktisadi teşebbüsü ya da işletme olarak varlığından vazgeçiyor; ama başka bir şekilde sermaye birikim sürecinin yine içinde oluyor. Maliye politikaları biçiminde içinde oluyor; gümrükleri ayarlama, vergi politikalarını ya da sermaye hareketleri politikalarını, teşvik politikalarını düzenleme vesaire gibi şeylerle içinde oluyor, yine müdahil oluyor. Yani sermaye birikimi sürdüğü sürece devlet işin içerisinde hiçbir şekilde eksik olmuyor. Sadece dönemden döneme biçimi değişiyor.

Devletin yaptığı en başta nedir; emek ve sermaye alanını düzenlemektir, yani iş hukuku. Devletin ilk ekonomiye müdahalesi iş hukukudur. Emeğe diyor ki, “Tamam, sen özgürsün; kapitalizm, feodalizm gibi değil, artık serf değilsin, bir

beye, feodale bağımlılığın yok. Artık özgürsün, ama o kadar. Yani sana uygulanacak herhangi bir zor yok; ama unutmak ki, ekonomik bir zor var. İşgücünden başka satacak bir şeyin yok; işgücü olarak piyasaya çıkarsın. Diğeri de sermayedardır; onun da üretim aracının sahibi olmak gibi bir özgürlüğü vardır. Karşı karşıya gelirsiniz; sen işgücünü satarsın, o da onu satın alır, sana ücretini verir, gerisine de karışma.” Devlet, bu alanı düzenlemekle aslında ekonomi alanına, yani sermaye birikimi sürecine esas müdahalesini yapmış oluyor.

Ha, daha sonra, her ülkenin şartlarına göre, ilk birikime devletin müdahalesi farklılaşıyor. Gün oluyor, gümrükleri yükseltiyor, sermayesini koruyor; gün oluyor, kendi sermayesini güçlendirmek açısından sömürge işgaline gidiyor ya da yeterli sermaye birikimi oluşmadığı için ilk defa kendisi işletmeci olarak devreye giriyor. Yani özel sermaye birikiminin yetmediği yerlerde yatırımları devlet yapmaya başlıyor. Altyapı yatırımlarına el atıyor; yollar yapıyor, demiryolları yapıyor. Hatta sermaye birikiminin yetmediği yerlerde madenleri işletiyor, santralleri kuruyor. Bütün bunlar aslında hep ne için yapılıyor; sermaye birikiminin ilerlemesi için yapılıyor; kapitalist devletin dayandığı özel sermayeyi, kapitalistleri palazlandırmak için yapılıyor.

Dolayısıyla, kapitalizmin bütün tarihinde devlet vardır, sermaye birikim sürecinde devlet vardır, başından beri vardır; ama müdahale biçimleri farklıdır, kullandığı araçlar farklıdır. Bu, bugün de vardır, bundan sonra da olacaktır. Yani bugünün kriz şartlarında bile ekonomide devlet, devlet müdahalesi vardır. Yarın, öbür gün –sizin için hiç şaşırtıcı olmasın- otomobil fabrikaları yeni baştan devlete verilebilir.

Biliyorsunuz, Türkiye’nin işletilemeyen, çok büyük zarara giren Ereğli Demir-Çelik İşletmesi özelleştirilmişti, ileride yine devletin kucağına bırakılabilir ya da TÜPRAŞ, büyük zararlar yazdığı takdirde, tekrar bir devlet işletmesi haline gelebilir. Bu, kapitalizmin, yani sermaye birikim sürecinin mündemiç, yani ona içkin kurallarından bir tanesidir.

Keynesçi dönemde, İkinci Dünya Savaşından 1980’lere kadar gelen bütün dönem içerisinde, devlet, ister gelişmiş, isterse de gelişmekte olsun, bütün ülkelerde çok etkin bir şekilde vardır. Para politikalarında, maliye politikalarında hem düzenleyici olarak vardır, hem de aynı zamanda bir işletmeci olarak vardır. Çok değil, bundan 30 yıl öncesinin Avrupa’sında bile, Fransa’da, İngiltere’de, Almanya’da birçok işletmeyi devlet yürütüyordu. Madenler olsun, çelik işletmeleri olsun, belirli ulaştırma işletmeleri olsun, bankalar olsun, buralarda devlet vardı; çünkü o günün şartları içerisinde devletin olması gerekiyordu. Bizde de öyleydi; yani 1980 öncesine kadar KİT’lerin var olması, sermaye birikim süreciyle ilgili bir şeydir.

Bizde sanılır ki, KİT’ler, Etibank, Sümerbank gibi kuruluşlar sadece devletçilik döneminde kurulmuştur. Esas olarak KİT’ler 1950 sonrası kurulmuştur, Demokrat Parti ve arkasından AP iktidarları döneminde kurulmuştur. Üstelik,

finansmanını Dünya Bankası yapmıştır. Yani bütün o kurulan, Ereğli Demir-Çelik’ten tutun da TÜPRAŞ’a, PETKİM’e, Seydişehir Alüminyum’a, Kocaeli’ndeki devasa muhtelif petro-kimya yatırımlarına kadar bütün bunların finansmanını sağlayan Dünya Bankasıdır ve “Bunu KİT’ler yapsın” demişlerdir. Yani 1980’lerde “KİT’ler özelleştirilsin” diyenler, 1950’li, 1960’lı, 1970’li yıllarda, “Devlet KİT kursun ve bunlar KİT’ler eliyle yapılsın” diyorlardı; çünkü sermaye birikim süreci bunu gerektiriyordu. Hatırlayın, o dönemler içerisinde, KİT’lerin ürettiği ürünlerin fiyatlarını KİT’ler belirlemezdi, Bakanlar Kurulu belirlerdi. Yani Demir-Çelik’in, Karadeniz Bakır İşletmeleri’nin ürettiği ürünlerin, PETKİM’in, SEKA’nın ürettiği kağıdın vesairenin, neredeyse kamunun ürettiği her türlü ürünün fiyatları KİT’lerin yönetim kurulları tarafından belirlenmezdi, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenirdi. Genellikle de maliyetinin altında belirlerdi; çünkü gelişmekte olan bir bebek endüstri var, özel sektör var. Onları palazlandırmak lazım, onların bir süre içerisinde, bir süre sonra da dışarıda varlık bulabilmeleri için KİT’leri kullanmak gerekir ve bu yüzden de KİT’lerin bu fiyatları maliyetinin altında belirlenirdi. Zararları, görev zararı olarak bütçeye yazılırdı ve toplanan vergilerle de bütçedeki o görev zararları karşılanırdı. Dolayısıyla, KİT’lerin 1980 öncesinde esas olarak işlevleri buydu.

Tabii, bu, bir mücadele alanı, emek de belli ölçülerde mevzi tutardı. Mesela, KİT’lerde sendikalaşmak daha kolaydı. Hatta aşağıdan yukarıya bir sendikalaşma olmasın diye, hemen 1950’li yıllarda, yine dış dinamiklerle TÜRK-İŞ kuruldu ve TÜRK-İŞ’in bütün KİT’lerde örgütlenmesine izin verildi. “Sendika istiyorsanız, alın size sendika” diye KİT’lerde TÜRK-İŞ’in örgütlenmesi sağlandı. Bu arada aşağıdan yukarıya bir işçi hareketinin gelişmesi de böylece önlenmiş oldu.

Dolayısıyla, 1980 öncesi devletin ekonomiye müdahalesinde ve kamu işletmeciliğinde esas olarak nasıl bir sermaye birikimi düzeni geçerli olduysa, durum bunu gerektiriyordu. Bu, Türkiye şartları içerisinde de böyle, Avrupa şartları için de böyleydi. Daha genel konuşursak; Keynesyen iktisat politikaları, ekonomide devletin varlığını gerekli görüyordu, devleti varlığını muhtelif işletmelere kadar gerekli görüyordu. Öyle bir ihtiyaç içerisindeydi, öyle bir rol vardı. Bu sayede sermaye birikimi ilerliyor.

Bu nereye kadar gitti? Sermaye birikim süreci, 1970’lerin sonlarında Keynesyen patikalarda teklemeye başladığında, bununla artık sermaye biriktirmek mümkün olmadığında, bu model, bu paradigmayla sermaye birikimi teklemeye başladığında, bütün dünyada bir paradigma değişikliğine gidildi. Bununla beraber, devletin ekonomiye müdahalesindeki rolünde, kamu işletmeciliğinde, bütün bunlarda bir anlam değişikliğine gitmek zorunda kalındı ve bu süreçten itibaren sermaye birikim sürecinin önünü açabilmek için devletin artık bu tür müdahalelere değil, başka tür alanlara çekilmesi, müdahalesini başka yerlere çekmesi, şimdiye kadar yapmış olduğu müdahalesini de terk etmesi gerekiyordu. Böyle bir süreç ortaya çıktı. Artık Arap’ın işi bitti, Arap gidebilir!

İşletmelerin devlette kalması gerekmiyor, tüm işletmelerin devlet eliyle yürütülmesi gerekmiyor; dolayısıyla bunların şimdi özelleştirilmesi gerekir. Çünkü elde birikmiş hatırı sayılır miktarda sermaye var, bunlara yeni yatırım alanları lazım. Devletin tutmuş olduğu bu alanların metalaşması lazım, kârlı sermaye birikim alanları haline getirilmesi lazım. Bunun için de devletin buralardan çekilmesi ve buraların sermayeye bırakılması, metalaşması, yeni kâr ve sermaye birikim alanları haline getirilmesi gerekir. Buradan başlayarak bütün dünyada KİT'lerin özelleştirme süreci gündeme geldi. Bu, bütün dünyada gündeme geldi, Türkiye'de de gündeme geldi.

Buna paralel giden bir başka alan, aynı şekilde devletin yürütmekte olduğu sosyal faaliyetlerden de geri çekilip, o alanları piyasaya terk etmesi, meta üretimine açık hale getirmesi ve o alanlardan sermaye birikiminin devam ettirilmesi, Bunların sonucu olarak devlet, sağlıktan eğitime kadar birçok alandan geri çekildi ve buralara özel sermayenin girmesi istendi ve bu gerçekleştirildi. Son 30 yılda da bununla ilerlenmiş oldu. Dolayısıyla, neoliberalizm dediğimiz, piyasanın hakim kılındığı dönemde de böyle bir değişim geçirildi.

Bakın, şimdi, bu kriz dönemiyle beraber devlet yeni bir rol üstlendi. Piyasanın bütün o iddiası; yani neoliberalizmin, "Devlet hiçbir şeye karışmasın" gibi büyük laflarına rağmen, krize girer girmez, o finansal balon patlar patlamaz, her ulusal kapitalist, "Beni kurtar" diye kendi devletine başvurdu ve devlet şimdi çeşitli biçimlerde ekonomiye yine müdahil. Ya faizleri sıfıra yakın indirmiş durumda, ya Merkez Bankası aracılığıyla ya da bütçe aracılığıyla devasa kaynaklar aktarmış durumda, bankalara ortak olmuş durumda, çökmekte olan işletmelere bir şekilde kaynak enjeksiyonu ya da ortak olarak girmiş durumda. Bunlar alt alta toplandığında daha şimdiden 12 trilyon dolarlık bir devlet müdahalesinden söz ediliyor. Demek ki, kriz şartlarına rağmen devlet ekonomiden çıkmış değil; devlet, müdahil olmaya devam ediyor.

Ülkemiz şartlarında da öyle değil midir?! Hemen bir ÖTV, KDV indirimiyle çöküşün önünü almaya çalıştılar. Oradan ciddi bir bütçe kaynağı aktarmış oldular. Kur politikalarına baktığınızda, devletin yine burada da krize bir müdahalesi söz konusu. Yarın öbür gün daha da sıkıştıkları takdirde sizi hiç şaşırtmasınlar, devlet olarak -ne bileyim- GAP'a yaptıkları yatırımları, başka sulama yatırımlarını, kaynak buldukları takdirde tabii... Bunların hepsine kaynak lazım.

Dolayısıyla, devlet müdahalesi vardır, hep olacaktır. Önemli olan, bu müdahalenin hangi sınıfın devleti tarafından yapıldığını görmektir, bunun kimyasını çözmektir ve buna alternatif olarak farklı bir program savunmak, farklı bir programla bu sürece müdahil olmaktır. Yani bugünkü hakim sınıfların, kapitalist sınıfın yönlendirdiği bir devletin yapacağı müdahaleler, eninde sonunda ya sermaye birikimini sürdürmeye ya da onun erozyonunu önlemeye dönük olacaktır. Hiçbir şekilde halkın asli ihtiyaçlarına cevap vermeyecektir. Ne bir istihdam sorununa, ne bir yoksulluk sorununa müdahale eden programlar olacaktır. Halbuki halkın

kendisinin daha asli meselelere odaklanan ve onu ön plana alan programlarının olması gerekir. Dolayısıyla, demin Aziz’in bahsettiği gibi, sadece KİT’lerle ilgili değil, bütün makro ekonomik politikalarla ilgili, bütün bu alanı kucaklayan bir programın olması gerekiyor ve bu tabii ki sermaye sınıfının yönlendirdiği bir devlet yönetiminden, bir kamu müdahalesinden son derece farklı bir müdahale olmak durumundadır.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. AZİZ KONUKMAN- Biz teşekkür ederiz.

Buyurun Sinan hocam.

Prof. Dr. SİNAN SÖNMEZ- Davetleri için TMMOB’nin sayın yöneticilerine, üyelerine çok teşekkür ediyorum ve hepinize saygılarımı sunuyorum.

Benden sonra burada demokratik kitle kuruluşlarının, örgütlerinin temsilcileri konuşacaklar; ama bu bölümün son konuşmacısı olmak işimi bir açıdan zorlaştırdı, bir açıdan da kolaylaştırdı. Çok şey söylendi, dolayısıyla tekrarlara düşmek istemiyorum. Bizim oturumumuzda Aziz arkadaşım ve Mustafa arkadaşım çok açık olarak çizdiler tabloyu. Mustafa arkadaşın yaptığı konuşma benim konuşmamın da içeriğini değiştirdi; çünkü ona benzer bir konuşma yapacaktım, öyle şekillendiriyordum kafamda.

Ben, bir akademik diskura girmeksizin, biraz pragmatik gideyim istiyorum.

Özelleştirme İdaresinin web sayfasına baktığım zaman, kendimi böyle Broadway’de, filmlerde gördüğümüz o neonların altında, parlak bir yerde yürüyormuş gibi hissediyorum. Çünkü her şey satılık, her şey satılık! İnanılmaz bir web sayfası. Adeta bir reklam panosuna dönmüş vaziyette. Aslında misyonu da odur Özelleştirme İdaresinin; kamu mülkiyetinde olan ne varsa satmaktır. Bunların içeriğine girmeyeyim. Lazım olur diye, bir yığın fotokopi de çıkardım gelirken.

Bu portala girerseniz, oradan birtakım raporlara ulaşırsınız. İlgilenen arkadaşlarımız bakmışlardır. Bunlardan bir tanesi, mesela, Stratejik Plan, 2009-2013 Stratejik Planı. Diğeri, 2008 yılı Katılım Öncesi Ekonomik Program. Bunu zaten biliyoruz. Ulusal Program var vesaire. Alın, bölün, aynı şeyler söyleniyor ve söylenenlerin çoğu da gerçek dışı diye düşünüyorum.

Mesela neler var? “Neden özelleştirme?” diye, ekonomik, mali, siyasi nedenlerle vesaire birtakım gruplandırmalar var ve buradan hareket edilerek, mesela “İstihdamı artırmak için özelleştirme gerekir” diyor. Bunu herhalde bir kara mizah falan diye ele almak lazım, hele Türkiye’nin bu ortamında. Ondan sonra da Orta Vadeli Program var. 2010-2012. Bir de ona göz atalım. Bakın, burada, özellikle getirdim yanımda.

“Ekonominin Rekabet Gücü ve Verimliliğini Artıracak Politika Ve Reformlar.” Reformyorgunu olduk. Hele bir de üniversitede ders veriyorsanız artık bıkıyorsunuz bu reform meselesinden, yani ekonomik anlamdaki reformlardan.

“Ziraat Bankası’nın hisselerinin bir bölümünün halka arzına yönelik hazırlık çalışmalarının başlatılması, çalışma sonuçlarına ve piyasa koşullarına göre uygulamaya ilişkin kararın verilmesi. Kamunun elektrik dağıtımı ve şeker üretimi alanlarından tamamen çekilmesi. Telekomünikasyon ve liman işletmeciliklerinde payın azaltılması...” vesaire devam ediyor. Bunlar güncel olan konular tabii, şeker ve elektrik dağıtım meselesi. Santraller de var.

Dolayısıyla, bunun sonucunda da ekonomide verimliliğin artacağı savunuluyor. Verimliliğin artacağı, rekabetin artacağı gibi, hakikaten hiçbir şekilde bilimsel olmayan, teknik olarak da geçerli olmayan birtakım savların vurgulandığını görüyoruz. Bunlar sürekli söyleniyor, sürekli dile getiriliyor ve tekrar ediyorum, bunun böyle olduğu kanıtlanmadı, kesinlikle kanıtlanmadı. Bunun böyle olduğunu kanıtlamaya çalışan çalışmalar var, yurtdışında yapılan böyle çalışmalar var; ama literatürü taradığınız zaman görüyorsunuz ki, son derece ihtiyatlılar. Türkiye’de ise, Korkut hocanın sabah söylediği gibi, “Özel sektördeki işletmelerdeki verimlilik kamudan daha yüksektir” savını kanıtlayacak veri ortaya koyamadılar. Çeşitli kişilerin veya grupların yaptıkları birbirine paralel çalışmalar var, Sabah Korkut hocanın bahsettiği o grupta ben de yer aldım. 1981-88 arasında KİT’lerin, işletmeci KİT’lerin önemli bir bölümüne ilişkin binlerce, belki daha fazla sayıda rakamlar arındırılarak, çıkarılarak birtakım hesaplamalar yapıldı.. Neyse, uzatmayayım; sonuçta rakamsal olarak da kanıtlandı ki, KİT’ler daha verimli gözüküyor.

Kârlılık ile verimliliği dahi karıştıran iktisatçılar olduğu için anlayamıyorlar bazı şeyleri; ne demek kârlılık, verimlilik, bütçe açığı, KİT’ler neden açık veriyor falan, anlayamıyorlar. Ama tartışamadı, ama karşı argümanlar geliştirilemedi. Onlar orada kaldılar ve yollarına devam ettiler özelleştirme doğrultusunda.

Ben, daha çok bu özelleştirme ve kamu girişimciliği üzerine odaklanmak istiyorum.

Baktığımız zaman, iyi, hoş, burada toplandık, olması gerekiyor, kutluyorum TMMOB yöneticilerini de, katılımcıları da; alanı terk etmemek lazım, doğru. Ama özelleştirme de devam ediyor, onu görmek lazım. Hatta Seydişehir gibi, Etibank Alüminyum’un özelleştirilmesinde trajik şeyler yaşandı. Bütün bir kasaba ayağa kalktı, esnafıyla, halkıyla; yürüdüler, protesto ettiler, işgaller oldu; ama durmadı, devam etti. Çok katılar ve sürdürdüler bunu.

Bu, bugünün meselesi de değil tabii.

Prof. Dr. AZİZ KONUKMAN- Ama sonra kazandılar.

Prof. Dr. SİNAN SÖNMEZ- Tamam, kazandılar. Ama mesela DYP-SHP Koalisyonu döneminde Societe Ciment Français’e satılan beş çimento fabrikasının satışı da iptal edildi mahkeme tarafından, ama bu karar uygulanmadı. Dolayısıyla, olay sadece bugünkü iktidar meselesi değil. Mevcut iktidar döneminde tabii ki çok hızlandı bu süreç; ama bunlar özelleştirmecilerin kendi açılarından birikmiş birtakım kazanımları. Dolayısıyla, bu politika böyle zaman zaman çok hızlanıyor; sürdürülüyor.

Mustafa arkadaşımız çok açık bir şekilde ortaya koydu; yani bu özelleştirme politikaları aslında, kamulaştırma gibi, iktisat politikasının araçlarıdır; kullanılır, kamulaştırma da, özelleştirme de. Özellikle 1980 sonrasında bu neoliberal politik çerçevede oldukça yoğun ve sık bir şekilde uygulandı. Bakın, 1985 yılında, yani bundan 25 yıl önce, OECD ülkelerinde kamu mülkiyeti çok yaygın. Avusturya’da seçilmiş sektörlerde yüzde 100. Otomotivde bile kamu mülkiyetinin OECD ortalamasının otomotivde yüzde 30’u bulduğunu görüyorsunuz. Örneğin, Fransa’da bu özelleştirmeler olmadan önce bu sektör kamunun elindeydi..

Tabii ki kapitalist sistem, kapitalist devlet anlayışı kamu işletmeciliğini dışlamadı. Özellikle de 1950’li yıllardan itibaren kamu işletmeciliği gelişti ve yaygınlaştı. Süleyman bey, Özal döneminde, kendisine, “Sen, KİT’leri kurdun” falan denildiği zaman şöyle bir şey demişti: “Canım, mecburiyetten kurduk; biz de solcu değiliz” falan gibi laflar etmişti. Mecburiyetten kuruldu. Gayet tabii, pragmatizm. Demokrat Parti zamanında başladı zaten.

Dolayısıyla, kamu işletmeciliği kapitalist devlet anlayışı, uygulaması çerçevesinde bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır ve konjonktürün değişmesine bağlı olarak da vazgeçilmesi söz konusu olmuştur.

Ama kamu işletmelerindeki çalışan kesimlerin kazanımları dikkate alınmalıdır. Yani bunu şöyle geçiştiremeyiz diye düşünüyorum: “Canım, nasıl olsa kapitalist devlet, bunlar da kapitalist devletin kuruluşları. Ne olacak; özelleştirilirse özelleştirilsin. Aslında bir fark yok.” Böyle diyenler de olduğu için söylüyorum. Tabii, sözüm bu meclisten dışarı. Oysaki olay öyle değil; birtakım kazanımlar elde edildi ve bu kazanımların tasfiyesi söz konusudur. Bu, vahimdir. Dolayısıyla, özellikle demokratik bir mücadele çerçevesinde kamu mülkiyetinin yaygın olmasını şahsen çok önemsiyorum. Özel mülkiyetle karşılaştırıldığında, kamu mülkiyetinden kolektif mülkiyete geçmek çok daha kolay. Kamu mülkiyetinden çıkarak yeni mülkiyet biçimlerini geliştirmek daha kolay diye düşünüyorum, daha demokratik mücadele olanaklarının yakalanabileceğini düşünüyorum.

Dolayısıyla, mevcut duruma baktığımız zaman, aslında kötümser değil, ama gerçekçi olmak lazım. Her ne kadar kriz ortamında bulunsak da, çeşitli biçimlerde, Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, devlet müdahalesinin hızla arttığını görsek de, bu tür müdahalelerin finansal sektörü kurtarmak amacıyla yapıldığını da görmezden gelmemek gerekiyor. Mevcut uygulama, örneğin, 1930’lu yıllardaki devlet müdahalelerinden çok farklı. İkinci Dünya Savaşı

sonra geliştirilen sermaye birikiminin altın çağındaki devlet müdahalelerinden farklı niteliğe sahip.. Finansal sektör odaklı müdahalelerdir bunlar. Dolayısıyla, bu tür müdahaleler sonucunda yeniden finansal piyasaların şişkinlik kazanması, yeniden spekülâtif plansmanların, atakların başlaması kaçınılmaz gözüküyor. Bu müdahalelerinin parasal maliyetinin geniş halk kesimlerine fatura edilmesi kaçınılmaz gözüküyor.

Tabii, burada tarihin ne göstereceğini şimdiden kestirmek son derece zor. Ancak, bir nokta çok önemli: Yeni mücadele biçimleri bulunması lazımdır. Yani bu özelleştirilen kamu işletmelerini tekrar devletleştirerek bir çözüm bulmanın artık mümkün olmadığı kanısındayım ve esas tehlikenin de kamu işletmeleri ötesinde, minimal bir sosyal devlet olan Türkiye'deki uygulamanın -evet, minimal; Avrupa'daki sosyal devlet, refah devleti uygulamalarından çok farklı- hızla tasfiye edilmeye çalışıldığını düşünüyorum. Yani KİT'ler, sosyal güvenlik, emeklilik, sağlık; bunların tümüyle özelleştirilmesi ve ticarileştirilmesi esas vahim noktayı oluşturuyor. Onun için, geniş kapsamlı düşünmeliyiz.

Kamu girişimciliğinin yeniden canlandırılması konusunda çeşitli modeller yapılabilir, var da zaten. Şahsen ben, bundan epey bir müddet önce, "Küreselleşme Ortamında Kamu Girişimciliğini Yeniden Düşünmek" başlıklı bir tebliğ hazırlamıştım, yine TMMOB'nin, ama bu sefer Zonguldak'taki bir etkinliğiyle ilgili olarak. Ona da baktım. O zaman, 8-9 sene önce yazdıklarımı bugün bakıyorum; aynı şeyi söylemek istemiyorum, ama evet, olanaklar var. Avrupa Birliği'nin şu anda piyasa odaklı yapılandırmalara hız vermesine rağmen, Avrupa Birliği anlaşmalarında mülkiyet meselesine karışılmaması esastır.. Dolayısıyla, o, bu bahane edilerek, "Efendim, biz piyasa çözümünü arıyoruz, kamu mülkiyeti AB çerçevesinde de zaten yok" gibi gerekçeler bahane edilerek bunun savunulması yanlış. Böyle bir şey yok aslında. Böyle bir şey söz konusu değil.

Ama bu, siyasideir. Bu, siyasideir derken, lütfen düşünelim; özelleştirme konusunda, iktidarda olan partinin dışında, iktidara aday olduğunu söyleyen hangi partinin programında böyle bir karşıtlık görüyorsunuz? Burada çeşitli partilerden arkadaşlar, dostlar olabilir; lütfen alınmayalım. Ama bütün objektiflikle söylüyorum; bu partilerin programlarında böyle bir şey var mı; "Özelleştirme olmayacaktır, özelleştirmeye karşı bir strateji geliştirilecektir" vesaire gibi bir şey var mı? Çünkü özelleştirme adeta olmazsa olmaz koşul olarak kabul edilmiş.

Bakın, belleklerimizi tazeleyelim, TELETAS'ta başladı, 83 veya 84'te TELETAS'la başladı ve hızlandı. Bu çerçevede Yakın İzleme Antlaşması imzalandı. Neydi o? Koalisyon Hükümetinin 1999'un sonunda imzalanan 17. stand-by düzenlemesi öncesinde bir program, taahhütler mektubu yazıldı. Burada özelleştirme vardı. Çok net olan bir şey var: Dünya Bankasına yazılan bir niyet mektubu var. Kimseyi burada ismini anarak suçlamak istemiyorum; ama o da bir koalisyon hükümetiydi ve oradaki bu mektubun altında imzası olan saygıdeğer kişi de o koalisyonun sol cenahında olan bir bakandı. Ha, o olmasa, başkası

imzasını atardı, o ayrı. Tam anlamıyla bir özelleştirme programı metnidir bu. Çok net olarak görelim bunu.

Dolayısıyla, bugünlere geldiysek; özelleştirme 1980’lerde başladı, ama Dünya Bankası da Yeni Kalkınma Ana Çerçevesini çizdi, 20 yıllık, -o da 90’lı yılların sonuna doğruydum sanıyorum- bu 20 yıllık çerçevede bütün kamu işletmelerinin özelleştirilmesi ve yabancı sermayeye açılması, aynı zamanda kamu hizmeti alanının özelleştirilmesi yer almaktadır. Bunun dışına çıkılmadı Türkiye’de. Hükümetler değişti, tasfiyeler hızlandı ve adeta satış artık sadece propagandası yapılacak bir hale geldi.

Özetle, Türkiye’deki politikalara baktığımız zaman, “Nedir iktisat politikası?” dediğiniz zaman; madalyonun bir yüzünde dış borçlanma ve özelleştirme var. Dış borçlanma, özelleştirme ve kamu mülkiyetinin tasfiyesi var. Bunlar bağlantılı. Öteki yüzünde ise rant dağıtma var, bu özelleştirmelerden nemalananlar var, yağmacılık var. Çok net olarak görmek lazım bunu. Son dönemlerde ise bu süreç oldukça hızlanmıştır, fütursuz bir şekilde yapılmaktadır artık.

Son olarak da şunu vurgulayarak bitirmek istiyorum: Özelleştirme, mevcut iktisat politikalarında bir araç; ama hakikaten ulusal varlıkların talanına yol açan bir araç.

Bu çerçevede kamu girişimciliğini yeniden canlandırmak, evet, iyi bir plan olabilir, bir ütopyadır. Ütopyalardan da vazgeçmeyelim; ama bunu daha geniş kapsamlı düşünmek lazım. Özellikle de sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik alanlarında çok dikkatli olmak lazım. Çünkü nüfusun çok büyük bir kısmını kapsıyor ve büyük yol aldılar bu açıdan.

Buna direnirken de, gayet tabii, bunun siyasal platforma yansıtılması lazım, mutlaka yansıtılması lazım. Bence temel sorun da buradan kaynaklanıyor. Yani bir şekilde direnç gösterilmeli ve bu da siyasal platformda yankı bulmalı. Dolayısıyla, olay sadece şu anda gündemi kaplayan meseleler değil. Lütfen, hepimiz elimizi vicdanımıza koyalım; mevcut tartışmalar içinde, bütün etnisite tartışmaları içinde, bütün demokratik açılım tartışmaları içinde, bütün komşularla iyi geçinme tartışmaları içinde bu emekçi insanların hakları nerede? Nerede bunlar; hangi platformda tartışılıyor? Tamam, sendikalar, demokratik kitle örgütleri gündeme getiriyorlar; ama bunun dışında siyasi arenada böyle bir şey tartışılıyor mu?! Esas sorun da burada diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

SUNUCU- Sayın hocalarımıza biz de teşekkür ediyoruz.

Son oturuma geçmeden önce kısa bir ara vereceğiz.

Görüşmek üzere.

IV. OTURUM

“ÖZELLEŞTİRMELERİN SONUÇLARI ve TOPLUMSAL YANSIMALARI”

SUNUCU- Değerli katılımcılar; Sempozyumumuzun son oturumu olan ve meslek örgütleri, sendikalar ve kamu örgütlerinin katılacağı, “Özelleştirmelerin Sonuçları ve Toplumsal Yansımaları” adlı oturumda, Ayla Yılmaz hanımefendi KİGEM adına konuşacak; yine DİSK, KESK, TTB ve TMMOB’nin temsilcileri bizlere görüşlerini sunacaklar.

Buyurun efendim.

AYLA YILMAZ (KİGEM) - Öncelikle herkese merhaba.

TMMOB’nin düzenlemiş olduğu Türkiye’de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumunun üçüncüsüne geldik. Bu son olsun diye düşünüyorum. Çünkü bugünkü Sempozyumda sunulan bildiriler de, izlediğim kadarıyla, saptamalardan daha çok, neler yapılması gerektiğine ilişkin kısa ve orta vadeli görüşleri içerdi. Bizim oturumumuzda ise özelleştirmelerin bugüne kadar yaşanan toplumsal sonuçlarını ve bu toplumsal sonuçlar içerisindeki aktörlerin neler yapıp neler yapmadığı, sonuca ne kadar etkili olup olmadığını biraz tartışmak istiyoruz. Ama ben, sözü Sinan hocamın bıraktığı yerden sürdürmek istiyorum.

KİGEM, Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi Vakfı, 1994 yılında vakıf statüsüne kavuştuğu zaman, bileşenleri içerisinde DİSK, HAK-İŞ, TMMOB, TÜRK-İŞ akademisyenler yer alıyordu.

Tabii, o dönemlerde özelleştirmeye karşı çok canlı bir hareket vardı. Özellikle sendikaların konunun ciddiyetini anlayanları işe daha sıkı sarılıyor, daha atak davranıyorlar ve hemen KİGEM’le bir şeyler yapabilmek için de birlikte olmaya başlamışlardı.

Şimdi, bugüne geldiğimizde özelleştirmenin sonuçlarını sonuçlarını değerlendir-
diğimizde konuya eksikleriyle de olsa en fazla sendikaların sahip çıktığını görü-
yoruz. Bunun başka eksik ve önemli bir ayağı da yaklaşık 20 yıldır parlamentoya
gelen siyasi partilerin hiçbirisinin özelleştirmeye karşı net bir tavrı olmadığıdır.
1994 yılında 4046 sayılı yasa görüşülürken CHP’nin görüşleri etkili oldu ama,
o da özelleştirmeye karşı değil, özelleştirmeyi düzenleyen yasanın özellikle çalış-
anlara ilişkin maddelerinin düzenlenmesiyle sınırlı kaldı. Tabii, konunun siyasi
ayağı çok önemliydi. Buna karşı olan sivil toplum kuruluşları, siyasi ayağının
eksikliği nedeniyle öne çıktılar ama yine de yatarsız kalındı.

Özelleştirme, 24 Ocak Kararları, 5 Nisan Kararları ardından hızla başlayınca,
bazı kesimler hazırlıksız yakalandı. Bazıları da önemsemedi.

Burada süremiz 15 dakika olduğu için, KİGEM’in neler yaptığı konusunda fazla
ayrıntılı açıklamalarda bulunamayacağım; ama özetle şunu söylemek istiyorum:
KİGEM, ilk kurulduğu yıllarda, KİT’lerin daha iyi nasıl yönetilebileceği, nasıl
bir model olması gerektiği, daha iyi çalışmasıyla nasıl bir sonuç alınabileceği
düşüncesiyle raporlar hazırlamak üzere kurulmuştu. Ama dediğim gibi, bu 24

Ocak ve 5 Nisan Kararlarının getirdiği hızlı gelişmeler birazcık KİGEM’in hukuki mücadelede öne çıkmasına neden oldu. Sendikalarla, diğer meslek kuruluşlarıyla birlikte, memur sendikalarıyla birlikte hukuki mücadele de başladı. Davaların açılma süreciydi bu.

Tabii, bu süreç içerisinde bazı şeyler tek taraflı yürümeye başladı. Nasıl tek taraflı yürüdü? Sendikaların kendi bünyesindeki işçileri özelleştirmenin ne olduğunu bilmiyorlardı. Bazı sendikaların üst yönetimleri, bu konuda yalnızca hukuki sürece sarılıp, KİGEM’le birlikte dava açmak, işi yalnızca hukuki boyutta yürütmekle sınırlı kaldılar. Ama onun dışında, eylemliliklerini sürdürenler de oldu, işi ciddiye alanlar da oldu.

Ama bu süreçte eksik kalan taraflar vardı ve o taraflar hiçbir zaman tamamlanamadı. Biraz önce söylediğim gibi, siyasi ayağı çok önemliydi, kamuoyunu bilgilendirmek açısından medya çok önemliydi. Medya bu konuda tek taraflı oldu; çünkü biliyorsunuz, medya yıllardır kamu hizmeti olmaktan çıkıp, holdinglerin kendi ticari ilişkilerini güçlendirmek adına kullandıkları bir araç durumunda. Bu yüzden de hiçbir zaman gerçeği kamuoyuna duyurmakta özgür olmadı. Çoğu özelleştirme haberleri basında yer almıyordu. Öyle olunca da tabii kamuoyu da bilgisiz kaldı bu konuda. Medya taraf oldu; bazı medya patronları özelleştirmelere müdahil oldular, katıldılar, bazı işletmeleri alanlar oldu. Bugün birçoğunu biliyorsunuz. O sayede zengin olan yeni medya patronları ortaya çıktı.

Dediğim gibi, halk bilgilendirilmediği için çok zayıf kaldı. Ben, eylemlerde genelde çok ortasında olmam, dışından izlemeye çalışırım; halkın, dışarıdan geçenlerin ne dediğini duymak için böyle yaparım. Çevreden geçenlerin ne dediklerini izlediğimde, “Canım, işçiler işlerini kaybediyorlar, işsiz kalacaklar, onun için bağıryorlar” diye söylediklerine çok şahit oldum. Özelleştirmenin sonuçta onları nereye götüreceğini, ondan ne kadar yara alacaklarını yıllar geçtikten sonra, ancak şimdilerde, şu 3-5 yıldır fark etmeye başladılar.

Özellikle burada DİSK temsilcisi arkadaşım var, onun da bu konuya açıklık getirmesini isterim; KİGEM’in kurucuları arasında DİSK de var. Ama DİSK, özelleştirme sonrasında o işyerlerinde örgütleyeceği düşüncesini taşıyordu. DİSK’in Genel-İş ve Birleşik Metal-İş sendikalarından başka özelleştirme konusuna yakın etkili olanı olmadı. Benim düşünceme göre, DİSK’in , özelleştirme sonrası o şirketlerde örgütlenme düşüncesi vardı. Ama asıl amaç, özelleştirme sonrası sendikaları uzaklaştırarak gücü zayıflatmak dı, yani sendikalardan kurtulmak. Şimdi bakıyoruz, özelleştirme sonrası kaç şirkette sendika var? Olanların da üye sayısı giderek azalmakta. Ben DİSK temsilcisi arkadaşımın DİSK’in özelleştirme konusundaki görüşlerine açıklık getirmesini rica ediyorum.

Diğer taraftan, meslek odaları açısından bakacak olursak; TMMOB, belli odalarının dışında, ciddi anlamda bu konuda özelleştirmenin karşısında olmayı çok canlı bir şekilde sürdürdü, KİGEM’le ortak birçok çalışmaları oldu. Hatta

raporlarımızın hemen hemen tamamında TMMOB temsilcisi olan odalardaki arkadaşlarımızın emekleri çok fazladır.

HAK-İŞ'i biliyorsunuz. HAK-İŞ, kendi siyasi görüşüne yakın olan bir parti iktidarda olduğu zaman özelleştirmeye hiçbir zaman karşı durmaz; kendi görüşündeki siyasi parti iktidardan düştükten sonra ortaya çıkar. Et-Balık Kurumu ve SEK'lerin satışında aynı tavrı izlemişti. Hatta öyle ki, orada bile tam net bir karşı duruş sergileyemedi; "Biz de satın alabiliriz" diye bir düşünceyle ortaya çıktı.

Ben, bu konulara neden biraz daha detaylı giriyorum? Çünkü bu Sempozyumumuzun bu konuda son olduğunu düşünerek bunları ifade etmek istiyorum.

Diğer taraftan, TÜRK-İŞ var. Kamuda en fazla örgütlü olan sendikaların olduğu konfederasyon TÜRK-İŞ. Bu konuyu ilk kez TÜRK-İŞ Başkanlar Kuruluna 1989 yılında taşıyan bir sendika başkanını, TÜRK-İŞ Başkanı rahmetli Şevket Yılmaz'ın, "Canım, sen de şimdi nereden çıkarıyorsun bu konuları ortaya?! Nereden çıktı özelleştirme?! Koskoca Sümerbank'ı mı özelleştirecekler, koskoca TÜPRAŞ'ı mı özelleştirecekler?!" diye Başkanlar Kurulunda tepki gösterdiğini bizzat o sendika başkanının ağzından duymuştum. Süreç içerisinde yarasına dokunan sendikalar birazcık daha işi sahiplenmeye başladılar. Tabii ki bunun içinde hiçbir zaman başından beri tavrını değiştirmeyen sendikalar da var. Örneğin bir Petrol-İş, ki zaten KİGEM'in kurucuları arasında yer alır. Hava-İş öyle, zamanında Liman-İş öyleydi, yine TEKSİF ve diğer sendikaların bazıları. Bunlar işi sahiplendiler. Ama diğerleri çok da fazla bu işi sahiplenmediler. Yani Konfederasyon olarak, topyekûn bir şekilde işi sahiplenmeyi beceremedi TÜRK-İŞ.

Size ufak bir anekdotumu aktarmak istiyorum.

PEKTİM'in özelleştirilmesine karşı Petrol-İş Sendikasının davası idari yargıda açılacağı zaman Bölge İdare Mahkemesinin önünde bir basın toplantısı yapılacaktı. Sendika Başkanı bana dedi ki, "Ayla hanım, üç-dört otobüs işçiyle birlikte geliyoruz." Ben de buradan hareketle basını biraz bilgilendirmeye çalışmış, "Çok canlı olacak, çok tepkili olacak" falan diye söylemiştim. Basından epey arkadaşımız da katıldı. TÜRK-İŞ'ten bir yönetici, bir sendikanın Ankara şube başkanı; yani toplansanız, TÜRK-İŞ adına oraya katılan sendikacı sayısı 8'i geçmedi. Benim de buna çok canım sıkıldı. Dedim ki TÜRK-İŞ yöneticisine, "Yahu, sizin sendikanızın şube başkanları ya da Ankara'daki üyeleri yok mu; niye çağırmadınız onları? Sonuçta hep birlikte ortak hareket edilmezse bundan sonuç alamazsınız." Nitekim de öyle oldu. Petrol-İş kendisi bağırdı, Hava-İş kendisi bağırdı, TEKSİF kendisi bağırdı, Liman-İş kendisi bağırdı. TÜRK-İŞ ne yaptı; salonunu açtı, basın toplantısı yaptırdı.

Bunlarla şunu ifade etmek istiyorum: Sizin karşınızdakiler gücünüzü bilirlerse ona göre hareket ederler. İktidarlar da bunu gördü ve emek kesiminin bu dağınıklığı, bir arada olamayışı onları cesaretlendirdi. Hatta Ankara'daki eylemlere gelen arkadaşların çoğu bu disiplinli yapıya bile katılmadan, bir saatliğine mitingde

olup, ondan sonra akraba ziyaretlerine bile gidip, akşam otobüs saatinde bir yerlerde buluştular, işin ciddiyetini çok fazla kavrayamadılar.

Şöyle bir örnek de vardı: Pendik Tersanesinin özelleştirilmesi sırasında işçilerle biz çok sık toplantılar yaptık. Bir İstanbul toplantısında, toplantı bittikten sonra işçilerle birlikte yürüyoruz. Onlara sordum; dedim ki, “Arkadaşlar, sizin iş güvenceniz olsaydı, sosyal güvenliğiniz sizin iş kaybınıza neden olmayacak biçimde düzenlenmiş olsaydı, buranın yöneticisinin özel mi, kamu mu olduğu sizi çok ilgilendirir miydi?” “Hayır” dediler, “Bizim için önemli olan iş.”

Tabii, onun ne demek olduğunu, o mülkiyet bilinci falan onlara verilmediği için, onlar onunla sınırlı kaldı. İşlerinde, “Özelleştirilsin” diyenler bile vardı. Nitekim, sonra ne oldu; özelleştirilen işletmelerdeki işçilerin tazminatları verildi ve hepsi kapının önüne konuldu.

Sinan hocamın dile getirdiği gibi, onların hepsi kalifiye insanlardı; o işletmede yıllarını vermiş, belki birkaç kuşak o fabrikaya emek vermiş insanlardı. Bunların hepsi ortada kaldılar ve sonuçta 57. Hükümet döneminde, Rahşan Ecevit Kararı diye anılan bir Bakanlar Kurulu kararıyla 1800 işçi özelleştirilmesi tamamlanmamış kamu işletmelerine gönderildiler. Diğerleri ise hepsi savruldu, göç başladı. Çünkü sendika falan zaten ilgilenmedi özelleştirme sonrasında. “Neden?” dersiniz; çünkü orada üyesi kalmadı. Özelleştirilen işletmelerin çoğu kapandığı için sendikalar şubelerini kapattılar. AĞAÇ-İŞ Sendikası o kadar üye kaybetti ki merkez yönetim sayısını bile küçülttü.

Bugün, özelleştirilen işletmelerin yüzde 80’i üretim dışı, üretimi sürdürmüyor. Üretmediği için de orada sendika yok ve işçi yok. İşçi ne yaptı; birkaç kuşaktır orada kamu işçisi olarak aile düzenini, sosyal statüsünü korurken, birdenbire boşlukta kaldı. Belki toprağa daha çok bağlı olanlar kendini bir parça kurtarabildi. Ama çoğu büyük şehirlere göç ettiler, ailecek çalışmaya başladılar; ikinci, üçüncü dereceden işlerde çalışmaya başladılar. Bir SEKA işçisi, oradaki meslek lisesinden mezun olan bir işçi olup da, Ankara’ya gelip ya da daha büyük bir kente gidip çok daha vasıfsız işlerde çalışan, eşi bir işte çalışmak zorunda kalan, belki çocukları çalışan ve eğitimlerini yarım bırakmak zorunda kalan çok işçiye şahit oldum.

Daha sonra AKP Hükümeti döneminde bir 4C Yasası çıkarıldı. Bu 4C Yasası çıkarıldığında, tam bir köle yasasıydı; ne sosyal güvenlikleri doğru düzgün, ne senelik izinleri doğru düzgün, ne de raporları düzgün. Senede 10 ay çalışıyorlar, iki ay ücret almadan işsiz olarak bekliyorlar. Tam bir sefil durum ve bugün hâlâ bu devam ediyor.

Şimdi, saptamayı bırakarak, birkaç cümleyle de özetlemek istiyorum. Bu konuda şöyle düşünmek gerektiğine inanıyorum: Artık herkes, bütün meslek kuruluşları, sendikalar, işçiler, konfederasyonlar, ciddi anlamda düşünüp, karar verip, ne yapılması gerekiyorsa bir an önce yapmalıdır.

Mustafa hocamın da değindiği gibi, özel sektörün iş hukuku konusunda devletin çıkardığı yasa hiçbir zaman işçi lehine olmadı bu ülkede, hep işveren lehine oldu. Bunun peşinden sendikalar koşmadılar, bunların kendi lehine dönmesini sağlamak için birtakım haklar koparamadılar, bazı olanakları sağlayamadılar. Bunların yapılması gerekiyor. Bugün gündemde şeker fabrikalarının özelleştirilmesi var. Bunların hepsinin bir geri planı var; genetiği değiştirilmiş ürünler bununla başlıyor. IMF niyet mektuplarında yer alan TEKEL gibi üst kurulların oluşturulması hep bunlarla birlikte ortaya çıkan şeyler. Bizim elimizden giden, kontrolümüzden çıkan kamu alanlarının hepsi özelleştirildi ve çoğu üretim dışı kaldığı için dışa bağımlı hale geldi. Yabancı sermaye, bugün ne şekilde geliyorsa kendi yasasını çıkararak geldiği için, burada istediği gibi at oynatıyor ve kaç yıl sonra gideceğini, ne şekilde gideceğini de bilmek çok da zor değil.

Sanırım biraz uzattım, konuşmamı burada keseyim. Oturum başkanı olarak bu kadar söz yeter temsilci olan diğer arkadaşlarıma söz vereceğim. Hepinize teşekkür ediyorum

Teşekkür ederim.

SUNUCU- Evet, şimdi söz sırası DİSK'ten arkadaşımız Erhan Bilgin'de.

Buyurun.

ERHAN BİLGİN (DİSK)- Değerli konuklar, değerli arkadaşlar; hepinizi şahsım ve DİSK adına selamlıyorum.

Bu son oturumu sabırla dinleme zahmetine katlanan bütün konuklara bir kez daha teşekkür ediyorum. Bu arada TMMOB'ye ve yöneticilerine, böylesine önemli bir konuyu sürüklü olarak organize ettikleri içinde teşekkürlerimizi sunmayı görev biliyorum.

Özelleştirme ekseninde geleceğe nasıl bakabiliriz? Krizin yol açtığı altüst oluş içerisinde, krizin de etkilerini dikkate alarak geleceğe bakabilir miyiz; nasıl bakabiliriz, geleceği nasıl kazanabiliriz, nasıl örgütlenebiliriz? Geçmişten dersler çıkartarak geleceğe bir bütünlük içerisinde gelecek için bir perspektif sunmak istiyorum.

Yalnız, KİGEM temsilcisi hanımefendinin “DİSK temsilcisi arkadaşımız açıklık getirsin” demesini yadırgadığımı da belirtmek isterim. Çünkü KİGEM temsilcisi arkadaşımız Ayla Yılmaz hanımefendi çok iyi bilir ki, KİGEM'in kurulduğu dönemde ben Petrol-İş'te iktisatçı olarak çalışıyordum ve o dönemdeki çalışmalarımın büyük bir kısmını özelleştirmeye her bakımdan karşı çıkmak üzerine gerçekleştirdim; bazen Rekabet Kurumuna sunulan dilekçelerde, bazen raporlarda, bazen toplantılarda bunları kendilerine illettim. Sendikalarda aldığım görevi DİSK'te sürdürüyorum; hal böyleyken, sayın DİSK temsilcisinin, “Buna açıklık getirsin” demesini anlamış değilim.

AYLA YILMAZ- Şöyle bir parantez açayım: Şahsınızla ilgili değil, kurumsal olarak söylüyorum. Çünkü ben sizi çok önceden tanıyorum.

ERHAN BİLGİN- Anlıyorum.

DİSK her zaman özelleştirmelere karşı kesin bir tutum almıştır ve DİSK özelleştirmenin işçi sınıfına yönelik bir saldırı olduğunun bilincinde olmuştur. DİSK yöneticileri özelleştirmeye karşı her platformda yer almışlardır. Özelleştirmenin olumsuzluklarını açık biçimde ortaya koymuşlar, mücadelelere destek vermişlerdir. DİSK belgelerinde gerekli açıklamalar, raporlar, tutumlar vardır.

Sabahtan beri bu panelleri dikkatle izliyorum; özelleştirmelerde bizim ve işçi hareketinin öncülerinin yapamadığı şeylerden birisi de polemik ve eleştiriydi, işçi sınıfının bilincini bulandıranlara karşı tutum almaktı. Bugün burada biraz onu yapmak istiyordum; fakat konuşmacıların, burada tebliğ sunan arkadaşlarımızın çoğu burada yok maalesef. Bu yüzden tartışma yerine özelleştirmenin başlangıcından bugüne işçi sınıfının ihtiyaçları çerçevesinde bir değerlendirme yaparak bu polemik noktalarını ortaya koyabiliriz.. Bunu çok önemli buluyorum; çünkü ilk fiili özelleştirmenin üzerinden 24 yıl geçti ve hiçbir şey olmamış gibi davranıyoruz.

Sanki “Bir özelleştirmeci kesim vardı. Bu, sermayenin bir fraksiyonu ya da devlet aygıtının bir parçasıydı: Bunun karşısında da özelleştirmeye karşı çıkanlar vardı” gibi düşünülüyor. Durumun tam böyle olmadığını düşünüyorum. İşte bugün şeker fabrikalarının özelleştirilmesiyle karşı karşıyayız. Kesinlikle özelleştirilmemeli; özelleştirilmesine kesinlikle engel olunmalı. ama biraz da eleştirel bakmak lazım. Fakat bazı olguları hatırlamak gerekir. Benim de katıldığım resmi TÜRK-İŞ toplantılarında, o zamanki Şeker-İş delegasyonu, maalesef, özelleştirmeyi destekliyordu. “Özelleştirmelere ses çıkarmazken bugün neden karşı çıkıyorsunuz,; hesap vermelisiniz” değil derdim. Çünkü özelleştirmelerin en temel sıkıntısı buydu, ateş düştüğü yeri yakıyordu. Hangi işletme veya sendika özelleştirmeye maruz kaldıysa canı yanıyor ve harekete geçiyordu. Mücadele genelleşip, sendikaların ve işçi sınıfının birleşik mücadelesi haline gelemiyordu. Böylece “özelleştirme karşıtlığı” işçi sınıfının ve sendikaların kıdem tazminatı gibi ortak bir mücadele zemini haline gelemedi. Gelemeyince özelleştirmelere karşı başarı kazanılması imkanı pek de kalmamıştı.

Bunu KİGEM de aşamadı, olayı hukuk meselesine sıkıştırdığı için, darlaştırdığı için; d sendikalar da aşamadı. Bugün bile bu temel sorunun tam olarak, bütünsel olarak ve 25 yıllık saldırının bir hafıza boyutunda irdelenip ortaya konulduğunu, diyalektik altüst oluşlar içinde bir sentezin yapıldığını hâlâ göremiyoruz. Hala “niye özelleştiriyorlar ve neden özelleştirmeye karşıyız” sorularının belirlediği çerçeve aşılmış değildir.

Ben, konuşmamı üç bölümden oluşturdum.

Birincisi, bu özelleştirme neydi; 25 yılda işçiler ve sendikalar açısından ne oldu? Sorusuna cevap vermeye çalışacağım.

İkincisi, 2008-2009 krizinde ve kamu müdahalesi kavramı kısmen popüler hale geldi. Bugün “kamu müdahalesi, kamuculuk” işçi sınıfının ihtiyaçlarına cevap verebilir mi? Kısaca buna değineceğim.

Ve nihayet üçüncü bölümde işçi sınıfının ve sendikaların günümüzdeki ihtiyaçlarına, taleplerine ve geleceği kazanmak için bu taleplerin nasıl şekillenmesi gerektiğine, bu taleplerin arka planına bakmaya çalışacağım.

Ünlü iktisatçı Ernest Mandel, bir yerde şöyle der: “Tarihte hiçbir şey boşuna olmaz. Uzun vadede olumlu sonuç yaratmadan kalan hiçbir tarihsel çaba yoktur.”

Özelleştirme mevzuunu da aynen böyle görüyorum. 25 yıllık özelleştirme saldırısı, sendikal örgütlenmenin çok ciddi ölçüde daralmasına neden olmuştur, ekonomik ve sosyal kazanımlar ciddi ölçüde erozyona uğratılmıştır. Esnek istihdamın ilk örnekleri özelleştirmelerle mümkün olmuştur... Ama Özelleştirmeye karşı işçi sınıfı işyeriyle, sendikanın bazı şubesiyle sınırlı da olsa çok önemli mücadele yükseltmiştir. Bu tek tek mücadelelerin çok önemli dersleri vardır. Bu dersler mücadeleye katılan işçilerin ve sendikaların hafızasında yer etmiştir, mücadelelenin birleşik bir hal almaması nedeniyle bu hafıza işçi sınıfının ortak bir ürünü değildir henüz. Ama Mandel’in dediği gibi uzun vadede işçi sınıfı mücadelesinde muhakkak olumlu sonuçların doğmasına çok önemli katkılar yapacaktır.

Şu özelleştirmenin çok önemli belirleyici önemdeki boyutunu belirtmek istiyorum; özelleştirme, yerli ve uluslararası sermayenin işçi sınıfına son yüzyılda yaptığı en büyük taarruzlardan birisidir. Dikkatinizi çekerim, kamu kurumlarına, kamu işletmelerine yapılan saldırı demiyorum; işçi sınıfına yapılan en sistemli, en organize saldırıdan söz ediyorum. Tabii, bu saldırı muazzam gedikler açmasaydı, bugün işçi sınıfının, sendikaların, toplumsal örgütlenmelerin, öğrenci hareketinin konumu çok farklı olurdu. Ama her şeye rağmen, bu 25 yılda özelleştirmeye karşı sendika ve işçi sınıfı mücadelesi şu veya bu şekilde sürdü; ateş düştüğü yeri yaktı, yakmadı, bütünsel davrandı davranmadı, fabrika düzeyinde kaldı, bölge düzeyinde kaldı, ama devam etti.

Aslında çok önemli deneyler var, çok önemli bir birikim var. Bana kalırsa, günün görevi şu: Elde edilen dersleri, işçi sınıfının mücadele etme yeteneğini ve kapasitesini, bütün bunları bugüne enerji olarak aktarabilir miyiz; buna olumlu yanıt verebilir miyiz?

Türkiye’de, maalesef, özelleştirme taarruzunda projektörler hep özelleştirilmesi düşünülen işletmelerin bizi kimliğine tutuldu. Bunu basın yaptı, akademisyenler ve iktisatçıların çoğu böyle davrandı, hatta sendikalar da böyle yaptı. Bugün de yapıldı bu. İşletmenin kârları, bilançoları, arazileri; sürekli

bunlar öne çıkarıldı. Bu yüzden de özelleştirmenin dolaysız olarak, açık ve net bir şekilde işçi sınıfına saldırı olduğu, daha doğrusu saldırı biçimlerinden birisi olduğu o süreç içerisinde maalesef tam olarak kavranılamadı, anlatılamadı, işçi sınıfı ve sendikalar bunu sahiplenemedi.

İşçi sınıfı ve sendikalar başlangıçta refleksif olarak bu saldırının bizatihi sendikal örgütlenmeye ve sosyal kazanımlara yönelik olduğunu fark etmişlerdi. Özelleştirme saldırısına bu gerçekliklerden hareketle karşı koyma eğilimi hiç de zayıf değildi. Ama daha sonra işçiler ve sendikalar bambaşka savunma mekanizmaları geliştirdiler. Tabii bu mekanizmaların oluşmasında özelleştirmeyi hararetle savunan sermayenin, toplum üzerinde özelleştirme konusunda ideolojik hegemonya olarak kurmasının etkisi büyüktür. Sermayenin ideolojik söyleminin temelinde “KİT”lerin ekonominin kamburu olduğu, işçilerin verimsiz çalıştıkları, işletme zarar ederken hak etmedikleri yüksek ücrete ve sosyal kazanımlara sahip oldukları, özelleştirme sonrası ekonominin gelirinin ve toplumun refahının artacağı vb vb” gibi görüşler vardı.

Bu görüşlerden işçi sınıfını ve sendikaların etkilenmediğini söylemek mümkün değildir. Bilhassa işçi sınıfının kadrosuz, güvencesiz, taşeron, sigortasız ve geçici çalışan kesimleri ve kamu emekçileri (memurlar) içinde özelleştirmeye taraftar bulmak çok zor değildi. Hatta Hükümetler tarafından stratejik iş veya işletme olarak tanımlanan işyerlerinde de kendilerine uğramadığı sürece özelleştirmeye karşı ciddi tepkiler verilmemiştir.

Bugüne gelirsek gündemde Şeker Fabrikalarının özelleştirilmesi var; örneğin, bugün şeker işçileri, “Şeker vatandır, satılamaz” diyorlar da “sendikal örgütlenmemizi zayıflatmayız, sosyal kazanımlarımızı geriletmeyiz, esnek istihdama izin vermeyiz” diye öne çıkmıyorlar. İşçi sınıfı, çok basit taleplerle yola çıkmayı unuttu.

25 yıllık mücadelede “Özelleştirmeye hayır, istemiyoruz. Gerekirse burada işçi denetimini, sendika denetimini hayata geçireceğiz” gibi talepler çok sınırlı olarak ifade edilmiştir. 1998 ve 2005’de arasında SEKA’da, kısmen TÜPRAŞ’da, PETKİM’de çok sınırlı bir şekilde gündeme geldi.

Bakınız, bu noktadan esneklik meselesine doğru kısa bir gezinti yapmak istiyorum. Daha üç ay önce işçi sınıfının tarihi kazanımlarına açık bir saldırı olan yönelik 5920 sayılı bir yasa çıktı; Özel İstihdam Büroları Yasası. Yani kiralık işçilik düzenlemesi. Detaylarına girmek istemiyorum, Cumhurbaşkanı bu yasayı veto etti.

“Bu noktanın özelleştirmeyle ilgisi var mı?” diye soruyor olabilirsiniz. Var, çok yakından bir ilgisi var, dolaysız bir ilgisi var. Tabii, meseleyi emek, işçi sınıfı ve sendika konsepti açısından ele alanlar için var. Özelleştirme taarruzu devam ederken, bu taarruzu kolaylaştırmak için devletin resmi bir politikası oluştu. 1988 durgunluğundan sonra, tam o durgunluktan sonra, 1989’da işçi hareketi yükseldi.

Biliyorsunuz, o bereketli dönemin çok olumlu sonuçları oldu. Bir defa, KESK o bahar eylemleri sürecinde mayalandı, iki yıl sonra da DİSK'in açılmasının, yeniden meşrulaşmasının imkanları doğdu, öğrenci hareketi yükseldi vesaire.

1988 yılından itibaren KİT'lerde resmi bir devlet politikası hayata geçirilmeye başlandı. Devlet, bu taşeronlaştırmanın, esnek istihdamın ilk biçimini, o zaman resmi olarak ANAP eliyle hayata geçirdi. Taşeronlaştırma özelde değil, kamuda başladı. İşçi sınıfının direncini kırmak için. Bu, özelleştirmenin asıl amacını da doğrulayan bir olgu; işçi sınıfının direncini kırmak. Çünkü bu kırılmadan özelleştirmeler tam olarak yapılamazdı. Şunu unutmamak lazım: sermayenin taarruzu diyoruz; ama sermaye de sermaye birikimi sağlayan bir kapitalist rejim içerisinde kendisiyle rekabet içerisinde. O bakımdan, en önemli ortak payda mülkiyet hakkıysa, mülkiyetin güvence altına alınmasıysa; ikinci önemli nokta da, işçi sınıfına karşı ortak bir setin çekilmesi. Yani iş hukukunun, çalışma ilişkilerinin, kazanımların en alt noktada eşitlenmesi. Kamu işletmeleri bu en altta eşitlemenin, önündeki en büyük, en ciddi ve en riskli engeliydi. Çünkü sendikaların en örgütlü olduğu işyerleri bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kamuya aitti.

İşçi sınıfı ve sendikalar işte bu asıl amacı görerek bunu aşacak bir mücadele hattı öremediler. Öremeyince de zamana yayılsa da özelleştirmeler büyük ölçüde tamamlanmış oldu. Kamu kuruluşlarının çok önemli bir kısmı da kapatıldı.

Bugün hâlâ kamuda ücretler, kamuda ortalama sanayi işçisi ücretleri, özel sektörden yüzde 20 civarında daha yüksek. Eğer bunu çalışma saatine bölersek -çünkü kamuda çalışma saati daha düşük; yasal süre olan 45 saatin üzerinde çalışıyorsanız mesai alıyorsunuz- özel sektöre göre bu fark üçte bire de çıkıyor.

Özelleştirmeyi eğer bu kurgu içerisinde tarif edemezsek ve ondan sonra sermayenin kendi rekabeti ve birikimi için şu veya bu işletmeye göz koyduğunu kabul etmezsek; yani bu göz koymanın önce işçi sınıfının haklarını paralyze etmenin bağımlı değişkeni olduğunu kabul etmezsek, benimsemezsek, işte sınıf ve sendikal mücadele böylesine dar bir alanda kalır, kalmasına katkı sunmuş oluruz diye düşünüyorum.

Ben, bu kısım üzerinde fazla durmadan, bir tablo göstererek ikinci kısma geçeceğim.

Gördüğünüz gibi, 1980'lere gittiğimizde, 1980'lerin başında toplu sözleşmeye dahil olan kişi sayısı 1 milyon küsur. 1 milyondan daha fazla, 1 milyon 400 bin civarı. Bugün geldiğimiz noktada sayı 672 bin. Kamu da 398 bin civarında sendikalı var. Yani Ayla hanımın söylediği, "Özelleştirme işsizliğe yol açmadı" sözü pek doğru değil. "Onlar, 657 sayılı Yasanın 4C Bendiyle plase edildiler, yerleştirildiler" dedi; ama onlar çok az. Özelleştirme sosyal yardım zammını çok az insan aldı. 1 milyondan fazla işçi tasfiye edildi. Bunlar örgütlü işçi. Yani Türkiye'nin en dinamik işçileri; bir miting yapalım dediğimizde, ilk elde

miting alanına gelecek, bağırarak, slogan atacak, hükümet devirecek olanlar. Unutmayalım, 5 Nisan Kararları çerçevesinde, 1995 yılında Çiller Hükümetini devirdi bu işçi sınıfı. Hiç unutmayalım bunu! 5 Nisan Kararlarını akamete uğratan olgu, KİT’lerin satılmasının veya özelleştirmelerin durdurulmasıdır. Şimdi 400 bin işçi nerede, 1 milyon işçi nerede; bugün örgütlenmesi zayıflamış işçi sınıfı nerede? Örgütlenmesi bu kadar zayıflamış, işçi sınıfının örgütlenmesinin zayıfladığı koşullarda özelleştirmeler tamamlamak tabii ki kolaylaşmıştır. Ve işçi sınıfının genel çıkarlarını zedelemek, ücretlerini düşürmek, çalışma koşullarını ağırlaştırmak, sosyal haklarını ortadan kaldırmak ve esnek istihdam biçimlerini hayata geçirmek hiç de zor olmamıştır.

Zaman darlığından dolayı İkinci kısmı atlıyorum; yani kamu müdahalesinin imkanlarını fazla tartışmadan üçüncü bölüme geleceğim: Nasıl bir çıkış bulunabilir? Bu soru üzerinde yoğunlaşmak istiyorum. Tabii, vakit yeterse

Muhakkak ki, kamulaştırma, kamu müdahalesi bir reform. En kötü kamu tekeli, en iyi özel tekelden daha iyi; bunu tartışmıyoruz. Bu geçmemiz gereken bir nokta, bunu aşılmış bir nokta olarak kabul etmemiz lazım. Gelgelim, 2010’larda emek boyutu olmayan bir kamulaştırma talebi, ayakları havada kalan, işçi sınıfına ve sendikalar hiçbir şey vaat etmeyen, daha doğrusu etme yeteneğine sahip olmayan bir öneridir.

İşin kötüsü, geçmişle tam hesaplaşmadan, hafızayı yenilemeden, hataları ortaya koymadan ortaya çıkan bir taleptir bu. Bu çerçevede esnek istihdam meselesini külliye reddederek, bunu gerileterek ve aynı zamanda sosyal güvenlik, sosyal sigortalar meselesini kapsayan, eğitim reformunu kapsayan yani parasız eğitim imkanını yeniden yaratan gerçek bir sosyal programın izlerini taşıyan bir emek programı çerçevesinde bir kamulaştırma talebiyle, özelleştirmeye karşı mücadele çok daha anlamlı olur.

Burada çok daha önemli bir nokta, sendikal denetimdir. Sendikal denetimi işin içine katmak lazım. Oscar Lafontaine, Alman Sol Partisinin tarihsel lideri, bir şey iddia etti; dedi ki, “Biz işçi sınıfı olarak, krizde bedel ödedik. Bu bedelin karşılığı olarak sizler yönetimde bize yer açacaksınız, istediğiniz kararları alamazsınız.” İLO, son 4-5 yıldır, sendikal denetim, işyerlerinde sendikal hak ve özgürlüklerin önündeki engellerin gerçekten kaldırılarak, insana yaraşır iş bayrağını yükseltiyor. Bu kadar muazzam servet, bu kadar muazzam sömürü, bu kadar muazzam kâr; ama sonuç, muazzam bir çöküş, belirsizlik. Dolayısıyla, insana yaraşır iş kavramı, tatil hakkını içeren, daha az çalışmayı içeren bir şey.

Mesela DİSK bir çalışma yaptı. Kayıtlı sektörlerde ücretlilerin üçte biri sigortasız çalışıyor. Bunların çalışma saatlerindeki bir saatlik indirim eşittir 126 bin yeni iş. Evet, kayıt dışı sektörde, normal sektörde çalışma saatlerinin indirilmesi. Bir sosyal program çerçevesinde, yani emeğin haklarının, emeğin talebinin, işçi sınıfının ihtiyaçlarının önde olduğu bir kamu ekonomi programı tasarlamak

zorundayız. Kriz döneminde eğer böyle bir şey yapılamazsa -AKP'ye karşı toplumsal muhalefet zaten çok az- gerçek gündem belirlenemez.

SALONDAN- Ücretlerin azaltılmaması koşuluyla.

ERHAN BİLGİN- Tabii ki ücretler azaltılmayacak. Daha doğrusu artık orada da saat bazında ücret hesabına geçmemiz lazım. makine işçisine, Bu emek programı, sosyal program öne geçtiği anda emek çalışanların ortak paydası olacaktır, ortak aksı olacaktır ve işçinin işçiyle rekabetini sınırlayan bir öge olacaktır diye düşünüyorum.

Sabrınız için çok teşekkürler.

SUNUCU- Erhan beye teşekkür ediyoruz.

KESK adına Erdal bey görüş bildirecek.

ERDAL APAÇIK (KESK)- Merhabalar, Hepinizi KESK adına saygıyla selamlıyorum.

Şimdi Özelleştirme sempozyumunun 3. sü yapılmaktadır. Özelleştirme Sempozyumlarının ilki 2005 yılında yapıldı.

Bu sempozyumun hazırlıklarına 2004 yılında başlanılmıştı. 2004 yılı, Ülkemizde Özelleştirme uygulamalarının başlangıcı olan 1984 yılının 20. yılıydı. Bu yirmi yıl içinde yapılan özelleştirme saldırılarını yeniden bilince çıkarmak üzere yapılanların bir dökümü yapmanın yanı sıra özelleştirmelere karşı çıkışın olanaklarını tartışmak, emek yanlısı örgütlerin bu konudaki gündemlerini meşgul etmek hedeflenmişti.

Şimdi 3.sü düzenlenmekte olan özelleştirme sempozyumu yapılmaktadır. Demek ki özelleştirmelerin başlangıcından bu yana 25 yıl geçmiş durumda. Özelleştirmeler halen gündemimizde. Özelleştirme saldırıları enerjiden ulaşma, eğitimden sağlığa, temel yaşamımızın vazgeçilmezi suya kadar hayatımızın her alanını kuşatmaktadır. AKP hükümetinin stratejik planlarında, orta vadeli programlarında özelleştirme saldırılarının genişleyerek sürdürüleceği de görülmektedir. Biliyorsunuz, şeker fabrikalarının özelleştirilmesi, şu an ilan edilmiş olan 27 HES'in satış ilanı, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarının gün be gün piyasalaştırılması da tanık olmaktadır.

Her şeyin alınır-satılır birer mal olarak algılandığı, Sunulan hizmetlere paran kadar sahip olunacağı bir sitemi dayatan vahşi kapitalist ilişkileri reddetmek anlamında özelleştirme konusu emek ve demokrasi güçlerinin gündemini meşgul edecektir. Etmelidir.

Evet, 1984 yılında özelleştirme konulu yasalar çıkmaya başladı. Hatırlarsınız,

önce seçim propagandalarında “köprüyü satarım/sattırmam” şeklinde konuşulmaya başlanmıştı. Ardından 1984 yılında çıkarılan 2983, 3096 sayılı yasalar ile fiilen özelleştirme uygulamalarına başlanmış oldu. Geçtiğimiz bunca yıl boyunca, onlarca ve belki de yüzlerce yasa ve yönetmeliklerle özelleştirme uygulamalarına tanık olduk. İşte Yap-İşlet uygulamaları, Yap-İşlet-Devret uygulamaları, İşletme Hakkı Devirleri, Mülkiyet Devirleri, Hisse satışıyla özelleştirme, Dışarıya iş yaptırma biçimiyle alt işverene iş yaptırma suretiyle yapılan özelleştirmeler. 4046 sayılı yasalar, 4628 sayılı yasalar... Anayasaya eklenen Tahkim gibi Özelleştirme saldırıları sürdürüldü. Burada üzerinde durulması gereken konu, tüm bunlar sadece AKP hükümetlerinin değil 25 yıl boyunca iktidarda olan hükümetlerin tamamı özelleştirme uygulamalarının failleri olduğudur. Çünkü özelleştirme programları İMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar aracılığıyla sürdürülen çok uluslu kapitalizmin yapısal dönüşümlerinin temel birer aracıdır. Bugüne kadar iktidara gelen hükümetler de haktan yana programlar oluşturmak yerine İMF programlarını hayata geçirmişlerdir.

Sevgili Arkadaşlar

1984 yılından önce, yeni liberal politikaların başlangıcı olarak ülkemizde 24 Ocak 1980 kararları alınmıştır. 1980 darbesiyle oluşturulan baskıcı-faşizan uygulamalar ile 24 Ocak kararları hayata geçirilmiştir.

Aslında bütün bunların ana nedeni “Serbest Piyasa Kapitalizminin hemen hemen her ülkeye yayılması demek olan küreselleşme ve onun ideolojisi olan neoliberal politikalar. Şimdi bunlar hakkında kısaca durmak istiyorum.

Küreselleşme

1970’lerden başlayarak sermaye (petrol krizinin de desteklemiş olduğu), önce merkez ülkelerde sonra dünya çapında bir aşırı üretim/talep yetersizliği kriziyle karşı karşıya kaldı. Sermaye açısından, bu krize cevap olacak yeni yatırım alanları açılmalı, eksik tüketim sorunu talep yaratılarak, bu sırada finansal alana kaçarak/sığınarak aşılmalıydı. Bunların gerçekleşebilmesi için, sermayenin egemen örgütlenme biçimi yıkılmalı ve yeniden kurulmalıydı. 1980’lerde başlayan bu dönüşümler, 1990’larda küreselleşme ve teknolojik devrim kavramlarıyla ifade edilerek hızlandılar. Rekabetin yaratılması ya da verimsiz kamu işletmelerinin halkın sırtına yük olmaktan kurtarılması aldatmacalarıyla, hızla devreye sokulan ekonominin serbestleştirilmesi, devletin küçülmesi ve özelleştirme uygulamaları, aslında krize girmiş olan sermayenin üretim maliyetlerinde tasarruf sağlamak ve satışlarını arttırmak amacıyla ürün ve faktör piyasalarını genişletme çabalarından başka bir şey değildi.

Devlet anlayışında da değişiklikler oluştu. 1970’li yıllarda dünyada kabaca üç ayrı devlet biçimi görülmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde görülen refah/sosyal devlet, doğu bloku ülkelerinde görülen planlamacı devlet ve çevre ülkelerde gelişen ulusal kalkınmacı devlet.

Küreselleşmeyle birlikte bu devlet biçimleri aşındırıldı. Reagan Teacher gibi sağ muhafazakar politikacılar aracılığıyla sosyal devlet kazanımları yok edilmeye başlandı. Sermayenin uluslar arası hareketliliği ile üçüncü dünya ülkelerinin ulusal kalkınmacı devlet ideallerine son verildi. Ve nihayet 1990'ların başında reel sosyalist sistemlerin iflasıyla küreselleşme zaferini ilan etmiştir.

Neoliberalizm:

1-Liberizasyon/ serbestleştirme: sermayenin hareketini engelleyen/ kapitalist sömürüyü sınırlayan engelleri ortadan kaldırma.. Sermaye hiçbir engelle karşılaşmadan istediği gibi hareket etme serbestliği... İşçileri koruyan sosyal politika mevzularından uzak olmak...

2-Deregülasyon: sermaye lehine olmayan düzenlemelerin/kurumların kaldırılması için sermaye lehine düzenleme yapılmasıdır. Düzensizleştirme, aynı zamanda sermaye lehine yeniden düzenleme demektir. deregülasyon: refah devleti döneminde, devletin toplumun daha geniş kesimleri yararına ekonomiye yaptığı müdahalelere son verilmesi olarak tanımlamak daha doğrudur.

3-Privatizasyon/Özelleştirme:

Bugün tartıştığımız konu . Bu konuda bilinç karmaşasının giderilmesi için temel olacak görüşün, bugün yaşanan özelleştirme saldırılarının kapitalizmin bütüncül bir saldırısı olduğu gerçeğidir. Zaten, Kapitalizmin kamuya ait zenginliğin özel şahıslar tarafından el konulmasına yağmalanmasına dair bir sistemdir. ...

Özelleştirmelere karşı çıkışın kıymet-i harbiyesinin olabilmesi için bütün olarak kapitalizm eleştirisine eşlik etmelidir.

Devlet kapitalist oldukça, özelleştirmeler de devletleştirmeler de sermayenin kârını arttırma aracı olacaktır.

Durum böyledir ama nedense devletleştirmeler “ilerici”, “halkçı” gibi bir algı yanılsaması oluşturulmuştur. Burada referans alınması gereken nokta, yapılan uygulamaların (özelleştirme, devletleştirme) hangi sınıfın çıkarına olduğudur.Devletleştirmeler zararın sosyalleşmesi, Özelleştirmeler ise kârın özelleşmesidir.

Değerli Arkadaşlarım, Kamu kavramının ikili bir anlam içeriği bulunmaktadır. Bir yanıla Kamu-devlet içeriği ile kullanılmaktadır. Devletin sosyal yönü ve baskı yönü bulunmaktadır. Neoliberal politikalar ile devletin sosyal tasfiye edilmiştir.

Kamu'nun bir diğer anlamı biz, yani herkeştir.

Kamusal alanın daraltılması, içinin boşaltılması sonucu geriye devletin temel egemenlik hizmeti (sopası) kalmaktadır.

Kamu hizmetleri emekçi sınıfın bir kazanımıdır. Hem insanlarda vergi toplayıp hem de kamu hizmetlerini özelleştirmek yurttaş kavramının içini boşaltmaktır.

Kamu hizmetlerinde elini çekmiş, sadece sermayenin tek yanlı çıkarına hizmet eden bir şey değildir. Böyle bir devletin de asgari meşruiyetinin olması mümkün değildir.

Sevgili Arkadaşlar

Sermayenin sınırsız hareketliliğini ifade eden kapitalist küreselleşme çağında, sermaye, yaşamın bütün alanlarında egemenleşiyor. Neoliberal dünya düzeni çalışan geniş kesimler aleyhine işlemekte, kamu yatırımlarının azaldığı ve devreden çıkarıldığı, stratejik sanayi işletmelerinin haraç mezat satıldığı veya yerli-yabancı sermayeye peşkeş çekildiği ve kayıtsız işgücüyle birlikte artan işsiz sayısı sendikaları da işlevsiz hale getirmektedir.

Biliyorsunuz tüm bu kötülüklerin kaynağı olarak gösterilen DB ve İMF yetkililerinin son İstanbul Toplantısı’nda söylediklerini de yeniden hatırlamalıyız.

Dünya Bankası Başkanı, önümüzdeki yıl içerisinde 59 milyon insanın işsiz kalacağını ifade etti. IMF Başkanı ise söyledikleridir. O da dedi ki, “Önümüzdeki yıl 50 bin bebek ölecek.”

Evet arkadaşlar tüm bu yıkımın özneleri, sanki sorumlu başkalarıymış gibi tespitler yapabiliyorlar. Bir kez daha vurgulamak gerekir ki; Dünyadaki bu olumsuz tablonun oluşmasının temel müsebbibi kapitalizm ve örgütleridir. Yaşanan kriz basit bir iktisadi kriz değildir. Bu, artık tarihsel misyonunu tamamlamış bir üretim ve toplumsal sistemin, yani kapitalizmin bütüncül bir krizidir ve yakın bir gelecekte derinleşmiş toplumsal krizlerle daha büyük yıkım ve acılara yol açması muhtemeldir.

Bu nedenle, sermaye yanlısı politikalar da ısrar edilemez. Bu politikalar, bugün olduğu kadar gelecekte de birer uygarlık suçu oluşturacaklardır.

AKP hükümeti, IMF ile ister anlaşsın, ister anlaşmasın, uyguladığı ekonomi politikaları IMF programının ta kendisidir. Ülkemiz yoksul insanlarını iyi bir gelecek beklememektedir.

Evet sevgili arkadaşlar, Özelleştirme saldırılarının sermayenin bütüncül saldırısı olduğunu söylemiştik. Bu sempozyumda kayıt altına alınması amacıyla, örnek olsun diye elektrik sektöründe yapılmış olan birtakım dönüşümler karşılığı alınan kredileri bilgilerinize sunmak istiyorum:

-Türkiye’nin 1980- 1984 yılları arasında Dünya Bankası tarafından verilen toplam 1.6 milyar dolar tutarındaki beş paket Yapısal Uyum Kredisi vermiştir.

İkinci yapısal kredide “özellikle petrol ürünlerinin uluslararası piyasa fiyatlarına göre karşılaştırılabilir düzeylerde fiyatlandırılması konusu olmak üzere enerji politikalarının yeterliliği” sayılmaktadır.

Beşinci Yapısal Uyum Kredisinin aynı bölümünde ise “Enerji Faaliyet Planının hazırlanmasında yeterli gelişmenin sağlanması” ibaresi yer almıştır. Beş paket

Yapısal Uyum Kredisinden sonra antlaşmaların adları da değiştiğini görürüz.

-13 Eylül 1991 tarihli TEK'in Yeniden Yapılanma Proje antlaşması, 14.1.1992 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilen 300 milyon dolar tutarındaki kredidir. (T.C. Resmi Gazete, 24 Şubat 1992, Sayı: 21152)

-5 Mayıs 1994 tarihli antlaşma, 17.6.1994 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilen 100 milyon dolar tutarındaki kredidir. (T.C. Resmi Gazete, 3.7.1994, Sayı: 21979)

Borçluya belirlenen Program'ın doğrultusunda özelleştirmenin alt yapısını oluşturmak.

-5 Temmuz 1995 tarihli TEAŞ ve TEDAŞ'ın Yeniden Yapılanma Proje antlaşması, 1.9.1995 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilen 300 milyon dolar tutarındaki kredidir. (T.C. Resmi Gazete, 28 Eylül 1995, Sayı: 22418)

-25 .6. 1998 tarihli antlaşma, 15.7.1998 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilen 300 milyon dolar tutarındaki kredidir. (T.C. Resmi Gazete, 1.8.1998, Sayı: 23420)

Banka'nın kabul edeceği göstergelere uygun olarak Projenin yürütülmesi ve hedeflere ulaşması hususlarının sürekli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesini mümkün kılacak politika ve prosedürler oluşturacaktır.(Bölüm 3.06)

-25 Haziran 1998 tarihli TEAŞ İkraz Antlaşması, 11.8.1998 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilen 270 milyon dolar tutarındaki kredidir. (T.C. Resmi Gazete, 10.9.1998, Sayı: 23459)

-Dünya Bankası'ndan alınan PFPSAL kredileri ile de; Sözleşme Sistemine Geçiş- Norm Kadro, Performans ücret değerlendirmesi (13. Niyet Mektubu), Esnek Çalışma (taşeronlaşma),

Toplam Kalite Yönetimi için 1 milyon 300 bin dolar kredi verilmiştir.. (13.07.2002 Resmi Gazete)

Sevgili Arkadaşlar,

Şu ana kadar özelleştirmeyi savunmak için söylenenler “minareyi çalan” deyimini çağrıştırmaktadır. Ülkemizde Özelleştirme uygulamalarını şirin göstermek için aslına bakılırsa 20 yıldır yalan söyleniyor:

Verimsizdir(hantal) diyorlardı.

Verimlilikle mülkiyet arasında doğru orantı kurulamaz. Yani bir işletmenin kamuya ait olduğunda verimsiz, özel sektöre ait olmasıyla verimli olacağı şeklinde bir formül kurulamaz. Bilime aykırıdır. İyi işletme, yani kaynak israfı yapılmadan işletme insan iradesini aşan şeyler değildir.

Kamu hizmetlerinin iyi işletilmediğinin karşılığı özelleştirme değildir. O zaman niçin işletmeleri iyi yönetilmedi. Kötü yönetim örnekleri sergilenerek özelleş-

tirmelere bir meşruiyet ve haklılık mı kazandırılmaya çalışılıyordu?

Sermayeyi tabana yayacağız diyorlardı.

Küçük tasarruf sahiplerine yapılacak hisse satışlarıyla sermayeyi tabana yayarak orta sınıflara zenginlik hayalleri kurdurdular. Oysa blok satışlar aracılığıyla satışlar yapıldı. Yapılanlar sonucu büyük sermaye daha da zenginleşirken borsa operasyonlarıyla küçük yatırımcı daha da yoksullaşmış oldu.

Zarar ediyorlar, kamburdur diyorlardı

Oysa kamu hizmetinin verilişinde kâr etmek diye bir şey zaten söz konusu olmazdı. Kamu hizmetinde esas amaç kamu yararı, toplumun refahı ve kalkınmasıdır. Kârlılık piyasa mantığı içinde bir kavramdır. Dolayısıyla benzemezler karşılaştırılarak özelleştirmeler haklı kılınmaya çalışılıyordu.

Kâr etme amacı, toplumsal-kolektif ihtiyaçları temin etme amacıyla çelişir.

Devletin daha iyi hizmet vermesi için diyorlardı

1990’larda, “Biz bu KİT’leri satarak devleti kamburdan kurtaracak, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerini sunacağız” diyorlardı. KİT’leri önemli oranda sattılar, yurttaşlara daha iyi eğitim, sağlık, sosyal güvenlik sağlamak bir yana, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik sistemi vatandaş hakkı olmaktan çıkarılmakta ve piyasa mantığı içerisinde paralı hizmet alanları olarak tanımlanmaktadır.

Sevgili Arkadaşlar,

Daha çok şeyler söylenebilir. Burada sadece hafızamıza birkaç vurgu yapmış olduk. Özetle Özelleştirme, Kamuda çeşitli nedenlerle birikmiş kazanımların tasfiyesi demek olduğu şu yaşadığımız 25-30 yılda iyice görülmektedir.

Artık, “paran kadar sağlık”, “paran kadar sosyal güvenlik”, “paran kadar eğitim” dönemine geldik. Artık, sosyal devlet kazanımları yok edilme noktasına getirildi. Ulusal Kalkınma idealleri de söndü. Artık Ödediğimiz vergiler karşılığı, yol su elektrik hizmeti vermeyi bırak, eğitim sosyal güvenlik hizmetlerinin piyasaya devredildiği bir döneme geldik. Şairimizin dediği, “Bedava yaşıyoruz, bedava; /Hava bedava, bulut bedava;...Peynir ekmek değil ama/ Acı su bedava;” dönemi bitti içtiğimiz sudan soluduğumuz havaya kadar her şey piyasa mantığı içinde değerlendirilmektedir.

Sevgili Arkadaşlar;

Özelleştirme saldırıları bitmedi, her şeyin alınır satılır hale getirmeye çalışan neoliberal politikaların devamı olarak sürdürülmektedir. Hükümet programında elde avuçta kalmış kuruluşların satışı sermayeye yeni kâr alanları açmak üzere, takvimlendirilmiş devam etmektedir.

Özelleştirme karşıtı mücadele gündemdedir. Bugünden yarına da güçlenerek devam etmelidir.

Ülkemizde, özelleştirme saldırıları kadar, özelleştirme karşıtı mücadeleleri anmamız gerekir. TMMOB'nin, KESK'in, İşçi sendikalarının, KİGEM'in, siyasi partilerimizin, yerellerdeki demokrasi güçlerinin önemli çalışmalarını anmak gerekir. Bu amaçlı özelleştirme karşıtı platformlar kuruldu. Önemli mücadele örnekleri verildi.

1990'lı yıllarda, Önemli direnişler gerçekleştirildi ve hukuki kazanımlar elde edildi. Elektrik Dağıtım kuruluşlarına devir heyetleri sokulmadı, Aktaş'ta, SEKA'da, başta olmak üzere irili ufaklı birçok mücadeleler verilmiş, yer yer de kazanımlar elde edilmiştir. KESK tüm bu süreçlerde tüm birimleri ile yer aldığı'nın altını çizmek istiyorum. Bugünden yarına sürdürülecek mücadelelerin de içinde olacaktır.

Tüm bunları söylerken, bizim dünden bugüne özelleştirme karşıtı mücadelemizin eksikliklerini de konuşmak durumundayız.

1-Öncelikle, biz yani emekten yana tüm güçler bu mücadeleyi işçi sınıfımızın bütününe yayamadık. Özelleştirme karşıtı mücadelemiz, Özelleştirilen işyerinde örgütlü işçi sendikasının tepkileriyle sınırlı kaldı. Et Balık özelleştirilirken, Petrol Ofisi işçisi, Petrol Ofisi satılırken, Telekom İşçisi, Telekom satılırken, Tekel işçisi ya da enerji işçisi seyretti.

2-Özelleştirme karşıtı mücadelesini geniş toplum kesimlerinin mücadelesi haline getiremedik. Enerjiden haberleşmeye, tarımdan suya sağlığa kadar, tüm özelleştirmeler sonucu esas mağduriyeti yaşayacak olan geniş kesimler bu mücadelenin içinde aktif yer almadı. Sadece özelleştirilen kurumların çalışanları tarafından mücadele yürütüldü.

3- Özelleştirmelerin kapitalizmin ideolojik bir saldırısı olarak görmek yerine, çoğunlukla kime (yerli, yabancı), kaç (gerçek değeri?) satıldığıyla ilgilenildi.v.s

Daha başka şeyler de söylenebilir.

Eksikliklerimizden doğru sonuçlar çıkararak bu mücadeleyi yükseltmeliyiz. Bu azgın saldırıları durdurmalıyız.

Fiyatı kim belirliyor?/ Satıştan elde edilen nerede ve nasıl kullanılıyor?

Sevgili arkadaşlar.

Haklı olmak yetmiyor, güçlü olmak gerekir. Güçlü olmanın ölçütü örgütlü olmaktır. Ülkemizde örgütlü olmak konusunda halen 12 Eylül'ün baskıcı yasaları engeldir. Sendikal yasaklar (işyeri /işkolu barajları, noter kanallı üyelikler, grev yasaklamaları gibi)

Yine 4688 sayılı yasa halen grev ve toplu sözleşme hakkı içermemektedir. Çalışma hayatımız demokratik değildir. vs.

Türkiye'de üretim sürecinde 27 milyon insan var. Sendikalaşma oranı ise yüzde 6'nın altında. Ekonominin yüzde 50'nin üzerinde kayıt dışı olduğunu biliyoruz.

Milyonlarca emekçi sigortasız, milyonlarca emekçi sendikasız. TÜRK-İŞ’in kamuda toplu sözleşme yaptığı toplam işçi sayısı 270 bin. Bu kadar gülünç ve bu kadar korkunç bir rakamdır bu. Dolayısıyla, kamu çalışanlarının grev ve toplu pazarlık hakkı olmadığını da düşünürseniz; meslek örgütlerinin de, odaların da sürekli olarak siyasi iktidar tarafından manipüle edildiğini düşünürseniz, toplumsal mücadeleyi daraltma konusunda siyasi iktidarlar örgütlü kesimlere sürekli olarak bu şekilde saldırmışlardır.

Amacım kara tablo sunmak değildir. İşimiz türlü zorluklar içermektedir. Demek ki daha çok çalışmalıyız. Ekonomik ve Demokratik özgürlükleri elde etmek için bütünlüklü mücadele etmeliyiz. Mücadele edenler hep kazanmayabilirler, Ama kazananlar hep mücadele edenlerdir.

Hepinizi saygıyla ve sabırla dinlediğiniz için yeniden selamlıyor, teşekkür ediyorum.

SUNUCU- Erdal beye teşekkür ediyoruz.

Buyurun.

Doç. Dr. KAYIHAN PALA (TTB)-Hepinize merhaba.

Sondan bir önceki konuşmacıyım, salon çok yorgun görünüyor, biraz sabrınızı zorlayacağım.

Öncelikle, böyle bir etkinliği düzenledikleri için Düzenleme Kurulundaki herkese TTB adına teşekkür ediyorum. Aranızda olmak bizim için gerçekten önemli.

Aslında çok uzun konuşup, çok şey söylemek mümkün; ama sürenin de kısalmış olması nedeniyle biraz hızlı geçeceğim. Eğer sonda fırsat olursa, soru olursa, hızlı geçtiğim konularla ilgili birkaç şey daha söylemek isterim.

Özelleştirme meselesinde, ideolojik saldırı ve diğer bakış açılarına ek olarak önemli bir kavram da sağlığın özelleştirilmesi. Bu, işçi sınıfının, toplumun geniş kesimlerinin sağlığını olumsuz etkileyen etmenlerden bir tanesi. Dolayısıyla, bu alandaki saldırı, hepimizin çok daha fazla önem vermesi gereken bir konudur.

Bir başka mesele de şu: Geçen sene Sağlık Bakanıyla bir panelde bir araya geldik. Bir sendikanın paneli; içerisi hınca hınç insan dolu. Ben, “Sağlığı özelleştiriyor-sunuz” diyorum, Bakan “Hayır, özelleştirmiyoruz” diyor. Çünkü mülkiyet devri dışındaki herhangi bir müdahaleyi özelleştirme olarak algılamama eğilimi var. Dolayısıyla, buraya da özel bir vurgu yapmak isterim. Sabah çok konuşulduğu için ayrıntılara girmeyeceğim.

Sağlık alanı yeniden biçimlendiriliyor. Neoliberal ekonomi politikalarının sağlık alanındaki yansımalarının sonuç noktası da sağlığın özelleştirilmesi. Ama tekrar edeyim, bu özelleştirmenin içini bizim karşımıza çıkardıkları kadar sığ olarak

algılamamamız gerek. Bu neoliberal sağlık reformlarının Türkiye'deki yansıması AKP iktidarıyla birlikte -süreç 1983'te başladı ama- sağlıkta dönüşüm programı adıyla karşımıza çıkarıldı. Çok fazla ayrıntı var; fakat slayta baktığınızda, planlayıcı ve denetleyici bir sağlık bakanlığından söz ediyor Sağlık Bakanlığı. Yani diyor ki, "Artık hizmet sunmayacağım." Genel sağlık sigortasından bahsediyor; yani "Finansman sistemini değiştiriyorum". "Aile hekimliğini, yani birinci basamağı özelleştiriyorum". "Sağlık işletmeleri, yani artık ikinci ve üçüncü basamağı da özelleştiriyorum" diyor.

Peki, yine Bakanlığın kendi kitaplarından yola çıkarak süreci değerlendirelim. Bakanlık diyor ki, "Dört aşaması var bu işin. Dördüncü aşaması, Türkiye genelinde sağlıkta dönüşüm programının yaygınlaştırılması."

En önemli iki hamlenin, yani onların kavramlaştırmalarıyla yasaların çıkarılması, kontrollü yerel uygulamalardan sonra; genel sağlık sigortası ve aile hekimliğinde son aşama diye niteledikleri Türkiye geneline yaygınlaştırma aşamasına gelmiş durumda. Genel sağlık sigortası biliyorsunuz yürürlükte. Bugün için 34 ilde aile hekimliği var ve Maliye Bakanının bütçe konuşmasına bakarsanız, 2010 yılının sonuna kadar 81 il aile hekimliğine geçecek. Geçer, geçemez, ayrı bir tartışma konusu.

Kamu Hastane Birlikleri ve Hekim İşgücü Piyasası Yasası (Onlar buna "tam gün" diyorlar; ama gerçek bir tam gün değil) tasarıları şu an Meclis'te. Dolayısıyla yasalar çıkarılma aşamasında. Bakanlık Stratejik Planına baktığımızda, buraya kadar konuştuklarımızın Stratejik Plan içerisinde yer aldığını görmemiz mümkün.

Özetle, Sağlık Bakanlığı diyor ki, "Ben, sağlık hizmeti sunmaktan çekiliyorum." Eskiden Çalışma Bakanlığı, SSK'lar aracılığıyla bir hizmet sunuyordu. O zaten, bildiğiniz gibi, süreçten çoktan çekilmiş durumda.

Aynı yaklaşımı artık Devlet Planlama Teşkilatının da gösterdiğini görüyoruz. 9. Beş Yıllık Planında iki temel vurgu var. Bir, diyor ki, "Kamu, sağlık sektöründe düzenleyici olacak." İki, "Hizmet sunumunda özel kesimin payını artıracacağız." Güzel.

Bir başka belge: Bu salonda zaten herkesin haberi vardır, ama ben bunu çok önemsiyorum. Artık iş, özelleştiriyorsunuz, özelleştirmiyorsunuz tartışmasından çıktı, manifest bir nitelik kazandı. 30 Aralık 2008'de Resmi Gazete'de, Avrupa Birliği müktesebatıyla ilgili belge. Biliyorsunuz, çok uzun, kapsamlı bir belge. Sağlığın ve diğer alanların özelleştirilmesi, "Özelleştirme" başlığı altında verildi.

İki gün önce Sayın Bakan dedi ki, "Ziraat Bankasını da özelleştirmeyi düşünüyoruz." Sanki yeni bir şeymiş gibi, millet ayağa kalktı. Ben burada kısaltarak verdim, hepiniz hatırlayın; Resmi Gazete'de, Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Vakıfbank diye adlarını da yazarak zaten "Özelleştireceğiz" diye ilan ettiler. Dolayısıyla, artık bunu tekrar tekrar bu düzeyde tartışmak çok gerçekçi değil.

Aslında tartıştığımız kavram bir miktar zeminin kaymasıyla ilgili. Eskiden ne kadar eşitlikçi ya da hakkaniyet içeren bir zemin vardı, tartışabiliriz; ama o beğenmediğimiz zemin bile artık elimizden gitmiş durumda ve tamamen kâr maksimizasyonuna odaklanmış bir sistem, topluma dayatılıyor. Bütün tabloyu herhalde kısaca böyle özetlemek mümkün.

Sağlık, bu adımlardan bir tanesi; ama bana sorarsanız örneğin sağlık kadar, toplumsal cinsiyet dediğimiz, kadın-erkek arasındaki eşitsizlik vurgusunun da -çünkü Türkiye’de kadın-erkek eşitsizliği iyileşeceğine, giderek kötüleşiyor- burada en az bunun kadar önemli olduğunu söylememiz lazım.

Sağlık sisteminin yapıları içerisinde iki temel alan bu işten çok fazla etkileniyor; sağlığın finansmanı ve sağlığın sunumu. Bakın, finansman dediğimiz zaman, bir para kaynakları var, bir de bu paranın harcanması meselesi var. Genel olarak baktığımızda, finansman kaynaklarının hem kamuda, hem özelde arttığını, özellikle kamudan özele para aktaran bir seyir izlediğini, fonksiyonlarda da tedavi edici hizmetlerin ki eskiden de çok önemli bir yer tutuyordu, ama şimdi artık iyice fetişleştirildiğini söylememiz mümkün. Veriler bu durumu açıkça gösteriyor.

Niye böyle söylüyoruz? Bakın, Bakanlık bütçesine hem genel bütçeden aktarılan pay artıyor, hem de döner sermayeden gelen pay artıyor. Burada bilmeyenler için söyleyeyim; devlet hastanelerinde de, üniversite hastanelerinde de döner sermayeye gelen paranın yüzde 80’ninden fazlası Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan aktarılıyor.

Finansman kaynakları içerisine baktığımızda, finansmanda şöyle bir değişiklik var: Türkiye’deki parasal kaynak, dış kaynaklı özel sektörü besleyebilecek kadar -cepten harcamalar için söylüyorum- yüksek değil. Dolayısıyla, kamudan özele kaynak aktarabilecek bir finansal yapı, yani Türkiye’de toplam sağlık harcamaları içerisinde kamunun payı giderek artıyor. Dünya Sağlık Örgütü’nün verilerine göre, iki temel olgu ön plana çıkıyor: Toplam harcamalar içerisinde kamunun payının ön plana çıkması, özel harcamalar içerisinde de cepten harcamaların payının artması. Bu vurguyu özellikle şunun için yapıyorum: Deniyor ki, “Reformlar sayesinde Türkiye’de cepten sağlık harcamaları azaldı.” Oransal olarak bunu tartışabiliriz, ama miktar olarak bunun asla böyle olmadığını söylememiz gerekiyor. Rakamlar çok net. 2002’de kabaca 10 milyar TL civarında olan kamusal sağlık harcamaları bugün neredeyse 4 katına çıkmış bir tabloyla karşımızda duruyor.

Bizim yaptığımız bir araştırmada da, cepten harcamaların son beş yıl içinde birkaç kat arttığını görmemiz mümkün. Bu eski bir rakam, çok ayrıntısına girmeyeyim, ama bunu şunun için veriyorum: TÜİK’in kendisi de hizmet fonksiyonlarına göre paranın dağıtımında hastanelere daha fazla para aktarıldığını, koruyucu hizmetlere daha az para aktarıldığını çok net ortaya koyuyor. Bugün artık Türkiye’de sağlıkta özelleştirme meselesinde finansman tartışılırken, odağında SGK diye bir örgütten söz etmemiz gerekiyor; çünkü paranın çok önemli bir bölümünü SGK

yönetiyor. 2008'de 25 milyarlık bir bütçeden bahsediyoruz, 2009'da bunun 29 milyara çıkması bekleniyor. Eğer 2001-2002 yıllarıyla karşılaştırırsanız oldukça ciddi bir artışın olduğunu söylememiz mümkün.

Az önce demiştim ki, sağlıkta özelleştirmeyi yalnızca mülkiyetle ilgili olarak alırsanız Bakan doğru söylüyor. Çünkü grafiğe bakın, 2001-2009 arasında, sü-tunlardaki alttaki iki alanın toplamında -yeşil, devlet hastanesi; sarı, üniversite hastanesi- oransal olarak çok büyük bir fark yok. Daha çok yukarıdaki bölüşüm ilişkilerinde farklılık var. İlacın payı biraz azalmış, özel hastanelerin payı biraz artmış gibi görünüyor. Aslında tam olarak öyle değil. Buradaki pay içerisinde gerek devlet hastanelerinde, gerekse de üniversite hastanelerinde, başta tıbbi malzeme olmak üzere, finansal kiralama yöntemleri ile CT'ler, MR'lar kiralanmak suretiyle, aslında kendilerine ayrılan paranın önemli bir bölümünü geçmişe göre şimdi daha fazla oranda özel sektöre aktarmış oluyorlar.

Burada yalnızca SGK'nın tedavi harcamaları incelenecek olursa, aslında demin söylediğimiz biraz daha netlik kazanıyor. Burada gördüğünüz kırmızı alan, özel hastanelerin alanını gösteriyor. Özel hastaneleri destekleyen, üniversite hastanelerinden elini çeken bir finansal yapıyla karşı karşıyayız. Burada size ilginç bir rakam vereyim: Bakın, bu rakamlar SGK'nın başvuru başına özel sektöre ödediği para, görüyorsunuz, en sağda, kamunun ikinci basamağındaki paranın 1.5 katından daha fazla. Özel sektör neredeyse kamunun üçüncü basamağıyla yarışıyor. Şunu söylemek mümkün: Aynı basamak için kamuya verdiği paranın iki katından daha fazlasını özel sektöre aktaran bir yapıyla karşı karşıyayız. O zaman, "Neden buraya daha fazla para aktarıyorsunuz?" sorusunu toplumla birlikte belki daha güçlü bir sesle sormamız gerekir.

Burayı daha fazla ayrıntılandırabilmek için 4-5 aydır SGK'dan, üniversite hastaneleri ve özel hastanelerden gönderilen faturalardaki hata payı ile ilgili bir veri almaya çalışıyorum; alamadım. Uzatmayayım, çok uzun bir süreç. Veri alabilmek için Cumhurbaşkanlığına kadar başvuru yaptım, henüz veri alamadım. Daha doğrusu bütün kurumlar bana böyle bir veriyi veremeyeceklerini söylemiş oldular. Görüyorsunuz, özel sektördeki hizmet sunumunda bir önceki yıla göre, SGK'yla ilgili hizmet sunumunda ciddi bir artış var. Dolayısıyla, 1970'lerde hastaneler içerisinde yüzde 10'luk bir payı olan özel sektörün payı bugün neredeyse üç kat daha artmış görünüyor.

İlaç harcamaları açısından da bir şey söyleyeyim.

Biliyorsunuz, dün eczacılar çok güçlü bir eyleme imza attılar. Olayın arka planını biraz irdelemek gerekir. Dünyada toplam sağlık harcamaları içerisinde ilaç harcaması bizim kadar olan iki-üç tane ülke var. Hani kapitalizmin merkez ülkeleri bile bizim kadar ilaç firmalarını, çokuluslu tekelleri zenginleştirecek bir yapıya sahip değiller. Şimdi eczaneleri devreden çıkararak karlarını daha da artırmak peşindeler.

Aynı şey tıbbi teknoloji için de geçerli. Bakın, alttaki kırmızı alanlar Türkiye’yi gösteriyor. 2002-2007 yılına kadar çok ciddi bir artış var. Üstelik, bu artış 2007’yle sınırlı değil. 2006-2008 arasında da çok ciddi bir artış var. Aynı şey hem tomografide, hem de manyetik rezonans görüntülemeye karşımıza çıkıyor.

Bir başka şey daha söyleyeyim sizlere: Dünya Sağlık Örgütü diyor ki, “Her 1000 canlı doğumdan en fazla 150’si sezaryenle olmalı.” Ama bizde bu ödeme sisteminin yanlışlığı nedeniyle 290’lardan 377’ye çıkmış durumda. Dünyanın diğer ülkelerinin hiçbirisinde görülmeyen bir eğilim karşımıza çıkıyor.

Burada bir tehlikeye daha değinmek isterim: Bu, teknolojik bir dönüşümü de karşımıza getiriyor. Tanı koyma sırasında tomografi kullanmak yerine PET kullanmak güdüleniyor. Arasında finansal olarak çok büyük maliyetler var. Bu durum çok uluslu şirketlere para aktarmak anlamına geliyor. Bunu güvenceye almak için de, çeşitli sosyal pazarlama teknikleri –hasta memnuniyeti gibi- kullanılıyor.

Tabii, SGK’nın bu süreçte bir gelir-gider dengesizliği var, 21 milyarlık bir açığı olduğundan söz ediliyor. Ama SGK yine kendi web sayfasında yaklaşık 21 milyarlık bir prim alacağı olduğundan da söz ediyor. Bu prim alacağının dörtte üçü sizin de bildiğiniz gibi özel sektöre ait.

Genel sağlık sigortası konumuz değil, ama burada bir tehlide dikkat çekmek isterim: Biliyorsunuz, prim ödeme sorunu olanların sağlık hizmetlerinden yararlanması mümkün değil. En sağdaki sütunda, bir önceki yıla göre değişimde her geçen gün insanların işten uzaklaşmaları nedeniyle, SGK kapsamındaki nüfusun daraldığına ilişkin bir veri var elimizde, bunların sağlık hizmetlerine erişimleriyle ilgili bir sıkıntı var. Yine kendisi primlerini ödeyenler açısından da bu ülkede prim borçlusu olmayan yalnızca üçte bir civarında, geri kalan üçte ikisinin prim borcu var.

Finansman açısından SGK kamu bütçesinden kaynak aktarılmasıyla ilgili bir sıkıntı yaşıyor. Sunumda özelleştirmeler ciddi bir boyuta ulaşmış durumda. Tıp fakültesi hastanelerinin batırıldığı, yeni eğitim hastanelerinin açıldığı ve Mecliste bekleyen Kamu Hastane Birlikleri Yasasıyla hastanelerin artık tamamen özelleştirileceği bir süreç karşımızda duruyor. Bir yönüyle de performansa dayalı ödeme sistemiyle ilaç ve tıbbi malzeme firmalarına para aktarıyoruz.

Taşeronlaşmanın geldiği boyutu şöyle söyleyeyim size: Sağlık Bakanlığında çalışan her üç kişiden birisi taşeron şirketlerden. Üniversitelerde bu, her iki kişiden biri şeklinde artıyor.

Peki, önümüzde ne var? Giderek tedavi hizmetleri daha da fetişleştirilecek, temel sağlık hizmetleri bu işten olumsuz etkilenecek, sağlık hizmetlerine erişim özellikle katkı payı ve ek diğer ücretler yüzünden sınırlanacak, bu da sağlıkta yaşanan eşitsizliklerin artışını gündeme getirecek.

Zaman olmadığı için söz edemiyorum, ama aklınızda tutun, kamu-özel ortaklığı gibi bir yaklaşım Sağlık Bakanlığının temel gündemlerinden bir tanesidir. Önümüzdeki süreçte çok olumsuz sonuçları olacaktır.

Yeni Maliye Bakanı, bana sorarsanız, eski Maliye Bakanı ve eşinden mizah açısından geride kalan birisi değil. Çünkü katkı payıyla ilgili diyor ki, “Katkı payından bizim bir beklentimiz yok. Bunu getirdik ki, vatandaş faturasına baksın.” Vatandaşların ne kadarı buna inanıyor, bilmiyorum. Ama elimizde çok fazla sayıda çalışma var. Almanya gibi, ekonomisi bize göre çok daha güçlü bir ülkede bile 10 Euro civarında getirilen bir katkı payının hekime başvuru yüzde 10 azalttığını biliyoruz. Yüzde 10 azalma, daha çok o toplumdaki dezavantajlıları, yoksulları, toplumun geniş kesimlerini etkileyen bir süreç. Yine Almanya’da hastanede yattığınız her gün için 10 Euro para ödemek zorunda kaldığınızdan; hastanede uzun süre yatması gerekenler, özellikle psikiyatri olguları hastanede yatamıyor, bu nedenle de ilaca erişemiyorlar. Bu konuda literatürde epeyce bir çalışma var.

Son söz: Artık masal bitti. Türk Tabipleri Birliği bu masalın bittiğini deşifre etme konusunda yoğun bir çaba harcıyor. Sanırım hepimizin de bu çabaya ortak olması gerekiyor.

Sabrınız için hepinize teşekkürler.

SUNUCU- Biz de teşekkür ediyoruz.

Son söz ev sahibi temsilcisi arkadaşımızda.

Buyurun.

İLKER ERTEM (TMMOB) -

TMMOB’nin Amacı;

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin amacı, 6235 Sayılı Kuruluş Kanunu ile Ana Yönetmeliği’nin 3. maddesinde tanımlanmıştır.

3’ncü maddenin b fıkrasında Birliğin amacı;

“Mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının ortak gereksinimlerini karşılamak, mesleki etkinlikleri kolaylaştırmak, mesleğin genel yararlarına uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak; kamunun ve ülkenin çıkarlarının korunmasında, yurdun doğal kaynaklarının bulunmasında, korunmasında ve işletilmesinde, çevre ve tarihi değerlerin ve kültürel mirasın korunmasında, tarımsal ve sınai üretimin artırılmasında, ülkenin sanatsal ve teknik kalkınmasında gerekli gördüğü tüm girişim ve etkinliklerde bulunmak” şeklinde belirtilmiştir.

Çalışma İlkeleri:

TMMOB ve bağlı Odaları; barış, bağımsızlık, demokrasi, kaynağı insan hakları

olan eşitliğe dayalı bir adalet anlayışını kapsayan bir düzlemde kamu yararını ve üyelerinin çıkarları gözeterek çalışma yürütürler. Meslek ve meslektaş sorunlarının ülkenin ve halkın sorunlarından ayrılamayacağı bilinciyle programlar geliştirilmesi temel ilkedir.

Hepimizin bildiği bu amaç ve ilkeler çerçevesinde çalışmalar yapıyoruz. TMMOB ve bağlı odalarımız bilimin öncülüğünde ortaya çıkan teknolojik gelişmeleri de değerlendirerek toplumsal refahın yükselmesi için gerekli uyarı ve önerilerde bulunuyor.

TMMOB tüm çalışmalarında bilim insanlarının görüş ve önerilerini dikkate alırken, toplumun çoğunluğunu oluşturan emekçilerin hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesinde demokratik meslek kuruluşları ve emek örgütlerinin istemlerini de değerlendiriyor.

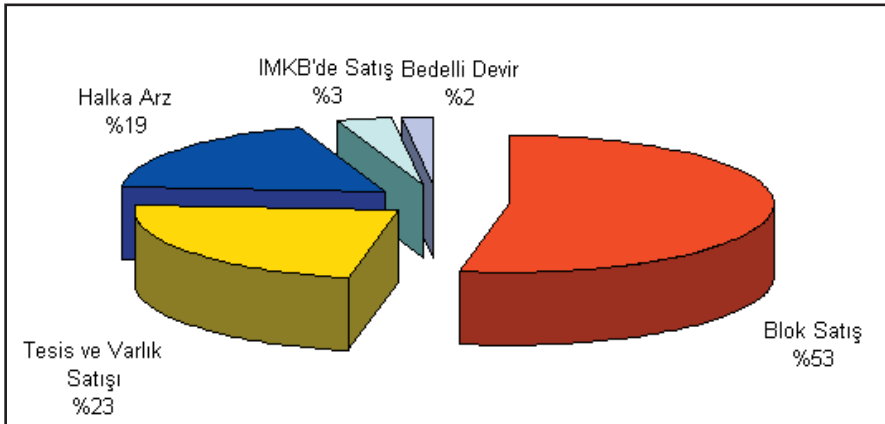
Özelleştirme konusuna da iç hukukumuz, çalışma ilkelerimiz ve örgüt kültürümüzün gerektirdiği biçimde yaklaştık ve bu anlayışla değerlendirmeye devam edeceğiz.

Özelleştirme Uygulamaları ve TMMOB

Ülkemizdeki ve diğer ülkelerdeki özelleştirme uygulamaları yaşamımızı doğrudan etkilemektedir. Özelleştirmelerin uygulamaya konulması gündeme geldiğinde de gerekçeler, beklentiler ve yaratacağı sonuçlar arasında bağ kurulmaya çalışılmış, bunun gerek mühendis, mimar ve şehir plancılarının gerekse toplumun tümünün yararına olmadığı başlangıçta görülmüştür.

Özelleştirmelerin sonuçlarının nerelere ulaştığını şimdilerde somut olarak görüyoruz, yaşıyoruz. Bu bize özelleştirmelere karşı çıkışta ne kadar haklı olduğumuzu göstermekle kalmıyor, daha fazla direnmemiz gerektiğinin de ipuçlarını veriyor.

2005 ve 2007 yıllarında yapılan ÖZELLEŞTİRME GERÇEĞİ sempozyumlarında nedenleri ve yarattığı sonuçlara yönelik çok şey söylendi. Bu günkü sempozyumda yine bilim insanları tespitlerde ve önermelerde bulunarak, bizlere ışık tutmaya devam ettiler.

Birlik başkanımız Sayın Soğancı açılış konuşmasında “Özelleştirme küresel kapitalizmin, ürettiği krizini aşmak amacıyla özellikle 1980’li yıllardan sonra mal, hizmet ve sermayenin küresel ölçekte sınırsız dolaşımını sağlamak için ‘Dünya ölçeğinde’ dayattığı bir araçtır” söylemiyle konuyu özlü bir biçimde ortaya koydu.

Özelleştirme dünyada ve ülkemizde toplum bileşenlerinin özgürce tartışarak ortaya koydukları olmazsa olmaz bir uygulama değildir. Gelişmiş 7 ülkenin ortaklaştığı ve Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası’nın programlarına aldığı diğer ülkelere de dayattığı bir uygulamadır. Bu kurumların raporları ve yaptırım uygulamaları bunun ana belirteçleridir.

Özelleştirme doğal koşullarda da hayata geçirilmesi kolay olmayan bir uygulamadır. Darbe, orijinal yönetim biçimi ve şiddet uygulamaları sonrası ne kadar demokratik olduğu bilinen kurumlar ve parlamento aracılığıyla, kanun, kanun hükmünde kararnamele meşrulaştırılmaya çalışılan ama hiç de meşru olmayan bir uygulamadır.

Özelleştirme uygulamalarının yasal dayanağını oluşturma süreci ile ilgili bilgiye Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın web sayfasından kolayca ulaşırız.

“Ülkemizde 1983 yılından sonra gündeme gelen özelleştirme programına yönelik ilk hukuki düzenleme, 1984 yılında çıkarılan ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait tesislere, hisse senedi ihracı yoluyla gerçek ve tüzel kişilerin ortak edilebilmesine veya bu tesislerin işletme hakkının belli sürelerle devrine olanak tanıyan 1983 sayılı Kanun’la getirilmiştir.

Daha sonra 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun’da, kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınması ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Buna göre, 233 sayılı KHK (Kanun Hükmünde Kararname)’da adı geçen, tamamı devlete ait ve kamu iktisadi teşebbüsü statüsünde faaliyet gösteren kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına Bakanlar Kurulu, KİT’lerin müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimleri ile iştiraklerindeki payların özelleştirme kapsamına alınmasına da Yüksek Planlama Kurulu yetkili kılınmıştır.

6 Ocak 1992 tarihinde yürürlüğe giren 473 sayılı KHK ile de, özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii, “Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu” olarak değiştirilmiştir.

Bu mevzuat dışında, doğrudan özelleştirme ile ilgili olmamakla beraber birçok kanun ve kanun hükmünde kararnamede özelleştirmeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Ancak bütün bu düzenlemeler, bir takım genel esasların belirlenmesinden öteye gidememiş, uygulamaların gerektirdiği ihtiyaca cevap verecek sağlam bir hukuki altyapı oluşturulamamıştır. Gerek karar verme, gerekse uygulamalar

konusunda getirilen yetki sınırlamaları, özelleştirme sürecinin uzamasına ve işlemlerin aksamasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra, uygulamalar esnasında veya daha sonra ortaya çıkabilecek, başta sosyal problemler olmak üzere muhtemel sorunların çözümüne yönelik yasal düzenlemelerin (işsizlik sigortası, antkartel yasası vb.) mevcut bulunmaması da özelleştirmenin karşılaştığı en önemli yapısal sorunlardan biri olmuştur.

Özelleştirmede karşılaşılan sorunların giderilmesi ve programa hız kazandırılması amacı ile uygulamalar konusundaki yasal ve yönetsel yapının değiştirilmesine yönelik ilk somut adım 1992 yılında atılmıştır. Bu tarihte başlayan mevzuat değişikliği çalışmaları, 1994 yılında tamamlanmış ve konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içeren bir dizi kararname çıkarılmıştır. 11 Mayıs 1994 tarihinde yürürlüğe giren ve hükümete özelleştirme uygulamaları konusunda düzenleme yapma yetkisi veren 3987 sayılı yetki yasasına dayanılarak çıkarılan 530, 531, 532 ve 533 sayılı kanun hükmünde kararnameler 6 Haziran 1994, 546 sayılı kanun hükmünde kararname ise 7 Temmuz 1994 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ancak, söz konusu 5 kararnamenin dayanağı olan 3987 sayılı yetki yasası 7 Temmuz 1994 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. “

Yine aynı tarihten itibaren, özelleştirmeye ilişkin esasların, üzerinde fikri ve siyasi açıdan uzlaşma sağlanabilecek bir yasa çerçevesinde yeniden düzenlenmesi konusunda çalışmalara başlanmıştır.

4046 sayılı Özelleştirme Kanunu, 27 Kasım 1994 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasa da 4971 Sayılı Kanun ve 5398 SAYILI KANUN ile değişikliğe uğramıştır.

4046 sayılı Kanunun, özelleştirme programına alınan kuruluşların özelleştirilmesine ilişkin olarak özelleştirme yöntemleri, değer tespiti ve ihale usullerini kapsayan 18’inci maddesi; Anayasanın 7’inci maddesine aykırılığı savıyla, 9 Nisan 1997 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Söz konusu madde, 3 Nisan 1997 tarih ve 4232 sayılı Kanunla Anayasa’ya uygun olarak yeniden düzenlenmiş, 8 Nisan 1997 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca 4971 sayılı Kanunla, 4046 sayılı Kanunda yapılan diğer düzenlemeler ile özelleştirme uygulamalarının hızlandırılması yolunda hükümler getirilmiştir. Özelleştirme uygulamalarının idari ve hukuki yönden hızlanması için bürokratik işlemleri basitleştirici ve kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmıştır. “

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın WEB sayfasında yazılanları değerlendirdiğimizde, başlangıçta başta Anayasa olmak üzere birçok yasa da değişiklik yapmak zorunda kalınmış, çıkarılan her yasa yeniden değiştirilmiştir. 10 yıllık bir süre hukuki dayanak oluşturmakla geçmiştir.

TMMOB ve bağıli odalarımız konuyu, organlarında tartıştılar, yayınlarında işlediler, basın açıklamaları ile yaratacağı olumsuzlukları toplumla paylaştılar.

Özelleştirmeye dayanak oluşturan kanunlarda değişiklik yapılırken, Odalarımız bu kanunlara uygun özelleştirmelerin de yapılmadığını belirleyerek, konuyu yargıya taşıdılar.

Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın web sayfası incelendiğinde;

1985 yılından itibaren 270 kuruluştaki kamu hisseleri, 22 yarım kalmış tesis, 524 taşınmaz, 8 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 103 tesis, 6 liman, şans oyunları lisans hakkı ile araç muayene istasyonları özelleştirme kapsamına alınmıştır.

Halen özelleştirme kapsamında 2, kapsam ve programda 16 olmak üzere toplam 18 kuruluş bulunmaktadır. Bunu yanı sıra özelleştirme kapsamında 192 taşınmaz, 77 tesis, 5 liman, 8 otoyol, 2 boğaz köprüsü, şans oyunları lisansı yer almaktadır.

Sayfa incelendiğinde özelleştirme kapsamına alınan bazı kurum ve kuruluşların daha sonra kapsam dışına çıkarıldığını, bunlar içinde bazı termik santraller ile kamu bankalarını görmekteyiz. 2000 yılında özelleştirme kapsamına alınan Eti Holding A.Ş 2001 yılında kapsamdan çıkarılmıştır.

Özelleştirme kapsamına alınma kararları ülke ve toplum yararı göz önünde bulundurularak alınmış kararlar değildir. Özelleştirme yanlılarının istemleri gerekçeler ve beklentiler açısından ele alındığında hiç de inandırıcı olmamaktadır.

Odalar Tarafından Yargıya Taşınan Özelleştirmeler:

Elektrik, Kimya, Makina, Metalurji, Ziraat Mühendisleri Odalarımızın özelleştirmelere karşı yürüttükleri hukuk mücadeleleri önemli boyutlardadır. Sadece Elektrik Mühendisleri Odamız tarafından enerji alanındaki özelleştirmelere yönelik dava sayısı 30'dan fazladır. Bunların bir kısmında yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir, bazılarında ise yargı süreci işlemektedir.

Örnekleme yapmak gerekirse;

Makina Mühendisleri Odamız araç muayene istasyonlarının özelleştirilmesine karşı 6 ayrı dava açmış ancak yargı devam ederken özelleştirme işlemi yapılmıştır.

Metalurji Mühendisleri Odamızın KİGEM'le birlikte açmış olduğu yürütmeyi durdurma amaçlı davada Danıştay 13. Dairesi 29.05.2006 tarihinde oybirliği ile yürütmeyi durdurma kararı verdi. Seydişehir Eti Alüminyum A.Ş.'nin özelleştirilmesi Danıştay 13. Dairesi'nin 27.11.2007 tarih ve 2007/7898 no'lu kararı ile iptal edildi. Yürütmenin yargı kararlarına uymadığını ve ülkemizde bir hukuksuzluğun yaşandığını görüyoruz.

Açılan birçok davada yürütmeyi durdurma, iptal kararlarına uyulması gerekirken verilen her yargı kararından sonra yeni kararlar üretilerek süreç devam

ettirilmektedir. Yürütme yargı kararlarını yok sayarak hukuksuzluk ortamı yaratmaktadır.

Özelleştirmelerden Toplum Nasıl Etkilendi?

Özelleştirmelerde çalışanlar nasıl etkilendi? İçlerinde mühendis, mimar ve şehir plancılarının da yer aldığı çalışanlar;

- Daha düşük ücretlere razı olarak özelleştirilen işletmelerde çalışmaya devam ettiler. Yaşam kalitelerinde düşüşler ortaya çıktı.
- Özelleştirilen kurum veya kuruluşun istihdam planı çerçevesinde işletmede çalışma ortamı bulamadılar. Devlete ait kurumlara dağıtıldılar. Uzun yıllar ücret artışızsız eski ücretlerle deneyimli ve bilgili oldukları işler dışında çalışmaya zorlandılar ya da işlevsizleştirildiler.
- Özelleştirilen işletme bir müddet sonra kapandı, çalışanlar işsiz kaldılar. Kıdem tazminatlarını, bazen de birikmiş alacaklarını alamadılar. Kamu istatistik kurumu kayıtlarına bakmak istihdama etkisini görmemiz için yeterli.

Ürün kalitesi ve fiyatlarında değişiklik;

- Özelleştirilen kuruluşların alt yapı yatırımları ve teknolojik yenilenme ile ürün kalitelerinin artacağı söylemine karşın böyle bir durumla karşılaşmadı.
- Maliyetler personel tasarrufu vb. nedenlerle düşüş göstermesine karşın satış fiyatlarında önemli azalmalar olmadı.

Mekan ve yapılarda ortaya çıkan değişiklikler;

- Kurum, kuruluş ve tesislere ait taşınmazlar farklı amaçlarla kullanılır hale geldi; yapılaşmaya açıldı, amacı dışında kullanıma açıldı.
- Satıldı, kullanılmadan çürümeye terk edildi, çevre kirliliği oluşturan mekan ve yapılar haline geldi.

Toplunun gereksinimi malların üretimi yapılamaz oldu, ihtiyaçlar ithal ürünlerle ikame edilir oldu.

Devletin gelir getiren ve istihdam yaratan organizasyonları dağıldı, gelir kaynakları sınırlandı. Bu durum özelleştirilen kurumlardan alınan vergiler ve özelleştirme öncesi faaliyet raporları ve bilançolar incelendiğinde net olarak görülmektedir.

Özelleştirmeler sonunda halkın ödediği vergilerle kurulan işletmeler gerçek değerinin altında gerçek veya tüzel kişilere satılmıştır. Bu satışlardan kısa süre sonra devir ve el değiştirmeler yaşanmış. Özelleştirilen kurumlar yabancılaştırılmıştır.

Yeni Özelleştirmeler Ne Getirecek?

Özelleştirme İdaresi, yeni ilanı ile ağızımızın tadını tuzunu bozmaya niyetleniyor.

İki Tuz ile dört Şeker Fabrikasının özelleştirilmesi gündemde.

Elektrik Mühendisleri Odamız, elektrik dağıtım bölgelerinde garip ilişkiler yumağı, fener ışığında gölge oyunları çalışmasında enerji alanında neler olacağını sergiliyor.

-TESİS	İlan Tarihi	Son Teklif Verme Tarihi
Türkseker A.Ş.‘ye ait - Portföy-B: Malatya, Erzincan, Elazığ ve Elbistan Şeker Fabrikaları.	05.10.2009	21.01.2010
Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri (TTA)’ne ait - Camaltı Tuzlası - Ayvalık Tuzlası	13.07.2009	04.12.2009
Kazakistan JTI Central Asia LLP Şirketi’nde bulunan %20,00 oranındaki kamu hissesinin özelleştirilmesi	22.10.2009	05.02.2010
Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri (TTA)’ne ait - Adana İli, Seyhan İlçesi, - Ankara İli, Yenimahalle İlçesi, - Balıkesir İli, Ayvalık İlçesi, - Denizli İli, Merkez İlçesi, - Denizli İli, Acıpayam İlçesi, - İzmir İli, Karşıyaka İlçesi, - İzmir İli, Konak İlçesi, İlçelerinde bulunan taşınmazlar.	28.10.2009	25.12.2009
Camlibel Elektrik Dağıtım A.Ş. Fırat Elektrik Dağıtım A.Ş. Uludağ Elektrik Dağıtım A.Ş. Vançölü Elektrik Dağıtım A.Ş.	10.11.2009	12.02.2010

Bir taraftan özelleştirme kararı alınırken diğer taraftan da Kazakistan petrollerinde kamu hissesi ediniliyor, şimdi de bu hisselerin özelleştirilmesine çalışılıyor. Bu hisse edinme ve özelleştirmeye kamunun zarara uğratılmamış olmasını umuyoruz.

Küresel kapitalist sistem devletin küçülmesini öneriyor, üretim alanlarından çekilmesi isteniyor. Bazı hizmet alanlarından da çekilmek programın bir parçası. Eğitimde, sağlıkta farklı bir yöntemle adım adım ilerleniyor. İnsan yaşamı için önemli olan hizmet alanlarına devlet katkı koymak istemiyor. Ama ölümden sonrası için gerekli desteği vermede ise gerekli duyarlılık gösterilecek gibi.

2010 yılında KİT’lerde çalışan personel sayısında 16.000’i bulan bir azalma yaşanacak. Devlet memuru olarak 6.259 kişi alınırken bunun 2.300’ünün Diyanet İşleri’ne alınması devletin bu alanda ne büyük bir eksikliğin olduğunu bir göstergesi olmalı.

2010 yılında özelleştirmelerle 105.000 kişi işsiz kalacak, 3.300 kişi yer değiştirecek.

SONUÇ:

Özelleştirmelerin toplumsal fayda yaratmayacağını her fırsatta belirtmiştik. Şimdi geline bu noktada kamu yararı olmadığı başta özelleştirilen kuruluşlarda çalışanlar, özelleştirme sonunda işsiz ve işlevsizleştirilenler olmak üzere tüm toplum bileşenlerince bilinmektedir.

Birlik Başkanımız Sayın Mehmet Soğancı’nın açılış konuşmasında belirttiği gibi geçtiğimiz aylarda İstanbul’da yapılan IMF ve Dünya Bankası yıllık zirvesinde gördük. ‘İstanbul Kararları’ olarak adlandırılan kararlarında az gelişmiş ülkelerden daha fazla kaynağı emperyalist merkezlere taşımak dışında bir karar almadılar. Krizden çıkış için çareyi yine “sömürü katmerleştirmekte” buldular. Dünyanın geleceği ile ilgili söyleyebildikleri tek şey; “Önümüzdeki yıllarda işsizliğin ve yoksulluğun artacağı, yoksulluk nedeniyle savaşların yaşanabileceği” oldu.

Panelden önceki oturumlarda konuşmacılar, özelleştirmelerin toplumsal fayda yaratmayacağı, daha da ileri giderek demokratik gelişimi engelleyerek, kamu kaynaklarının yok edilmesinin aracı olduğunun başlangıçtan itibaren görüldüğünü, yanlışlıkların açıklıkla ortaya konduğunu belirttiler. Ancak egemen güçlerin bu sese kulak vermediğinin altını çizerek, özelleştirmelere karşı çıkmanın dışında kamusalılığın yeniden ele alınarak, yeni önermelerin yapılması gerekliliğini ortaya koydular.

TMMOB ve bağlı odalar bilimsel bilgiyle, mesleki deneyimlerin öncülüğünde toplumsal yarar gözeterek özelleştirmelere karşı çıktılar. Karşı çıkma gerekçelerimizi ve uygulama sonuçlarını tekrar değerlendirdiğimizde özelleştirmelere karşı çıkma sorumlüğümüz olduğunu görüyoruz.

Özelleştirme uygulamalarına ilk gündeme getirildiklerinde karşı çıkmıştık. Bu gün de aynı nedenlerle karşı çıkıyoruz. İlerde de karşı çıkılacağını biliyoruz.

TMMOB ve bağlı odalar özelleştirmelerin gereksizliğini, zararını, her fırsatta toplumla paylaşmaya, gerekli direnişi göstermeye ve hukuk mücadelesini sürdürmeye karardır.

Hukukun ve bilimin üstünlüğüne inanan Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği ve bağlı odalarının buna karşı hem toplumsal anlamda mücadelesi hem de hukuk mücadelesi devam etmektedir, devam edecektir.

TMMOB özelleştirmelere karşı mücadeleyi özgürleşmenin aracı olarak değerlendirmekte ve küresel kapitalizmin programına karşı duruşun göstergesi olarak görmektedir.

